

Aalto-yliopisto
Kauppakorkeakoulu

Eläkevakuutuslainsäädäntö ja kevytyrittäisyys

Nykytilan arviointi ja mahdolliset lainsäädännön muutostarpeet

Maisterin tutkielma

Nelli-Maria Sarasmaa

Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu

Yritysjuridiikka

Syksy 2021

Tekijä Nelli-Maria Sarasmaa

Työn nimi Eläkevakuutuslainsäädäntö ja kevytyrittäjyys

Tutkinto Kauppatieteiden maisteri

Koulutusohjelma Yritysjuridiikka

Työn ohjaaja Moritz Scherleitner

Hyväksymisvuosi 2021**Sivumäärä** 60**Kieli** Suomi

Tiivistelmä

Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten kevytyrittäjien eläkevakuuttaminen on muuttunut vuoden 2017 jälkeen sekä arvioida mahdollisia lainsäädännön muutostarpeita kevytyrittäjyyden huomioimiseksi nykyistä paremmin. Vuonna 2017 työeläkeyhtiöt linjasivat, että kevytyrittäjät luetaan yrittäjiin ja heihin sovelletaan yrittäjän eläkelakia (1272/2006). Tämä johti siihen, että osa kevytyrittäjistä joutui siirtymään pois työntekijän eläkelain (395/2006) piiristä. Tutkimuksessa selvitetään, miten näiden kevytyrittäjien eläkevakuuttaminen on muuttunut linjauksen myötä. Tutkimuksessa tarkastellaan myös linjauksesta aiheutuneita muutoksia kevytyrittäjyyttä tarjoavien yritysten eli kevytyrittäjyyspalveluiden näkökulmasta.

Eläkemaksut määräytyvät arvioidun työtulon perusteella. Kevytyrittäjien on kuitenkin haastavaa arvioida koko vuoden työtuloaan, sillä työ on usein satunnaista. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten työtulon määrittelyä tulisi muuttaa, jotta kevytyrittäjien eläkemaksut perustuisivat paremmin oikeisiin toteutuneisiin työtuloihin. Oikein arvioitujen työtulojen tärkeyttä tarkastellaan sekä kevytyrittäjien, että valtion näkökulmista.

Tutkimus on luonteeltaan oikeus- ja yhteiskuntatieteellistä tutkimusta, jonka tarkoitus on katsoa oikeustieteellistä ilmiötä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Tutkimus on rajattu käsittelemään vain kevytyrittäjiä, jotka toimivat ilman y-tunnusta. Tutkimuksessa on kerätty tietoa kevytyrittäjyydestä sekä siihen liittyvästä lainsäädännöstä eri kirjallisista lähteistä. Tutkimusaineisto koostuu pääasiassa selvityksistä ja raporteista, kolmen kevytyrittäjyyspalvelun sekä yhden työeläkeyhtiön haastatteluista, voimassa olevasta lainsäädännöstä sekä virallislähteistä. Aineistona on käytetty myös raporttien taustamateriaalina käytettyjä tieteellisiä lähteitä.

Siirtyminen työntekijöiden eläkelaista yrittäjän eläkelain piiriin on tehnyt eläkevakuuttamisesta monimutkaisempaa kevytyrittäjille. Kevytyrittäjä on aiemmin työntekijän eläkelain piirissä ollessaan maksanut eläkemaksut kaikesta tekemästään työstä, kun taas yrittäjän eläkelain mukaisia eläkemaksuja maksetaan vasta kun minimiraja on ylitetty. Kevytyrittäjälle tämä luo haasteen, sillä työn luonteesta johtuen kevytyrittäjä ei välttämättä tiedä kuinka paljon työtä hän aikoo tehdä ja tulojen arviointi on näin haastavaa. Tämä saattaa johtaa helposti alivakuuttamiseen. On kuitenkin tärkeää, että työtulo on arvioitu oikein, sillä tähän työtuloarvioon pohjautuvat myös muu yrittäjän sosiaaliturva. Valtion näkökulmasta aliarvioidut työtulot ovat haitallisia, sillä yrittäjien eläkevakuutusmaksuilla ei voida kattaa yrittäjien maksettavia eläkkeitä, ja osa eläkkeistä joudutaan kustantamaan valtion varoin.

Tutkimustulokset osoittavat, että eläkelainsäädäntö kaipaa päivittämistä, jotta kevytyrittäjyyden kaltainen satunnainen työ olisi helpompi vakuuttaa oikein. Myös viestintää oikein arvioidun työtulon tärkeydestä tulisi lisätä, jotta motivaatio työtulon oikein arviointiin kasvaisi. Tähän tutkimukseen on koottu useita ehdotuksia siitä, miten työtulonmäärittelyä voitaisiin muuttaa, jotta eläkelainsäädäntö vastaisi paremmin kevytyrittäjien tarpeisiin.

Avainsanat kevytyrittäjyys, eläkelainsäädäntö, yrittäjän eläkelaki, työntekijän eläkelaki,

---

Author Nelli-Maria Sarasmaa

Title of thesis Pension insurance legislation and light entrepreneurship

---

Degree Master of Science in Economics and Business Administration

---

Degree programme Business law

Thesis advisor Moritz Scherleitner

Year of approval 2021**Number of pages** 60**Language** Finnish

---

Abstract

The aim of the thesis is to find out how the pension insurance have changed in the light entrepreneurs' point of view after 2017. In 2017, employment pension companies outlined all light entrepreneurs to be counted as entrepreneurs and are subject to the Entrepreneurs' Pensions Act (1272/2006). As a result, some light entrepreneurs had to move out of the scope of the Employees' Pensions Act (395/2006). The thesis examines how the pension insurance of these light entrepreneurs has changed with the new policy. The thesis also examines the changes caused by the policy from the perspective of companies offering light entrepreneurship, i.e. light entrepreneurship services or umbrella companies by other term.

Pension contributions are determined on the estimated earnings. However, it is challenging for light entrepreneurs to estimate their full-year earnings, as work is often occasional. The aim of the thesis is to find out how the definition of earned income should be changed so that pension contributions would be better based on real received earnings. The importance of properly estimated earnings is viewed from the perspectives of both light entrepreneurs and the state.

The research is socio-legal research, the purpose of which is to look at the legal phenomenon from a social perspective. The thesis is limited to light entrepreneurs who operate without a business ID. The study has collected information on light entrepreneurship and related legislation from various written sources. The research material mainly consists of surveys and reports, interviews with three light entrepreneurship services and one occupational pension company, current legislation and official sources.

The transition from the Employees' Pension Act to the Entrepreneur's Pension Act has made pension insurance more complicated for light entrepreneurs. A light entrepreneur has previously paid pension contributions for the work they have done under the Employees' Pensions Act, while pension contributions under the Entrepreneur's Pensions Act are paid only when the minimum income limit is exceeded. For a light entrepreneur, this creates a challenge, because due to the nature of the job, the light entrepreneur may not know how much income they are intended to receive and so the assessing is challenging. This can easily lead to underinsurance. It is important that earnings are assessed correctly, as other social security for the entrepreneur is also based on this earnings estimate. From the state's point of view, underestimated earnings are detrimental, as entrepreneurs' pension insurance contributions cannot cover the pensions paid by entrepreneurs, and some of the pensions must be paid for by the state.

Research shows that pension legislation needs to be updated to ease properly insure casual work such as light entrepreneurship. Communication on the importance of correctly assessed earnings should be improved to increase motivation. This thesis has compiled several suggestions on how the definition of earnings could be changed to better meet the needs of light entrepreneurs.

Keywords light entrepreneur, pension insurance, Self-Employed Persons' Pensions Act, Entrepreneurs' Pensions Act

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen tausta	1
1.2 Tutkimuksen tavoitteet	2
1.3 Rajaus	3
1.4 Aiempi tutkimus ja tehdyt selvitykset	4
1.5 Tutkimuksen rakenne	5
1.6 Metodit ja tutkimusaineisto	7
2 Työn murros	9
2.1 Digitalisaatio	9
2.2 Itsensätyöllistäminen	10
2.3 Kevytyrittäjäyys	13
2.4 Kevytyrittäjäyys ja itsensätyöllistäminen kansainvälisessä vertailussa	17
3 Eläkevakuuttaminen ja yrittäjien eläketurva	19
3.1 Eläkevakuuttaminen	19
3.2 Eläkevakuuttamisen historia.....	25
3.3 Eläkkeen määräytyminen	26
3.4 Eläkkeiden rahoittaminen	28
3.5 Yrittäjän eläketurva.....	29
3.6 Yrittäjän eläkelain yhteys muihin etuuksiin	31
3.7 Yrittäjän eläketurvan ongelmat.....	31
3.8 Yrittäjän eläketurvan kehittäminen	33
4 Kevytyrittäjien eläketurva ja sen kehittäminen kevytyrittäjyyspalveluiden näkökulmasta	35
4.1 Haastatteluiden toteutus ja haastateltavat.....	35
4.2 Kevytyrittäjien eläkevakuuttaminen	35
4.3 Alivakuuttaminen	36
4.4 Työtulojen säännöllinen seuraaminen ja YELin laskentaperuste	37
4.5 Lainsäädäntö.....	38
4.6 Muita nostoja.....	39

4.7 Yhteenveto	40
5 Kevytyrittäjien siirtyminen yrittäjän eläkelain piiriin 2017	41
5.1 Työeläkeyhtiön näkökulma	41
5.2 Kevytyrittäjien näkökulma	42
5.3 Kevytyrittäjäyispalveluiden näkökulma	44
6 Eläkelainsäädännön kehittämistarpeet	45
6.1 Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki	45
6.2 Yrittäjän eläkelaki	45
6.3 Viestintä	50
6.4 Kevytyrittäjien eläketurva tulevaisuudessa	52
7 Päätelmät	54
7.1 Tutkimuksen yhteenveto	54
7.2 Muutokset kevytyrittäjien eläkevakuuttamisessa vuoden 2017 jälkeen	54
7.3 Yrittäjän eläkelain työtulon kaipaamat muutokset	55
7.4 Hyödyt oikein arvioiduista yrittäjän työtuloista	57
7.5 Tutkimuksen rajoitteet	58
7.6 Ehdotuksia jatkotutkimuksiksi	59
Lähteet	61
Liitteet	67
Kaaviot	
Kaavio 1 Itsensätyöllistäjät ikäryhmittäin vuonna 2013	11
Kaavio 2 Kaavio kevytyrittäjyyden työnkulusta	14
Kaavio 3 Kevytyrittäjien päätoimiset toimenkuvat	15
Kaavio 4 Eläkevakuutus osana sosiaaliturvajärjestelmää	20
Kaavio 5 Yleinen luottamus eläkejärjestelmään pääasiallisen toiminnan mukaan	23
Kuvat	
Kuva 1. Euroopan maat, joissa yhteistoiminta on uutta tai sen merkitys on kasvussa	18

LYHENTEET

ETK	Eläketurvakeskus
HE	Hallituksen esitys
JuEL	Julkisten alojen eläkelaki (81/2016)
LEL	Lyhytaikaisissa työsuhhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (134/1962)
MEL	Merimieseläkelaki (1290/2006)
MyEL	Maatalousyrittäjän eläkelaki (1280/2006)
Osk	Osuuskunta
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
TaEL	Taiteilijoiden ja toimittajien eläkelaki (662/1985)
TyEL	Työntekijän eläkelaki (395/2006)
YEL	Yrittäjän eläkelaki (1272/2006)

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Työelämä on murroksessa. Nykyään henkilön ei tarvitse määritellä itseään vain työntekijäksi tai yrittäjäksi vaan yhä enemmän yleistyy hybridimalli, jossa työntekijä tekee sekä palkkatyötä että keikkaluonteista työtä yrittäjänä. Tähän murrokseen ovat vastanneet kevytyrittäjäyyspalvelut, joilla tarkoitetaan erilaisia sähköisiä alustoja, jotka ovat helpottaneet työn laskuttamista. Kevytyrittäjäyyspalveluita on ollut tarjolla jo lähes kymmenen vuotta.

Suomessa lainsäädäntövalta kuuluu eduskunnalle ja lakeja, mukaan lukien eläkelainsäädäntö, säädetään ja muutetaan kulloisenkin eduskunnan kokoonpanon ja poliittisten voimasuhteiden mukaan. Lait valmistellaan siinä ministeriössä, jonka alaisuuteen lain toimiala kuuluu (Finlex 2020). Riippuen hallituksen muodostaneista poliittisista puolueista ja heidän agendoistaan, myös lainsäädännön kehittämisen painotukset vaihtelevat.

Haasteena on, että lainsäätäjä ja lainsäädäntöä soveltava julkishallinto eivät ole olleet yhtä sopeutuvaisia kuin niitä ympäröivä maailma. Tämä näkyy siten, että voimassaoleva lainsäädäntö tuntee vain yrittäjän ja työntekijän. Usein lainsäädännön lähtökohtana on myös, että henkilö ei voi olla sekä yrittäjä että työntekijä samaan aikaan. Lainsäätäjä on vastikään herännyt tähän ja Antti Rinteen sekä uuteen Sanna Marinin hallitusohjelmaan kirjattiin tavoite selvittää lainsäädännön muutostarpeita työn murroksen näkökulmasta (Valtioneuvosto 2019, 139).

Tosiasiassa elämme kuitenkin edelleen maailmassa, jossa tunnistetaan vain kaksi työn tekemisen muotoa, yrittäjäyys ja työsuhde. Kevytyrittäjäyys on verrattain uusi ilmiö. Voimassa oleva lainsäädäntö ei tunnista vielä kevytyrittäjiä, vaikka viime vuosina kevytyrittäjien määrä on jatkuvasti kasvanut (Uusityö ry 2021a). Hallitus on aloittanut selvityksen kehittääkseen yrittäjän eläkelakia (1272/2006, jäljempänä YEL). Lakia ei kuitenkaan ole vielä muutettu selvityksen perusteella (STM 2021). Yksi merkittävimmistä linjauksista kevytyrittäjien kannalta on työeläkeyhtiöiden tekemä linjaus siitä, että kevytyrittäjäyys on eläkevakuuttamisen näkökulmasta yrittäjäyden kaltaista toimintaa. Keväällä 2017 työeläkeyhtiöiden ilmoituksesta kevytyrittäjät siirtyivät yrittäjän eläkevakuutuksen piiriin (jäljempänä YEL-vakuutus) ja alkoivat maksamaan tuloistaan YEL-maksuja (Varma 2017).

Ennen tätä kevytyrittäjiltä oli peritty työntekijän eläkevakuutusta (jäljempänä TyEL-vakuutus) heille maksetusta palkasta.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Johtuen siitä, että kevytyrittäjyyttä ei tunnisteta laissa, esitellään sitä tässä tutkimuksessa yleisesti keskittyen eläkevakuutuksen näkökulmaan. Tutkimuksessa analysoidaan mitkä asiat ovat muuttuneet kevytyrittäjien sekä kevytyrittäjäyyspalveluiden näkökulmasta vuoden 2017 YEL-vakuutukseen siirtymisen myötä. Tietoa on kerätty kevytyrittäjäyyspalvelua tarjoavilta yrityksiltä, jotta saadaan käsitys tämänhetkisestä tilanteesta käytännön arjessa. Tutkimusta varten on haastateltu myös työeläkeyhtiötä. Tutkimuksen tavoitteena on luoda mahdollisimman kattava katsaus eläkelainsäädännön tilasta sekä sen vaikutuksista kevytyrittäjiin.

Tutkimus vastaa seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) *Miten kevytyrittäjien eläkevakuuttaminen on muuttunut vuoden 2017 jälkeen?*
- 2) *Miten yrittäjäläkelain työtulon määrittelyä tulisi muuttaa, jotta kevytyrittäjien eläkemaksut perustuisivat paremmin oikeisiin toteutuneisiin työtuloihin?*
  - a) *Miksi on kevytyrittäjien kannalta tärkeää, että työtulo arvioidaan oikein?*
  - b) *Miksi on valtion kannalta tärkeää, että työtulo arvioidaan oikein?*

Tutkimuksessa kartoitetaan aikaisempien eläkevakuutuksessa tapahtuneiden muutosten vaikutuksia sekä selvitetään tällä hetkellä suunnitteilla olevia muutoksia kevytyrittäjien eläkevakuuttamiseen liittyen. Tavoitteena on tarjota uutta tietoa eläkevakuutuksesta sekä analysoida tarvittavia muutoksia sekä suunniteltujen muutosten vaikutusta kevytyrittäjiin ja kevytyrittäjäyyspalveluiden toimintaan. Tutkimuksessa käsitellään erityisesti vuonna 2017 tehtyä muutosta, jolloin määriteltiin, että kevytyrittäjien toiminta ei ole työntekijän eläkelain (395/2006, jäljempänä TyEL) vaan yrittäjän eläkelain alaista toimintaa. Tämän muutoksen myötä kevytyrittäjien on täytynyt osata arvioida työtulonsa. Yrittäjän tulee arvioida työtulonsa, jotta hän tietää täytyvätkö eläkevakuutuksen vakuuttamisvelvollisuuden kriteerit ja onko hän näin velvollinen maksamaan eläkevakuutusmaksua. Tutkimuksessa käsitellään myös mahdollisia tulevia muutoksia ja niiden vaikutuksia työtulon määrittelyyn.

Eläkevakuutusta ja siihen liittyvää lainsäädäntöä tarkastellaan kevytyrittäjien näkökulmasta. Tutkimuksessa analysoidaan sitä, tarvitaanko lainsäädäntöön muutoksia, jotta se sopisi

paremmin kevytyrittäjille. Mikäli muutostarvetta arvioidaan olevan, tuodaan perustellusti esiin ehdotuksia kevytyrittäjiä koskevan lainsäädännön kehittämiseen niin, että se jatkossa vastaisi työn murroksen aiheuttamia tarpeita. Tutkimuksessa otetaan huomioon myös Marinin hallituksen hallitusohjelman kirjausten mahdollinen vaikutus eläkelainsäädännön kehittämiseen.

Eläkevakuutusmaksun suuruus perustuu yrittäjän arvioimaan työtuloon. Tutkimuksessa selvitetään, miksi on tärkeää, että arvioitu työtulo on mahdollisimman lähellä toteutunutta työtuloa. Oikein arvioidun työtulon merkitystä käsitellään sekä kevytyrittäjien että valtion näkökulmasta. Tutkimuksen tavoite on tarjota eläkelainsäädäntöön liittyvää tietoa ja kehitysideoita sekä selvittää mikä merkitys muutoksilla on ja miksi muutoksia tarvitaan.

1.3 Rajaus

Kevytyrittäjäisyys on kevyempää yrittäjäisyyttä, jossa toinen yritys, josta tutkimuksessa käytetään nimitystä kevytyrittäjäpalvelu, tukee henkilöä (kevytyrittäjä), joka tarjoaa omia palveluitaan rahaa vastaan. Tuki on yleensä internetissä toimiva palvelu sekä apu, jota yritys tarjoaa palvelumaksua vastaan. Verottajan ohjeessa henkilöstä, joka tekee työn ja käyttää laskutuspalveluyritystä, käytetään nimitystä työn suorittaja. Ohjeessa kuitenkin todetaan, että vakiintuneesti näitä henkilöitä kutsutaan myös itsensäyöllistäjiksi tai kevytyrittäjiksi. (Verohallinto 2021b.) Koska kevytyrittäjäisyys on uusi ilmiö, eikä sitä vielä huomioida omana työntekemisen muotona lainsäädännössä, ei sille myöskään ole vakiintunutta määritelmää. Kevytyrittäjäisyyttä ja näkemystä siitä mitä kevytyrittäjäisyydellä tarkoitetaan, on avattu jäljempänä luvussa 2.3. Kevytyrittäjäisyyttä tarjoavia yrityksiä eli laskutuspalveluyrityksiä kutsutaan tässä tutkimuksessa kevytyrittäjäisyyspalveluiksi.

Kevytyrittäjistä saatetaan uutisoidessa puhua itsensäyöllistäjinä. Itsensäyöllistäjiin luetaan useita eri toimijoita. Vuonna 2013 tilastokeskus määritteli itsensäyöllistäjä-termin alle yksinyrittäjät, ammatinharjoittajat, freelancerit sekä apurahansaajat (Pärnänen ja Sutela 2014, 7). Tässä tutkimuksessa tutkitaan vain kevytyrittäjiä, eli tutkimuksen ulkopuolella on rajattu muut itsensäyöllistäjät. Kevytyrittäjäisyyspalveluiden toimintamalleja on erilaisia. Kevytyrittäjän on mahdollista toimia sekä y-tunnuksella, että ilman y-tunnusta (Yrityksenperustaminen.net 2020). Tässä tutkimuksessa on keskitytty vain kevytyrittäjäisyyspalveluihin, jotka mahdollistavat kevytyrittäjäisyyden ilman Y-tunnusta. Y-tunnus on patentti- ja

rekisterihallituksen tai verohallinnon yritykselle antama yksilöivätunnus. Kevytyrittäjä voi kuitenkin toimia myös ilman y-tunnusta eli ilman, että perustaa yritystä. Sitä, että henkilö nähdään yrittäjänä, vaikka hän ei ole perustanut yritystä, voidaan pitää epätavallisena. Kevytyrittäjät kuitenkin tulkitaan pääsääntöisesti aina yrittäjiksi eläkelainsäädännön näkökulmasta. Tämän takia tutkimuksen kohteeksi on valittu kevytyrittäjäyyspalvelut, jotka eivät vaadi y-tunnuksen perustamista kevytyrittäjältä.

On myös tapauksia, jossa kevytyrittäjään sovelletaan työntekijän eläkelakia. Marraskuussa 2020 eläketurvakeskus antoi päätöksen koskien kevytyrittäjäpalvelun kautta toimineeseen vuokrakuljettajaan sovellettavaa työeläkelakia. Tässä tapauksessa työtä tehneeseen kevytyrittäjään sovellettiin työntekijän eläkelakia. (ETK 2020.) Tämän tutkimuksen kohteena ovat kuitenkin nimenomaan yrittäjän eläkelain piiriin kuuluvat kevytyrittäjät.

1.4 Aiempi tutkimus ja tehdyt selvitykset

Kevytyrittäjäyyttä on tutkittu hyvin vähän. Tämä johtuu siitä, että kevytyrittäjien määrä on edelleen melko pieni. Kevytyrittäjien määrä oli pitkään alle 5 prosenttia kaikista työllisistä. Määrä on kuitenkin koko ajan kasvanut ja vuonna 2019 kevytyrittäjiä oli yli 120 000 (Uusi työ 2021a), joka on noin 5 prosenttia kaikista vuoden 2019 työllisistä (Tilastokeskus 2020). Vuonna 2016 Osuuskunta Eezy julkaisi yhdessä Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran kanssa tutkimuksen kevytyrittäjäydestä itsensä työllistämisen muotona. Tämä tutkimus oli osa sitran avainaluetta 1.3.2015–31.8.2017, jonka yksi tavoite oli nostaa julkiseen keskusteluun ilmiöitä ja uudistustarpeita, jotka koskivat työelämää, työmarkkinoita ja niiden pelisääntöjä. Tutkimuksessa selvitettiin kevytyrittäjien ja heidän toimeksiantajiensa kokemuksia ja näkemyksiä. (Osuuskunta Eezy & Sitra 2016.)

Vuonna 2017 työ- ja elinkeinoministeriö julkaisi oman selvityksensä itsensä työllistämisestä ja jakamistaloudesta työelämän murroksessa. Jakamistaloudella tarkoitetaan yksityisten ihmisten resurssien, osaamisen tai työvoiman jakamista internetin kautta sekä siihen liittyvää palvelua (SVT 2019). Selvitys tarkastelee itsensä työllistämisen laajuutta ja kasvunäkymiä Suomessa sekä jakamis- ja alustatalouteen perustuvan itsensä työllistämisen merkitystä työmarkkinoilla tulevaisuudessa. Selvityksessä tunnistetaan laskutuspalveluiden käyttäjien kasvava määrä sekä se, että palveluita aiotaan käyttää myös jatkossa. Selvitys pohjautuu tutkimuksiin, tilastotietoihin, asiantuntijahaastatteluihin sekä työpajaan koskien

itsensätyöllistämistä sekä jakamis- ja alustataloutta. Selvitystä varten toteutettiin myös itsensätyöllistäjien kysely. (Koramo ym. 2017, 4.)

Vuonna 2017 työeläkeyhtiöt ilmoittivat, että kevytyrittäjät luetaan yrittäjiin ja heihin sovelletaan yrittäjän eläkelakia. Tämän takia yksi keskeisimmistä tutkimuksista on sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän raportti yrittäjän työeläketurvan kehittämisestä. Työryhmän selvitys julkaistiin vuonna 2019. Työryhmän tehtävä oli laatia ratkaisuvaihtoehtoja alivakuuttamiseen ja työtulon määrittämiseen liittyviin ongelmiin sekä selvittää miten YEL-vakuuttaminen saataisiin joustavammaksi pienimuotoista ja satunnaista yritystoimintaa harjoittaville toimijoille. Raportti tarjoaa ehdotuksensa useisiin eri YEL-vakuutukseen ja -työtuloon liittyviin ongelmiin. On syytä huomata, että raporttiin liittyy kuitenkin Suomen Yrittäjien eriävä mielipide, joka koskee yrittäjän eläkevakuutuksen laskennan perusteena olevan työtulon määrittelyn muuttamista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 3 & 83.) Eriävän mielipiteen takia tämän raportin seurauksena ei aloitettu yrittäjä eläkelakia uudistavia lakihankkeita (STM 2021). Vuoden 2020 elokuussa aloitettiin uusi selvitys, jonka tarkoitus on kartoittaa keinoja parantaa yrittäjän eläketurvaa. Tämän selvityksen pohjana käytetään edellä mainittua Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän raporttia. (STM088:00/2020.)

Kansainvälisesti merkittävä tutkimus on ruotsalaisen Fredrik Arvaksen 'Umbrella Companies in Europe – a study on their growth behaviors and job-creation'. Tutkimus ei ole nimestään huolimatta koko Euroopan kattava. Tutkimuksessa käsitellään kevytyrittäjyyttä tarjoavia yrityksiä Ruotsissa, Ranskassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Tutkimuksen mukaan kevytyrittäjyyspalvelut ovat olleet markkinoilla jo yli kaksikymmentä vuotta. Tästä huolimatta palvelu on silti tuntematon. Tutkimus kuvailee ja kvantifioi kevytyrittäjyyspalveluyrityksiä kasvun sekä näiden vaikutuksesta erityisesti työttömille syntyneiden työpaikkojen luomiseen. (Arvas 2011, 1–2.)

1.5 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus rakentuu johdannosta, teoreettisesta viitekehystä, metodien ja tutkimusaineiston esittelystä, löydöistä sekä loppupäätelmistä. Johdannossa esitellään tutkimuksen tavoitteet, rajataan tutkimusaihetta sekä käydään läpi tieteellisen tutkimuksen tilannetta aiheen ympäriltä. Luvussa yksi käydään läpi myös tutkimuksessa käytetyt menetit

ja tietoa tutkimusaineiston keräystavasta ja analysoinnista. Luvussa myös perustellaan eri tutkimusmetodien valintaa. Tutkimuksen lähtökohtana on kevytyrittäjyys-ilmion tarkastelu ja innovatiiviset oivallukset, joilla yrittäjän eläkelainsäädäntöä voidaan kehittää, jotta kevytyrittäjien työtulo vastaisi paremmin aitoa toteumaa. Työtulon perusteella lasketaan sekä eläkevakuutusmaksujen suuruus, että sosiaaliturvan etuuksien määrä. Tutkimuksessa käsitellään väärin arvioidun työtulon vaikutuksia kevytyrittäjiin sekä muihin viranomaisiin.

Tausta-aineistoa ja tutkimuksen teoriaa käsitellään luvuissa kaksi ja kolme. Kevytyrittäjyyttä ja eläkevakuuttamista käsitellään työnmurroksen, kevytyrittäjyyden, eläkevakuuttamisen ja yrittäjien eläkelain ja eläketurvan kautta. Teoreettisen viitekehyksen avulla lukija saa käsityksen tutkittavana olevaan aiheeseen liittyvistä avainkäsitteistä, teorioista ja malleista. Lukujen sisältö antaa tieteellisen perustan tutkimukselle.

Neljännessä luvussa esitellään kevytyrittäjyyspalveluiden haastatteluissa esiin nousseita näkemyksiä. Nämä tuovat tutkimukseen näkökulman kohderyhmän arjesta ja aiheista, jotka nousevat esiin kevytyrittäjillä koskien lainsäädäntöä ja eläkevakuuttamista. On kuitenkin syytä huomata, että esitetyt näkemykset ovat palveluntarjoajien näkökulmia, eivätkä suoraan kevytyrittäjien esittämiä huomioita. Kevytyrittäjyyspalveluiden palvelulupaus on kuitenkin huolehtia byrokratiasta ja paperitöistä kevytyrittäjien puolesta, joten aihe koskettaa heidän toimintaansa olennaisella tavalla.

Kevytyrittäjien siirtymistä yrittäjäeläkelainpiiriin käsitellään luvussa viisi. Kaikkien osapuolten, työeläkeyhtiöiden, kevytyrittäjien ja kevytyrittäjyyspalveluiden näkökulmat tuodaan esiin. Eläkelainsäädännön kehittämistarpeita analysoidaan luvussa kuusi. Luvussa analysoidaan lainsäädännön kehityskohteita ja muutostarpeita, ja sitä, kuinka ne vastaisivat paremmin kevytyrittäjien tarpeisiin. Myös viestinnän merkitystä kevytyrittäjien eläkevakuutukseen käsitellään. Luvun lopussa analysoidaan eläkevakuutuksen tulevaisuutta.

Viimeinen luku, päätelmät, kokoaa tutkimuksen yhteen. Luvussa kerrataan tavoitteet ja vaiheet sekä vastataan tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksesta tehtävät johtopäätökset ja mahdolliset käytännön vaikutukset sekä rajoitteet käydään läpi. Lopussa esitellään myös mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

1.6 Metodit ja tutkimusaineisto

Tutkimus on luonteeltaan oikeus- ja yhteiskuntatieteellistä tutkimusta, jonka tarkoitus on katsoa oikeustieteellistä ilmiötä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Tutkimuksen pääpaino on kerätyssä aineistossa ja sieltä saaduista tiedoista, joka tekee tutkimuksesta aineistolähtöisen tutkimuksen. Aineiston pohjalta on luotu teoreettinen viitekehys, joka toimii analyysin pohjana.

Oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus palvelee sekä lakimieskuntaa, että yleisesti yhteiskuntaa. Tutkimus käsittelee oikeutta yhteiskunnallisesta, poliittisesta, taloudellisesta, historiallisesta tai kulttuurisesta viitteestä. Tutkimuksen tuottama tieto ylittää humanististen alojen ja yhteiskuntatieteiden rajat, kuten nykyisessä poikkitieteellisessä maailmassa voidaan olettaa. Englanninkieliset vastineet, kuten ”socio-legal”, ”law and society” ja ”law in context” kuvaavat tutkimuksen antia hieman suomenkielistä termiä paremmin. Oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus on kuitenkin Suomessa vakiintunut ilmaisu. Suomessa se saatetaan käsittää suppeana oikeussosiologisena tutkimuksena, mutta tosiasiasa tämän suuntauksen tutkimuksessa katto on korkealla ja seinät lavealla tieteiden välisen eetoksen mukaisesti. (Minkkinen 2017, 914–915.)

Tutkimussuuntauksesta voidaan käyttää myös nimitystä yhteiskunnallinen oikeustutkimus. Oikeussosiologinen tutkimus on monitieteellinen tutkimusala, joka auttaa ymmärtämään oikeudellisia ilmiöitä eri tavalla kuin perinteinen oikeustiede ja voi näin tarjota uusia näkökulmia myös yhteiskuntatieteelle. (Ervasti 2011, 79–80.) Ymmärtääkseen lakia, täytyy tuntea kirjoitettu laki sekä laki käytännössä (Twining 1997, 33). Tämän takia tutkimuksessa on otettu huomioon sekä käytännön toimijat, kevytyrittäjyyspalvelut, että voimassa oleva lainsäädäntö.

Tutkimuksen ollessa aineistolähtöistä, rakennetaan tutkimuksen teoriat aineiston pohjalta. Tutkimus etenee yksittäisistä havainnoista yleisempiin väitteisiin eli on induktiivista. Tutkimuksessa pitäydytään aineistossa ja pyritään välttämään ennakkokäsityksiä ja teorioita. Samaa tieteellisyyttä edellytetään muiltakin analyysimenetelmiltä. Tutkimus ei kuitenkaan voi koskaan olla puhtaasti induktiivinen, koska tällöin se perustuisi pelkkään havaintojen kuvaamiseen ilman ennakkokäsityksiä tutkittavasta aiheesta. Absoluuttista aineistolähtöistä

tutkimusta ei siis pystytä toteuttamaan, koska yleisesti hyväksytyn ajatuksen mukaan havainnot ovat teoriapitoisia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tutkija reflektoi, arvioi tutkimuksen luotettavuutta sekä pätevyyttä niin, että lukija saa tietoa taustatekijöistä ja tutkimusprosessin aikana tehdyistä rajauksista ja valinoista. Uudet tieteelliset löydöt mahdollistuvat vain, kun havainto perustuu johtoajatukseen. Aineiston tarkastelua ohjaavat tutkijan omat ennakkokäsitykset sekä perehtyneisyys tutkittavaan aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen. Johtoajatus voi olla esimerkiksi intuitiivinen käsitys tai pidemmälle kehitetty hypoteesi. Näiden johtoajatusten avulla havainnot pystytään kohdistamaan tärkeäksi oletettuihin näkemyksiin ja oletuksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tutkimusaineisto on kerätty useasta erilaisesta lähteestä. Tutkimuksessa on kerätty tietoa kevytyrittäjyydestä sekä siihen liittyvästä lainsäädännöstä eri kirjallisista lähteistä. Tutkimusaineisto koostuu pääasiassa selvityksistä ja raporteista, kolmen kevytyrittäjäyksen palvelun sekä yhden työeläkeyhtiön haastatteluista sekä voimassa olevasta lainsäädännöstä. Aineistona on käytetty myös raporttien taustamateriaalina käytettyjä tieteellisiä lähteitä.

Viranomaisten selvitykset pitävät sisällään esimerkiksi ministeriöiden antamia selvityksiä, jotka koskevat kevytyrittäjyyttä, eläkelainsäädäntöä tai eläkkeiden maksua. Näiden taustalla on ollut tilastokeskuksen tutkimuksia ja dataa, jota on käytetty myös tämän tutkimuksen tukena. Tutkimuksessa keskeinen tutkimuskohde on eläkelainsäädäntö ja erityisesti yrittäjien ja työntekijöiden eläkelaki, jotka koskettavat eniten kevytyrittäjiä. Lainsäädännön tutkimusta tukemassa on myös hallituksen esityksiä lain muuttamiseksi. Koska laissa viitataan usein muuhun lainsäädäntöön, perehdytään muihin lakeihin niiltä osin, kun se on aihealueen näkökulmasta tarpeellista.

Muina lähteinä on käytetty kevytyrittäjyydestä kertovia artikkeleita, oppaita ja tutkimuksia. Koska kevytyrittäjyydestä on tehty vain vähän tutkimusta, perustuvat monet tiedot viranomaisten, palveluntarjoajien ja etujärjestön tuottamaan materiaaliin ja ohjeisiin.

2 TYÖN MURROS

2.1 Digitalisaatio

Työn murrokseen ja sen aiheuttamaan muutokseen vaikuttaa vahvasti digitalisaatio. Digitalisaatio tulee eittämättä sekä vähentämään että lisäämään työtä ja sen tekemisen mahdollisuuksia. Muutoksen ja työn jouston myötä henkilöt, jotka ovat aiemmin jääneet työmarkkinoiden ulkopuolelle, saavat mahdollisuuden osallistua. On toisaalta mahdollista, että aiemmin työmarkkinoiden ulkopuolelle jääneiden hyötyessä saattaa aiemmin markkinoilla olleiden henkilöiden asema heikentyä. (Kauhanen ym. 2015, 83.) Digitalisaatio ja teknologia vaikuttavat keskeisesti alustatalouden toimintalogiikan nopeaan leviämiseen. Alustatalous on viimeisen 5–7 vuoden aikana syntynyt malli, joka poistaa kitkaa työn myyjien ja ostajien välistä. Digitalisaation myötä on syntynyt erilaisia verkossa toimivia kohtaamispaikkoja, jossa myyjät ja ostajat voivat löytää toisensa. (Kovalainen 2017, 11–12.)

Alustataloudella tarkoitetaan toiminta- ja ansaintalogiikkaa, joka rakentuu digitaalisten alustojen avulla. Alustatalous ohjaa myös työn tekemistä ja sen järjestämistä eri tavoin kuin aiemmin. Alustataloudesta ja alustojen varaan rakentuvista yrityksistä on tehty useita jaotteluita. Jaottelukriteerinä on ollut mm. liiketoimintalogiikka, työvoiman käyttö ja ansaintalogiikka. Esimerkkejä alustayrityksistä ovat hakualustayritys Google, sosiaalinen verkkoalustayritys Facebook, markkinapaikka-alustayritys Tripadvisor, jakamisalustayritys Airbnb ja työtä välittävä alustayritys Uber. Lisäksi on lukuisia muita digitaalisia alustayrityksiä. (Kovalainen 2017, 12.) Muihin yrityksiin voidaan lukea esimerkiksi kevytyrittäjyyttä tarjoavat yritykset. Alustatalous on helpottanut kevytyrittäjyyttä. Kevytyrittäjyyttä tarjoavien alustojen tarkoitus on luoda mahdollisuuksia yrittäjämäiseen keikkatyöhön. Yhdistävä tekijä alustatalousyrityksillä on, että ne keräävät pilvipohjaisen ohjelmistoalustan ympärille laajan käyttäjäkunnan, jolle yritykset voivat tarjota tuotteitaan ja palveluitaan, kuten laskutuspalvelua. (Toivanen-Visti 2018.)

Suomen työmarkkinoita voidaan pitää dynaamisina. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että työpaikkoja katoaa vuosittain yli 10 prosenttia yrityssektorin työvoimasta, suhdannetilanteesta riippumatta. Laman aikaan työpaikkoja kuitenkin katoaa enemmän. Esimerkiksi vuonna 1992 työpaikkoja katosi lähes kaksinkertainen määrä verrattuna normaaliin suhdannetilanteeseen. Samaan aikaan kun työpaikkoja poistuu, niitä aina myös

syntyy suhdannetilanteesta riippumatta. (Kauhanen ym. 2015, 11.) Digitalisaatio on muuttanut ja tulee edelleen muuttamaan työelämää. Kognitiiviset rutiinitehtävät, samoin kuin manuaaliset rutiinitehtävät, voidaan korvata tietotekniikalla lähes kokonaan. Tulevaisuudessa digitalisaatio ja tietotekniikka tulevat luultavasti muokkaamaan tehtävärakenteita yhä voimakkaammin ja syvemmin. (Kauhanen ym. 2015, 60–61.)

On kuitenkin tehtäviä, joita digitalisaatio ei pysty vielä korvaamaan. Näitä ovat mm. asiantuntija-ajattelua ja monimutkaista kommunikaatiota sisältävät tehtävät. (Kauhanen ym. 2015, 61.) Ammattirakenne on muuttunut viimeisten vuosien aikana ja keskipalkkaisten ammattien osuus on pienentynyt. Tämä näkyy siinä, että työmarkkinoilla on kysyntää korkean koulutustason vaativille, abstraktia ajattelua korostaville töille, sekä palvelutehtäville. (Kauhanen ym. 2015, 29, 66.)

Digitalisaatio alentaa kustannuksia. Esimerkiksi yrityksen aloittamisen kustannukset ovat laskeneet. Samaan aikaan markkinoiden laajentuessa ja ollessa entistä helpommin saavutettavia, on syntynyt pienempiä segmenttejä, jotka mahdollistavat entistä täsmällisemmän erikoistumisen. Tämä taas kasvattaa uusien liiketoimintojen mahdollisuuksia. Uusien markkinoiden synnyn sekä vanhojen markkinoiden laajentumisen myötä syntyy uutta työtä ja uusia ammatteja. (Kauhanen ym. 2015, 84.) Todennäköisesti digitaaliset alustat lisäävät tulevaisuudessa uusia työn tekemisen muotoja ja erilaisia yrittämisen muotoja. Alustat tarjoavat helpomman ja joustavamman tavan työllistyä. (Koramo ym. 2017, 18.)

Sosiaalisen median kanavien merkitys työn hankinnassa, markkinoinnissa ja tiedottamisessa on vielä toistaiseksi paljon suurempi kuin muiden digitaalisten alustojen. Voidaan olettaa, että erilaisten digitaalisten alustojen merkitys työnvälityksessä sekä niiden vaikutus työllisyyden ja kasvun edistäjänä tulee kasvamaan lähitulevaisuudessa. (Koramo ym. 2017, 58, 84.) Kun työn häviämisen ja uusien työpaikkojen syntymisen mittakaavat suhteutetaan toisiinsa, voidaan huomata, että tulevat teknisen kehityksen haasteet voidaan helposti selättää, mikäli työmarkkinat ovat toimivat. (Kauhanen ym. 2015, 29, 89.)

2.2 Itsensätyöllistäminen

Tavallisena pidettyjen vakituisen ja kokoaikaisen työn rinnalle ovat tulleet myös uudet tavat tehdä töitä. Työelämän muutosten vaikutuksesta yhä useampi tekee palkkatyötä pää- tai

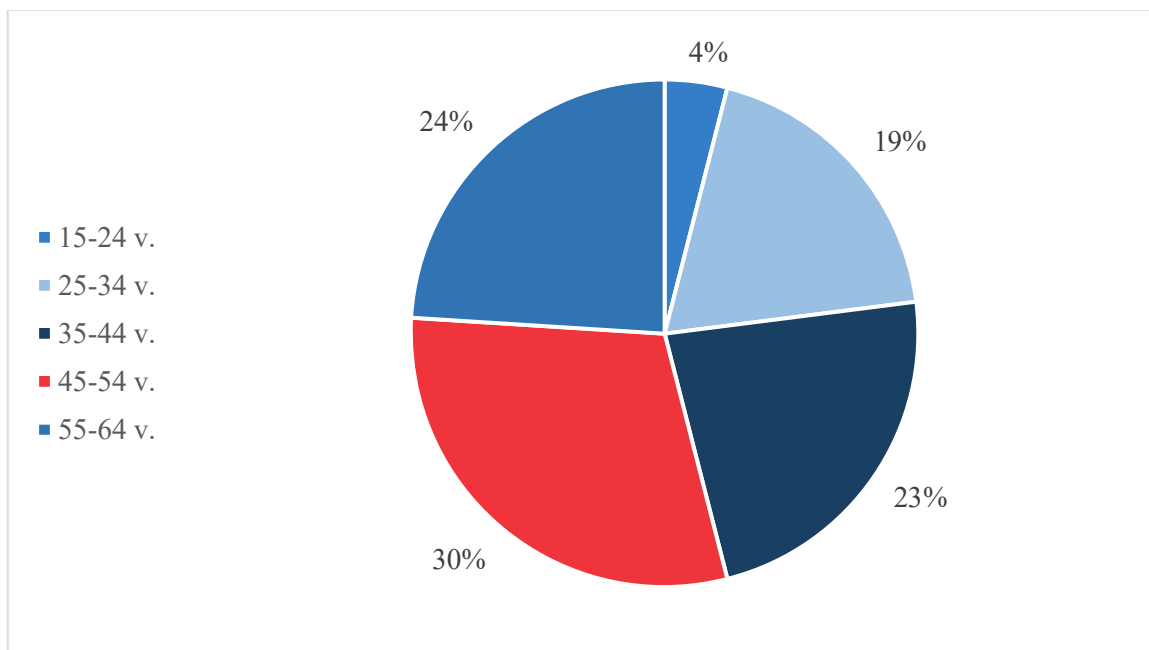

sivutoimisesti, yrittäjämäisesti, itsensätyöllistäjänä. Tätä tukemaan on syntynyt erilaisia alusta ja jakamistalouden alustoja. (Koramo ym. 2017, 11.) Tilastokeskus on määritellyt, että jakamistalous on internetin kautta tapahtuvaa yksityisten ihmisten resurssien jakamista, lainaamista tai lyhytaikaista vuokraamista ja näihin liittyvää palvelua toisille verkon käyttäjille. Myös oman osaamisen tai työvoiman keikkaluonteinen myynti kotitalouksille ja yrityksille on tilastokeskuksen mukaan osa jakamistaloutta. (SVT 2019.) Itsensätyöllistäjä-termiä käytetään usein kattokäsitteenä ja se kuvaa laajasti uusia työntekotapoja ja yrittäjyydenmuotoja (Koramo ym. 2017, 13).

Itsensätyöllistäjä on kattokäsite ryhmälle, johon luetaan työtä yksin, ilman palkattua työvoimaa tai yrittäjämäisesti tekevät henkilöt, jotka eivät kuitenkaan ole maatalousyrittäjiä (Peränen & Sutela 2014, 13). Itsensätyöllistäjä voi tehdä työtä joko pää- tai sivutoimisesti. Päätoimiset itsensätyöllistäjät ovat usein yksinyrittäjiä, ammatinharjoittajia, freelancereita tai apurahansaajia (Peränen&Sutela 2014, 7). Sivutoimisesti itsensä työllistävät ovat päätoimisesti esimerkiksi tavallisia palkansaajia, opiskelijoita, työttömiä tai eläkeläisiä. Itsensätyöllistäjiin luetaan myös kevytyrittäjät. (Koramo ym. 2017, 13–14.)

Itsensätyöllistäjien määrä on kasvanut jatkuvasti 20 vuoden aikana. Vuosien 1997–2017 aikana joukko kasvoi noin 50 000 henkilöllä. Tilastoja tarkastellessa selviää vuoden 2013 tilastokeskuksen raportista, että suurin ikäryhmä oli 45–54-vuotiaiden ryhmä, joka oli noin kolmasosa (30 %) kaikista itsensätyöllistäjistä. Jakautuminen muihin ikäryhmiin on esitetty kaaviossa 1.

Kaavio 1 Itsensätyöllistäjät ikäryhmittäin vuonna 2013 (Peränen&Sutela 2018, 11.)

Yli 55 % itsensätyöllistäjistä on tehnyt samoja töitä myös palkansaajana. Ammattinimikkeitä tarkastellessa, nousevat kolmeksi suurimmaksi ammattiryhmäksi rakennustyöntekijät, palvelutyöntekijät, kuten kampaajat ja kosmetologit, sekä lainopilliset, sosiaalialan ja kulttuurialan erityisasiantuntijat. Hajonta eri ammattiryhmiin on hyvin suurta, eikä mikään ammattiryhmä nouse ylitse muiden. Itsensätyöllistäjät ovat hyvin heterogeeninen ryhmä. (Peränen & Sutela 2018, 11–12 & 14 & 27.)

Miehet toimivat itsensätyöllistäjinä useammin kuin naiset. Vuonna 2013 60 % oli miehiä ja 40 % naisia. Palkansaajiin verrattuna ero on suuri, sillä palkansaajat ovat jakautuneet tasaisemmin naisiin ja miehiin. Samana vuonna palkansaajista 51 % oli naisia ja 49 % miehiä. Koulutukseltaan itsensätyöllistäjät ovat pääasiassa keskiasteen (45 %) tai korkeaasteen (42 %) käyneitä. Vain 13 % on perusasteen käyneitä. (Peränen & Sutela 2018, 11.)

Itsensätyöllistäjiin mahtuu hyvin erilaisia työntekijöitä. Keskimääräinen viikkotyöaika on pidempi kuin palkansaajilla ja 25 % itsensätyöllistäjistä tekee yli 50 tunnin työviikkoa. Joukkoon mahtuu kuitenkin myös osa-aikaisia toimijoita. Vastaajista 19 % tekee oman ilmoituksensa mukaan töitä vain osa-aikaisesti. Kun itsensätyöllistäjiltä on kysytty kokemusta heidän taloudellisesta tilanteestaan, 62 % vastaajista on kokenut tilanteensa täysin tai jokseenkin vakaaksi ja turvatuksi. Kaikki eivät kuitenkaan koe näin, vaan vähintään joka neljäs (38 %) kokee taloudellisen tilanteensa joko hieman tai hyvin

epävarmaksi. Tämä aiheuttaa taloudellista epävakaisuutta ja 42 % kokeekin huolta töiden riittävydestä (Peränen & Sutela 2014, 62, 104 & 110).

Itsensätyöllistämisen eduiksi nousevat erityisesti vapaus ja joustavuus. Työmuodosta mielekkään tekee omista työajoista ja -tavoista päättäminen. Vaikka työpäivät saattavat olla pitkiä, voi henkilö vaikuttaa itse omiin tuloihinsa ja saada mahdollisesti parempaa palkkaa kuin palkansaajana. Tuloja voi myös saada useista eri lähteistä, jopa samanaikaisesti. Jousto ja vapaus helpottavat työntekemistä esimerkiksi opiskelun tai muun päätoimen ohella. (Koramo ym. 2017, 65–66.)

Sosiaaliturvan kankeus ja sen aiheuttamat kannustinloukut vähentävät itsensätyöllistämistä (Koramo ym. 2017, 83). Vuonna 2013 tehdyn tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan vain 9 % itsensätyöllistäjistä sanoi tietävänsä mihin sosiaalietuuksiin hän on yrittäjänä oikeutettu. 33 % vastaajista sanoi tietävänsä oikeutensa melko hyvin ja 57 % vastaajista ei tiennyt kovinkaan hyvin tai ollenkaan hänelle oikeutetuista sosiaaliturvaetuuksistaan. Tietämättömyys omasta sosiaaliturvasta on yleistä erityisesti, kun oma ammattiasema – palkansaaja vai yrittäjä – on epäselvä tai vaihtelee. (Peränen & Sutela 2014, 114.)

Itsensätyöllistäminen työntöön muotona haastaa perinteisen työelämän käsitteistön. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että lainsäädännöllisesti on palkansaajia, joihin sovelletaan työsopimuslakia (55/2001) ja yrittäjiä, jotka määritellään yritys- ja yhteisötietolaissa (44/2001). Tämä jaottelu näkyy myös esimerkiksi eläkelaisissa, jossa yrittäjän eläkelakia sovelletaan yrittäjiin ja työntekijän eläkelakia sovelletaan tavallisiin työ- tai virkasuhteessa oleviin palkansaajiin. Itsensätyöllistäjiä ei mainita tai sisällytetä määrittelyihin missään laissa.

2.3 Kevytyrittäjäisyys

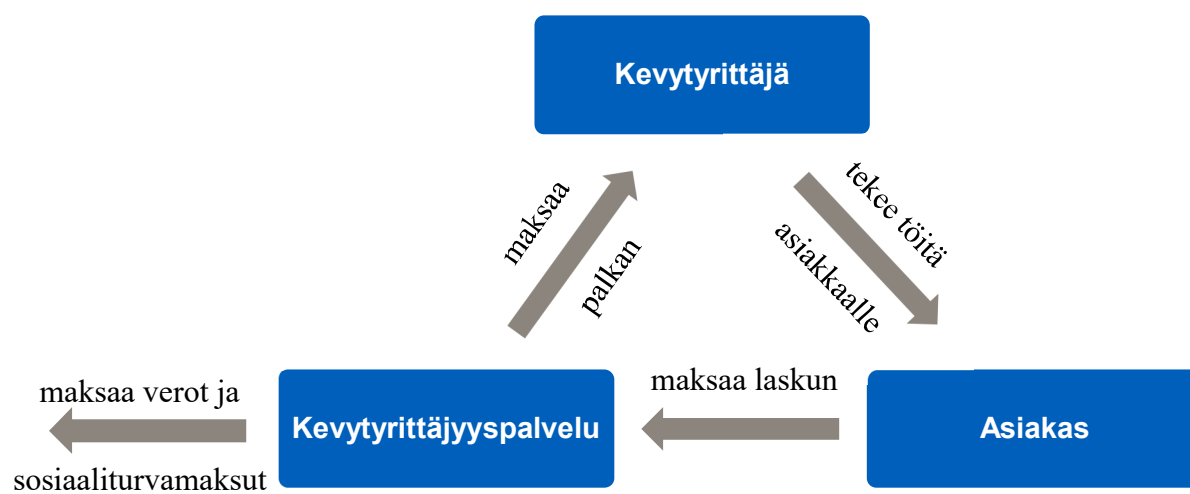
Kevytyrittäjäisyys on itsensätyöllistämisen muoto työsuhteen ja yksityisyrittämisen välissä. (Arvas 2011, 14). Lainsäädännössä ei vielä tunnisteta kevytyrittäjäisyyttä. Lainsäädännön näkökulmasta on vain työntekijöitä tai yrittäjiä (Yrittäjät 2020.) Verohallinto on sallinut ohjeistuksessaan, että kevytyrittäjäisyyspalvelut voivat toimia ikään kuin kevytyrittäjän työnantajana ja suorittaa ennakonpidätyksen. Siitä huolimatta, vaikka kevytyrittäjät eivät itse kokisi olevansa yrittäjiä, lainsäädännön silmissä kevytyrittäjät ovat yrittäjiä.

Lainsäädännössä ei siis ole tällaista niin sanottua kolmatta työntekemisen muotoa. (Palomurto 2017.)

Yrittäjyysmäisyys näkyy esimerkiksi siinä, että kevytyrittäjä vastaa palvelunsa mainonnasta ja asiakashankinnasta itse. Hän vastaa myös oman työnsä hinnoittelusta sekä sopii toimeksiannon ehdoista. Kevytyrittäjä luo työstään laskun ja kevytyrittäjyyspalvelu laskuttaa työn asiakkaalta. Asiakkaan maksettua laskun raha maksetaan palkkana kevytyrittäjälle. (Verohallinto 2019.) Kevytyrittäjyydelle luonteenomaista on, että hän hankkii itse omat asiakkaansa ja tekee sopimuksen kuin hänellä olisi oma yritys. Työn laskutus tapahtuu laskutuspalvelun tai kevytyrittäjyyspalvelun kautta, joka maksaa kevytyrittäjälle palkkaa. Työnkulku on kuvattu kaaviossa 2. (Arvas 2011, 14.)

Kevytyrittäjyyttä tarjoavat yritykset toimivat pääsääntöisesti kahdella eri mallilla; ilman Y-tunnusta tai siten, että palvelun käytön aloittamisen yhteydessä palveluntarjoaja luo

Kaavio 2 Kaavio kevytyrittäjyyden työnkulusta (Arvas 2011, 14).

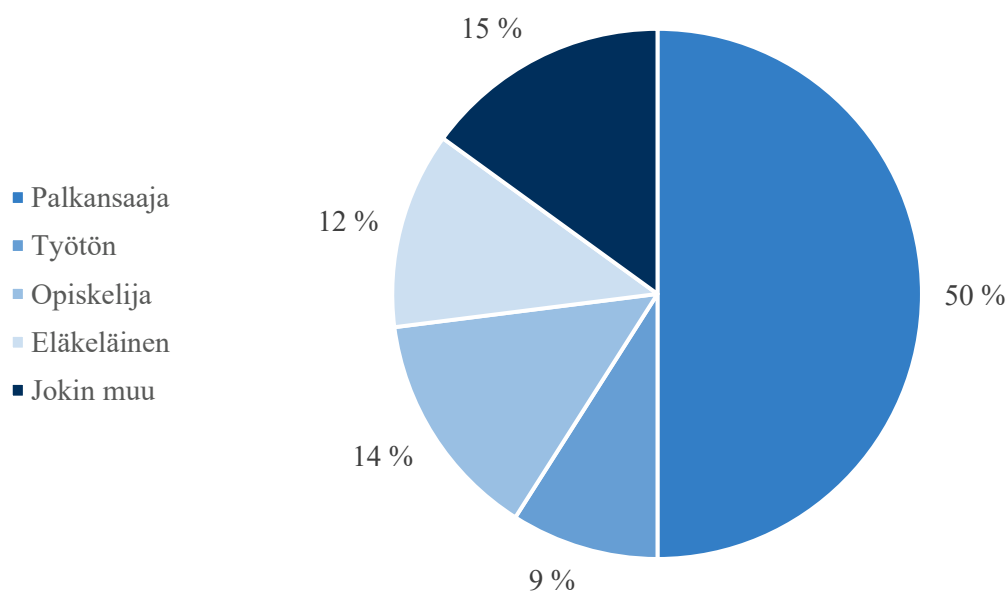
kevytyrittäjälle Y-tunnuksen (Yrityksen-perustaminen.net 2020; OP Kevytyrittäjä 2020). Esimerkiksi UKKO.fi, FREE! ja Eezy Osuuskunta tarjoavat palvelun ilman Y-tunnusta. Vaihtoehtoisessa toimintamallissa, jossa palveluntarjoaja perustaa kevytyrittäjälle Y-tunnuksen, tulee kevytyrittäjästä toiminimiyrittäjä, mutta palveluntarjoajat kutsuvat silti näitäkin yrittäjiä kevytyrittäjiksi. Ero siihen, että henkilö olisi niin sanotusti normaali toiminimiyrittäjä on, että palveluntarjoaja hoitaa paperityöt alusta alkaen yrittäjän puolesta. Tällaista palvelua tarjoaa esimerkiksi OP kevytyrittäjät. Kevytyrittäjä on joka tapauksessa aina yrittäjä, vaikka hänellä ei olisi Y-tunnusta.

Kevytyrittäjäyyspalveluita tarjoavien yritysten agenda on helpottaa kevytyrittäjän työtä. Esimerkiksi kevytyrittäjäyttä tarjoava UKKO.fi on listannut sivuillaan, että toisin kuin oman yrityksen perustavan henkilön, heillä toimivan kevytyrittäjän ei tarvitse huolehtia ALV- ja ennakkoperintärekisteristä, vakuutuksista, vähennyskelpoisista kuluista, kirjanpidosta, perinnästä tai laskujen lähetyksestä, vaan nämä kaikki UKKO.fi tekee kevytyrittäjän puolesta. Kevytyrittäjäyys ei myöskään sido käyttäjää, vaan tämä voi laskuttaa töitä halutessaan satunnaisesti silloin kun sattuu töitä tekemään. (UKKO.fi 2021.)

Vuonna 2017 kevytyrittäjiä oli 25 000–75 000 riippuen siitä miten aktiiviset käyttäjät määritellään. Itsensä työllistäjien määrän tilastointi on kuitenkin haastavaa ja Suomessa parhaatkin arviot perustuvat kyselytietoihin. (Koramo ym. 2017, 22 & 26.) Kevytyrittäjien määrä on kuitenkin ollut koko ajan kasvussa. Uusi työ ry:n tilastojen mukaan kevytyrittäjien määrä vuoden 2017–2019 välisellä tarkastelujaksolla on lisääntynyt hieman yli 36 000 toimijalla. (Uusi työ 2021a).

Päätoimisesti kevytyrittäjänä toimii vain 22 % kaikista kevytyrittäjistä. Satunnaisia kevytyrittäjiä on 61 % ja osa-aikaisesti kevytyrittäjänä toimivia on 17 %. (Osuuskunta Eezy & Sitra 2016.) Osa-aikaisista ja satunnaisista kevytyrittäjistä 50 % toimii palkkatöissä. Loput osa-aikaiset ja satunnaiset kevytyrittäjät toimivat opiskelijana tai ovat työttömiä tai eläkkeellä tai tekevät jotain muuta päätoimisesti. (Koramo ym. 2017, 52.) Kevytyrittäjien jakautuminen näihin toimenkuviin on kuvattu tarkemmin kaaviossa 3.

Kaavio 3 Kevytyrittäjien päätoimiset toimenkuvat (Koramo ym. 2017, 52).

Kevytyrittäjyyttä tarjoava laskutuspalveluyritys tekee yleensä sopimuksen kevytyrittäjän kanssa. Sopimus voi olla muodollinen työsopimus ja näin kevytyrittäjä nähdään palkansaajana. Vaihtoehtoisesti kevytyrittäjälle voidaan maksaa työkorvausta, jolloin yritys ja kevytyrittäjä solmivat laskutussopimuksen. Tällöin kevytyrittäjä on ilman Y-tunnusta toimiva tulonhankkimistoimintaa harjoittava henkilö tai y-tunnuksella toimiva yrittäjä. Kevytyrittäjyyspalvelu hoitaa yleensä yrittäjä- ja työnantajavelvoitteita kevytyrittäjän puolesta. Tästä työstä peritään palvelumaksu. (Verohallinto 2019.) On tavallista, että kevytyrittäjä saa tuloja sekä palkkatyöstä että sivutoimisesta kevytyrittäjänä tehdystä työstä (Hakahuhta 2018).

Laskutuspalvelu tukee digitaalisten alustojen tavoin itsensätyöllistäjien määrän kasvua. Palveluiden tarkoitus on säästää aikaa ja poistaa kirjanpitoon ja laskutukseen liittyvät tehtävät työntekijältä. Kevytyrittäjän huomatessa liikeidean kannattavaksi, saattaa tämä perustaa oman yrityksen. Tulevien yrittäjien lisäksi joukossa on kuitenkin myös entisiä yrittäjiä, jotka ovat halunneet helpottaa elämäänsä laskutuspalvelun avulla ja lopettaneet yritystoimintansa. (Koromo ym. 2017, 25, 56, 61)

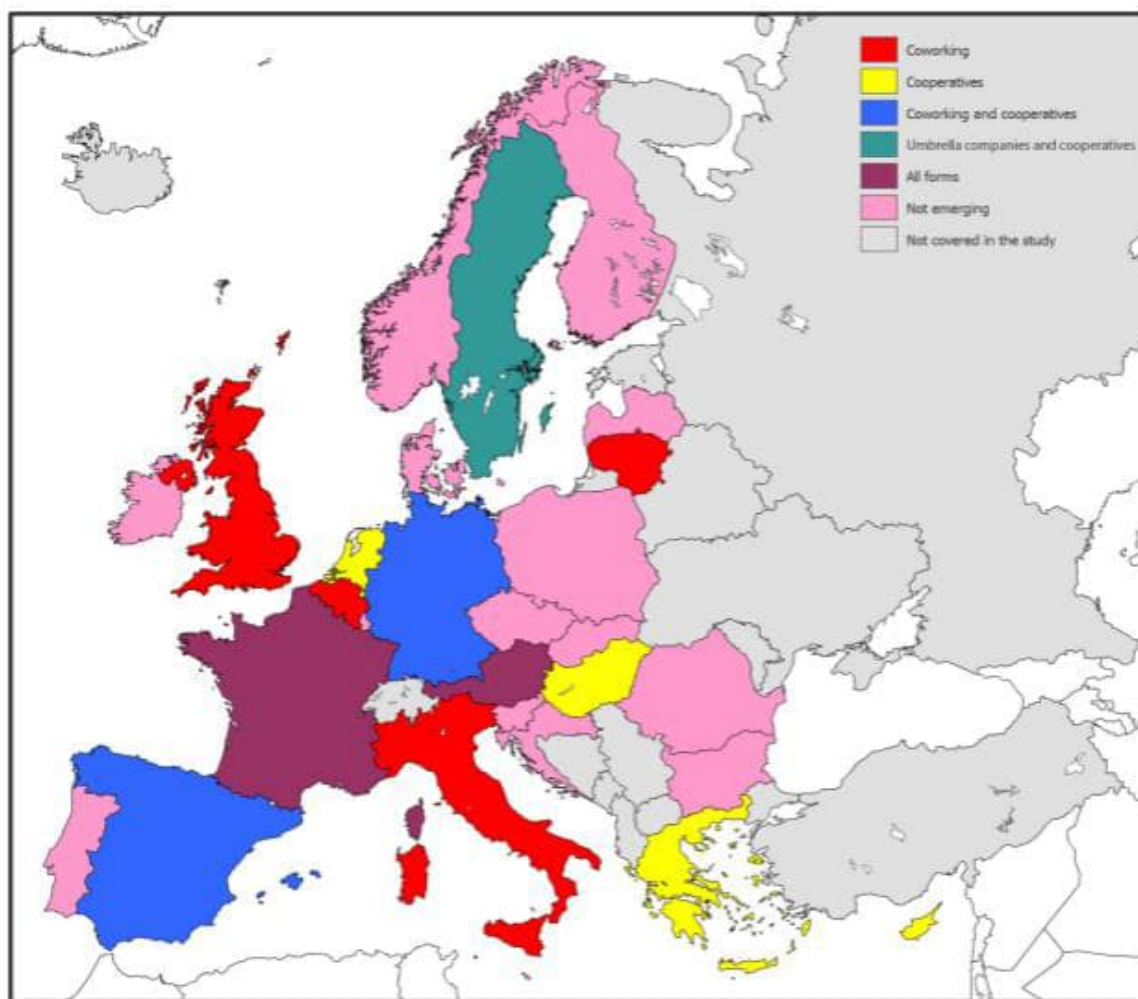
2.4 Kevytyrittäjäyys ja itsensätyöllistäminen kansainvälisessä vertailussa

Kansainvälisesti kevytyrittäjäyttä ja itsensätyöllistämisen tilastoja on vaikea tulkita ja vertailla, koska esimerkiksi itsensätyöllistäjän määritelmä poikkeaa monissa maissa Suomen tilastokeskuksen määritelmästä. Kevytyrittäjäyden suosio ja kevytyrittäjien määrä vaihtelee eri valtioiden välillä ja suuria eroja havaitaan myös mannerten välillä. Euroopassa itsensätyöllistäjien määrä on ollut kasvussa ja kasvanut koko ajan, vaikka jakamistalouden kehitys onkin ollut vaatimattomampaa. Yhdysvalloissa itsensätyöllistäjien määrä on taas ollut laskussa. Eniten itsensätyöllistäjiä on vuoden 2013 vertailussa ollut Kolumbiassa, 52,6 % ja vähiten Luxemburgissa, 6,7%. (Koramo ym. 2017, 21–22 & 43 - 44.)

Koramon ym. (2017, 43–44) mukaan Suomi on itsensätyöllistämisessä keskivertomaa. Suomen kaikista työllisistä 13,5 % kuului Eurostatin määritelmän mukaisiin itsensätyöllistäjiin, kun keskimääräinen osuus kaikista työllisistä Euroopan unionin alueella on 16,5 %. Itsensätyöllistäjien ja useaa työtä samaan aikaan tekevien määrän kasvaessa Euroopassa kaivattaisiin lainsäädäntöön ja erityisesti verotukseen unionin linjaamia ylätasoa tarkennuksia. Nykyisiä veromääräyksiä sovelletaan itsensätyöllistäjiin, mutta monet asiat on jätetty epäselviksi. Esimerkiksi ALV, yhteisövero, henkilökohtainen tulovero ja sosiaaliturvamaksut kaipaavat tarkennuksia. Suurimmaksi haasteeksi jäsenvaltioille on muodostunut oikean tasapainon löytäminen velvoitteiden ja tasapuolisten toimintaedellytyksien välille niin, että perinteiset ja uudet liiketoimintamuodot saisivat yhdenvertaisen kohtelun. (Euroopan komissio 2016, 40–41).

Itsensätyöllistäjien paikka työntekijän ja yrittäjän välimaastossa aiheuttaa haastavia lainsäädännön tulkintatilanteita. Minkään Euroopan valtion lainsäädäntö ei huomioi itsensätyöllistäjiä ja tämä johtaa siihen, että eri lainsäädännön osa-alueilla tulkitaan itsensätyöllistämistä eri tavoin. Tulkinta eroaa merkittävästi valtioiden välillä. Osassa Euroopan maista itsensätyöllistäjät rinnastetaan yrittäjiksi, kun taas muutamissa maissa työntekijänkaltaisiksi henkilöiksi. Missään Euroopan maassa ei kevytyrittäjille ole luotu erillistä lainsäädännöllistä kategoriaa, vaan tulkinta vaihtelee lainsäädännön eri osa-alueiden välillä. (Koramo ym. 2017, 32–33.) Vuonna 2015 Eurofound teki selvityksen nousevista työllistymisen trendeistä Euroopassa. Selvityksessä käsitellään myös kevytyrittäjäyyspalveluiden ('Umbrella Companies') vaikutusta työllistymiseen (Eurofound 2015, 118).

Eurofoundin selvityksessä kevytyrittäjyyspalvelut on niputettu 'Collaborative employment'-kategorian eli vapaasti suomennettuna yhteistoiminnan alakategoriaksi. Samassa yhteydessä käsitellään myös yhteisöllisiä työtiloja ('coworking') sekä osuuskuntia ('Cooperatives'). Selvityksen yhteydessä on kuvassa 1 näkyvä karttakuva, jossa on värein esitelty valtioissa käytettävät yhteistoiminnan muodot (Eurofound 2015, 118–119.) Suomen kohdalle on kirjattu "ei esiinny". Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä kevytyrittäjyyspalvelua on tarjottu Suomessa osuuskuntamuotoisena jo ainakin vuodesta 2008 (Osuuskunta Eezy & Sitra 2016).

Kuva 1. Euroopan maat, joissa yhteistoiminta on uutta tai sen merkitys on kasvussa (Eurofound 2015, 119).

Suurin osa kansainväliestä tutkimuksesta perustuu yrittäjänä ja tutkijana toimineen Ruotsalaisen Fredrik Arvaksen tutkimukseen 'Umbrella Companies in Europe – a study on their growth behaviors and job-creation'. Arvas on työskennellyt itsensätyöllistäjiä

koskevien kysymysten parissa yli 20 vuoden ajan. Hänenkään tutkimuksestaan ei saa kuvaa kevytyrittäjyyden tilasta koko Euroopassa, vaan tutkimuksessa on keskitytty muutamaaan rajattuun valtioon, Ranskaan, Ruotsiin ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan. Suomessa on määrittelytavasta riippuen 7–20 kevytyrittäjyyspalvelua tarjoavaa yritystä. Vertailuna Arvas on tunnistanut vuonna 2011 Ranskasta 106 kevytyrittäjyyteen rinnastettavaa 'Societet de Portage' -yritystä, Ruotsista 39 'Egenanställningsföretag' -yritystä, ja Yhdistyneestä kuningaskunnasta 150 'Umbrella Company' -yritystä. Yhdysvalloista kevytyrittäjyyteen rinnastettavia 'Professional Employers Organization' ja 'offering Co-Employment' -yrityksiä on kirjattu 700 kappaletta. (Arvas 2011, 55.)

Vuonna 2016 Euroopan komissio antoi ensimmäisen kerran kattavan ohjeistuksen jakamistaloutta koskien. Jakamistalouden uskotaan lisäävän freelancer- ja keikkatyöntekijöiden määrää ja näin kasvattavan itsensätyöllistäjien osuutta työllisistä. Tämä oletus johtuu siitä, että jakamistaloudessa ihmiset voivat tarjota omaa osaamistaan alustojen kautta ilman työsuhdetta. (Koramo ym. 2017, 21 & 33.) Tällaiseksi alustaksi voidaan lukea myös kevytyrittäjyyspalvelut, vaikka kevytyrittäjä onkin itse vastuussa oman palvelunsa myynnistä.

3 ELÄKEVAKUUTTAMINEN JA YRITTÄJIEN ELÄKETURVA

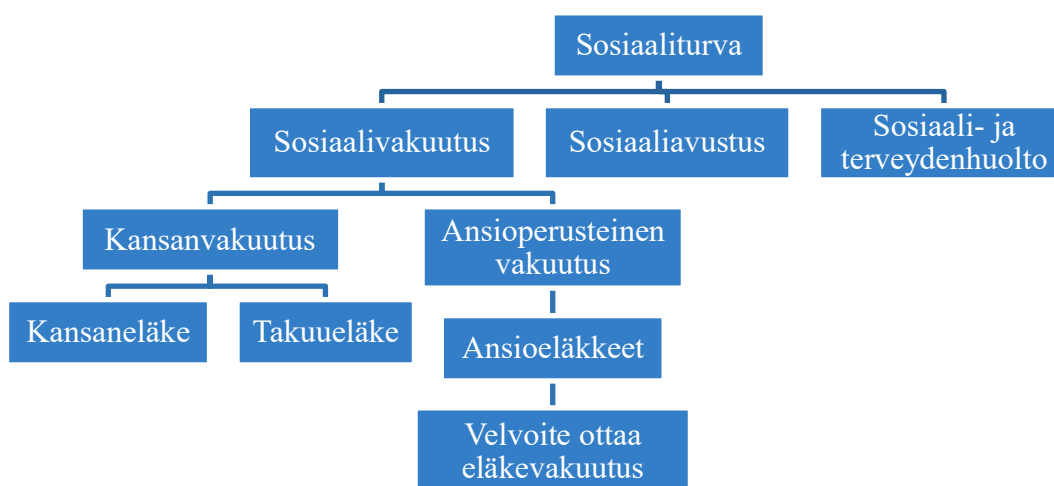
3.1 Eläkevakuuttaminen

Eläkevakuuttaminen on pohjimmiltaan osa Suomen sosiaaliturvajärjestelmää. Tämä yhteys on kuvattu kaaviossa 4. Mikäli henkilö saa ansiot ja tuloja, kuuluu hän automaattisesti ansioeläkkeiden piiriin. Ansioeläkelakeja on Suomessa useita erilaista ja niissä määritellään mistä, milloin ja millä perustein ansion saajan tulee ottaa eläkevakuutus. Ansioeläkkeen muodostuminen riippuu siitä, mitä ansioeläkelakia sovelletaan.

Sosiaaliturvajärjestelmä jakautuu kolmeen osaan: sosiaalivakuutukseen, sosiaaliavustukseen ja sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Jako pohjautuu sosiaaliturvapolitiikassa käytettäviin keinoihin sekä siinä noudatettaviin toimintaperiaatteisiin ja toisaalta myös hallinnollisiin järjestelyihin. (Tuori & Kotkas 2017, 16 & 18–20.) Sosiaalivakuutus on pakollinen julkisen vallan toimenpitein eli lakisääteisesti järjestetty vakuutus sosiaalisten riskien varalta. Sosiaalivakuutuksista säädetään useassa eri

laissa: sairausvakuutuslaissa (1224/2004), työttömyysturvalaissa (1290/2002), työtapaturma- ja ammattitautilaissa (459/2015), työntekijän eläkelaislaissa, kansaneläkelaislaissa (568/2007) ja laissa takuueläkkeestä (703/2010). Vakuutuksella on pyritty turvaamaan yksilöiden ja perheiden toimeentulo erilaisten riskien kuten vanhuuden, sairauden, työttömyyden, työkyvyttömyyden ja työtapaturmien varalta.

Kaavio 4 Eläkevakuutus osana sosiaaliturvajärjestelmää

Sosiaalivakuutuksen kehitys alkoi Suomessa työväenvakuutuksesta, jonka ensimuoto oli tapaturmavakuutus. Vakuutus laajeni koskemaan koko väestöä. Rinnalle tuli kansanvakuutus, joka syntyi kansaneläkelain säätämisestä, joka annettiin 11.5.2007. Työväenvakuutuksen ja kansanvakuutuksen ero on ollut etuuksien kohderyhmä. Kohderyhmä jaottelu on ominainen sosiaalivakuutukselle tunnusmerkkinä käytetty ryhmittely. Etuuksista on voinut päästä osalliseksi koko väestö tai vain ansiotyössä olevat tai olleet. Tämä ansioperusteinen sosiaalivakuutus on koskenut työssäkäyviä, mutta ulottuu myös yrittäjiin ja tämän takia onkin ollut osuvampaa puhua työväenvakuutuksen sijaan ansioperusteisesta vakuutuksesta. (Tuori & Kotkas 2017, 18.)

Suomessa ansioperusteinen eläketurva kuuluu koko väestölle. Sovellettava laki riippuu siitä, millä tavalla ansio saadaan. Tällä hetkellä Suomessa on käytössä viisi ansioeläkelakia. Nämä ovat yrittäjän eläkelaki, työntekijän eläkelaki (395/2006), maatalousyrittäjän eläkelaki (MyEL) (1280/2006), merimieseläkelaki (MEL) (1290/2006) sekä julkisten alojen eläkelaki (JuEL) (81/2016). Ennen vuotta 2017 Suomessa oli myös valtion eläkelaki (1295/2006),

kunnallinen eläkelaki (549/2003) ja evankelisluterilaisen kirkon eläkelaki (261/2008), mutta nämä kumoutuivat vuonna 2017 julkisten alojen eläkelailta. (Tuori & Kotkas 2017, 18, 22 & 77.)

TyELin piiriin kuuluvat työsuhhteessa olevat lainsäädännön kriteerit täyttävät palkansaajat ja YEL:n mukaan vakuutetaan muut yrittäjän eläkelain ehdot täyttävät työsuoritukset (ETK 2017). Työsuhde voidaan määritellä työsopimuksen tunnusmerkistön avulla. Kyse on työsuhhteesta, kun osapuolet ovat tehneet sopimuksen, työn tehdään henkilökohtaisesti, vastiketta vastaan ja työn antajan lukuun niin, että työnantaja toimii työn johtajana ja valvojana. (Päläs & Määttä 2019, 62.) Näistä säädetään työsopimuslaissa. Työntekijöiden eläketurvasta huolehtii työnantaja ja yksityisten vakuutusyhtiöiden hoitama eläkevakuutus on ollut työnantajille käytännössä tärkein tapa täyttää tämä velvollisuus (Tuori & Kotkas 2017, 111).

Mikäli työkyky heikkenee, on mahdollista jäädä kuntoutukseen, jolla pyritään jatkamaan toimimista työelämässä. Mikäli sairaus, vika tai vamma heikentää työkykyä pitkäaikaisesti, on mahdollista jäädä työkyvyttömyyseläkkeelle. Tällaisessa tapauksessa työkyvyttömyyden on pitänyt jatkua yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan. Työuraeläkkeestä puhutaan, kun henkilö on työskennellyt vähintään 38 vuotta rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttavassa työssä ja hänellä on työkykyyn vaikuttava sairaus Tällöin henkilö voi jäädä eläkkeelle 63 vuoden iässä. (Työntekijän eläkelaki 2006/395, 25 & 53 §.)

YEL:n piiriin kuuluvat 18–67-vuotiaat yrittäjät, jotka ovat toimineet yrittäjänä vähintään 4 kuukautta ja työtulot ovat olleet vähintään 7958,99 euroa (vuoden 2020 raja). Työtulon minimiraja määrittyy vuosittain työntekijän eläkelain vähittäisvuosityötulon mukaan. Yrittäjän minimityötulo on työntekijän eläkelain (365/1961) vähimmäisraja kerrottuna kahdellakymmenenlänellä. (HE 261/202.) Yrittäjän eläkkeistä säädetään yrittäjän eläkelaisissa (1272/2006). Yrittäjän tulee omistaa yritys ja työn tulee olla sellaista, että sitä ei kuulu vakuuttaa minkään muun eläkelain mukaan (Ilmarinen 2020). Esimerkiksi maatalousyrittäjiin sovelletaan maatalousyrittäjän eläkelakia (1280/2006), joten siihen ei voida soveltaa yrittäjän eläkelakia. Yrittäjän eläkelain ulkopuolelle jäävä yrittäjätoiminta on määritelty yrittäjän eläkelain 4 §:ssä. Yrittäjien eläkkeitä hoitavat samat työntekijän eläkelaisissa mainitut eläkelaitokset. Kun yrittäjä kuuluu yrittäjän eläkelain piiriin, on hänellä lain 109 § mukaan velvollisuus järjestää itselleen eläketurva ja ottaa vakuutus kuuden kuukauden kuluessa yrittäjätoiminnan alkamisesta. Yrittäjä ottaa vakuutuksen

työeläkevakuutusyhtiöistä tai vaihtoehtoisesti vakuutuslainsäädännön mukaisesta eläkekassasta, joka harjoittaa yrittäjien eläkelaisa tarkoitettua toimintaa. (Yrittäjän eläkelaki 2006/1272, 1, 4 & 109 §.)

Suurimmat eläkevakuutuksen ulkopuolelle jäävät työikäisten ryhmät ovat palkatonta kotitaloustyötä tekevät, varusmies- tai siviilipalvelustaan tai vapausrangaistustaan suorittavat ja peruspäivärahalla tai työmarkkinatuella olevat työttömät. Vakuutuksen ulkopuolelle jäävät myös ne ansiotyötä tekevät, joiden ansiot jäävät vuodessa tai kuukaudessa laissa määriteltyä rajamäärää pienemmäksi. Rajamäärät määritellään kussakin laissa erikseen. (Hietaniemi & Vidlund 2003, 26.) Esimerkiksi yrittäjän työtulon on oltava yli 5 504,14 euroa vuodessa, jotta hän kuuluisi yrittäjän eläkelainsäädännön piiriin (Yrittäjän eläkelaki 2006/1272, 4 §). Työntekijän on taas saatava vähintään 42,89 € kuukaudessa, jotta tämä kuuluu työntekijän eläkelainsäädännön piiriin. Lakiin on kuitenkin määritelty tietyt kriteerit täyttäviä työsuhteen aikaisia jaksoja, jolloin työntekijälle kertyy eläkettä, vaikka tämä ei saa palkkaa. Työsuhteen aikaiset eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat on määritelty TyELin 74 §:ssä. Näitä jaksoja ovat esimerkiksi vuorottelu- ja vanhempainvapaa. (Työntekijän eläkelaki 2006/395, 4 & 74 §.)

Kevytyrittäjyyttä ei mainita eläkkeistä säädettävissä laeissa, eikä sille ole määritelty omaa eläkelakia. Kevytyrittäjyyteen on sovellettu työntekijän eläkelakia ja yrittäjän eläkelakia. Kevytyrittäjyyden näkökulmasta työnantaja-aseman tunnistaminen on erityisen vaikeaa ja tämä vaikeuttaa eläkelainsäädännön tulkintaa. Pelkän alustan tarjoaminen ei luo tarjoajan ja käyttäjän välille työsuhdetta, eikä tarjoajaa voida näin ollen pitää työnantajana (Päläs & Määttä 2019, 63.) Osa kevytyrittäjyyspalveluista peri ja maksoi kevytyrittäjien palkasta työeläkemaksuja vuoden 2017 toukokuuhun asti. Tämän jälkeen kevytyrittäjät siirrettiin YEL-vakuuttamisen piiriin. (Varma 2017). Tämä uudistus aiheutti paljon keskustelua ja negatiivisia tunteita. Uudistusta on myös pidetty hyvänä, sillä laskutuspalvelualalla ei ollut sääntöjä ja vastuut ja velvollisuudet olivat epäselviä. (Karjalainen 2017, 19.)

Kevytyrittäjän tulot saattavat vaihdella ja tämän takia nykyinen YEL-vakuutus on liian jäykkä soveltuakseen toimintaan täydellisesti. YEL tulisi saada joustavammaksi, jotta se tukisi paremmin uusia työn tekemisen muotoja. (Karjalainen 2017, 19.) Sosiaali- ja terveysministeriö aloitti vuonna 2017 yrittäjän eläkevakuuttamisen uudistamisen työstämisen perustamalla työryhmän. Työryhmän tehtävänä oli löytää ratkaisuja, joilla vakuuttaminen olisi helpompaa ja joustavampaa itsensä työllistäjille sekä muille satunnaista

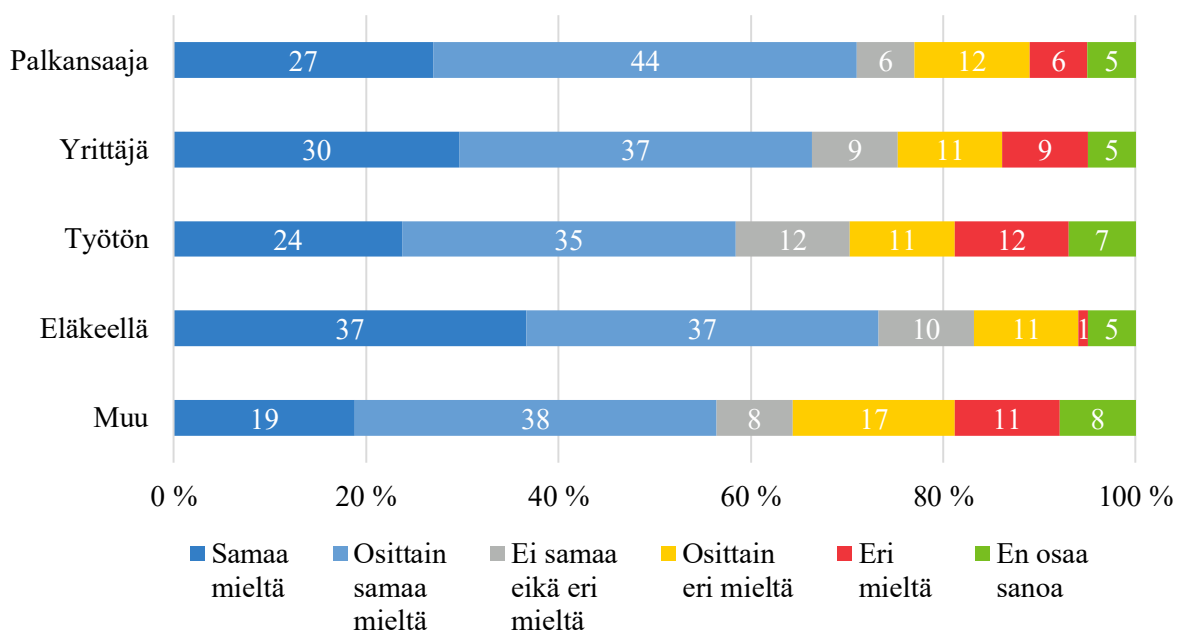
yritystoimintaa harjoittaville. Selvitystyön tavoite oli puuttua alivakuuttamiseen ja helpottaa työtulon määrittelyä sekä ratkaista siihen liittyviä ongelmia. Selvitys julkaistiin maaliskuussa 2019. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 5, 8.)

Itsensätyöllistäminen voi olla sivutoimista, jonka vuoksi saattavat ansiotkin jäädä pieniksi. Pienet ansiot taas vaikuttavat eläketurvaan. Pienet työtulot ja apurahat saattavat johtaa siihen, että eläkekertymä jää takuueläkettä pienemmäksi. Pienituloisten taloudellinen tilanne ei välttämättä mahdollista myöskään eläkemaksujen maksamista. Järjestelmä ei kannusta tällaisia itsensätyöllistäjiä maksamaan eläkevakuutusmaksuja tai ottamaan eläkevakuutusta. (Koramo ym. 2017, 34.)

Eläketurvakeskuksen 2020 julkaisemassa tutkimuksessa koskien luottamusta eläketurvaan vuonna 2019 seitsemän kymmenestä vastaajasta vastasi olevansa samaa tai osittain samaa mieltä siitä, että yleisesti ottaen Suomen eläkejärjestelmä on luotettava. Väitteen kanssa erimieltä oli 18 % vastaajista. Kun väite koski eläkkeiden maksamista, 45 % vastaajista oli eri tai osittain erimieltä siitä, että eläkkeet pystytään maksamaan myös tulevaisuudessa. Vain 27 % vastaajista oli samaa tai osittain samaa mieltä väitteen kanssa. Aikaisemmin vuoden 2019 ja 2020 eläkebarometreissä samaa tai osittain samaa mieltä väitteen kanssa on ollut 63 % vastaajista. Muutosta on selitetty eri-ikäisillä vastaajaryhmillä. Aiemmissa kyselyissä vastaajat olivat 18–79-vuotiaita, kun heikompa luottamusta osoittaneessa kyselyssä vastaajat olivat 25–67-vuotiaita. (Palomäki ym. 2020, 32 & 40–41.)

Luottamus eläkejärjestelmään vaihtelee ikäryhmittäin. Iäkkäämmät luottavat järjestelmään enemmän kuin nuoret ikäryhmät. Myös vastaajien sosioekonominen tausta näkyi luottamuksessa. Osittainen luottamus lisääntyi mitä kouluttautuneempi vastaaja oli. Alemman koulutustason suorittaneet olivat muita useammin epävarmoja mielipiteestään. Eniten järjestelmään luottivat jo eläkkeellä olevat. Kuten kaaviosta 5 voidaan huomata, heikointa luottamus oli työttömillä ja muuta toimintaa harjoittavilla, vaikka näissäkin ryhmissä yli 50 % vastasi luottavansa järjestelmään täysin tai osittain. Luottamuksen tasot ovat kuitenkin pitkälti samassa linjassa iän kanssa. Eläkkeellä olevat ikäihmiset luottavat järjestelmään ja vastaavasti nuoret luottavat vähemmän. (Palomäki ym. 2020, 32–34.)

Kaavio 5 Yleinen luottamus eläkejärjestelmään pääasiallisen toiminnan mukaan (Palomäki ym. 2020, 33).

Luottamusta koskevissa kyselyissä yhtenä tutkimuksen kohteena ovat olleet mielipiteet koskien nuorille koituvaa maksutaakkaa sekä eläkejärjestelmän mahdollisuudesta maksaa eläkkeitä tulevaisuudessa. Sekä 2019 Eläkebarometrissa, että Näkemyksiä eläketurvasta -kyselyssä vastaajista 52 % koki maksutaakan liian suureksi. Kyselyistä selvisi myös, että noin puolet vastaajista kokee eläkkeiden sukupolvien välisessä taakanjaossa epäoikeudenmukaisuutta. (Palomäki ym. 2020, 40.)

Eläketurvakeskuksen tutkimuksen mukaan siihen, kuinka paljon eläkejärjestelmään luotetaan, riippuu joissain määrin sellaisista tekijöistä, joihin eläkejärjestelmän sisällä ei voida vaikuttaa. Kuitenkin kyselyn mukaan järjestelmän selkeyttämällä voitaisi lisätä luottamusta eläkejärjestelmään. Tutkimustulokset osoittavat, että eläketurvaan luottaminen on hyvin moniulotteinen kokonaisuus. Kriittisyyttä oli erityisesti nuorten maksutaakkaa, eläkkeiden riittävyttä tulevaisuudessa, eläkejärjestelmän taloudellista kestävyttä sekä eläkejärjestelmän oikeudenmukaisuutta ja selkeyttä koskevissa mielipiteissä. Kyselyn tulokset kuitenkin osoittavat, että yleisesti eläkejärjestelmään luotetaan, mutta yksityiskohtaisemmin tarkasteltuna eläketurvan eri osa-alueita, luottamus on vähäisempää. (Palomäki ym. 2020, 70–71 & 84.)

3.2 Eläkevakuuttamisen historia

Suomalainen sosiaaliturva kehittyi muihin länsimaihin verrattuna hitaasti. Suurin syy tälle oli elinkeinorakenteen yleinen modernisaatio, joka alkoi 1960-luvulla. Suomi loikkasi maatalousmaasta suoraan jälkiteolliseksi tietotaitoyhteiskunnaksi. (Hietaniemi & Vidlund 2003, 23.) Nykyinen työeläketurva sai muotonsa pääosin 1960-luvulla. Ensimmäinen eläkemuoto Suomessa on vuodesta 1939 asti käytössä ollut kansaneläkejärjestelmä. Kansaneläke toimi eläketurvan perustana vuoteen 1975 asti, jonka jälkeen eläkkeestä tuli työeläkevähenteinen. Nykyään kansaneläkkeen sijaan puhutaan takuueläkkeestä, jota maksetaan vain sellaisille eläkkeen saajille, joiden työeläke on hyvin pieni tai sitä ei ole kertynyt ollenkaan. (Kontio & Hietaniemi 2020.)

Työeläkelaki TEL sekä lyhyille työsuhteille määritelty eläkelaki LEL tulivat voimaan 1962. Ennen tätä työstä kertyvä eläketurva oli vain suurien työnantajien työntekijöiden etuoikeus. (Kontio & Hietaniemi 2020.) LEL:n tultua voimaan eduskunta kehotti hallitusta ryhtymään toimenpiteisiin, joilla työsuhde-eläkelainsäädännön ulkopuolelle jääneet ryhmät saataisi työsuhde-eläkettä vastaavan turvan piiriin. (Pietiläinen 2005, 21). Työeläkejärjestelmän käyttöönotto oli sysäys työmarkkina-aloitteisen sosiaalivakuutuksen kehittämiseksi. Työeläkelakien alkutaivalta helpotti, että eläkkeen tavoitetaso oli kohtuullinen ja se, että 1960-luvulla vanhusen osuus koko väestöstä oli vähäinen. Työnsä ennen järjestelmän voimaantuloa lopettaneet jäivät järjestelmän ulkopuolelle. (Hietaniemi & Vidlund 2003, 19–20.)

Yrittäjieneläkelaki YEL astui voimaan vasta vuonna 1970. (Kontio & Hietaniemi 2020). YEL syntyi maatalousyrittäjien eläkejärjestelmän sivutuotteena ja yrittäjien asema oli 1970-luvulla heikko. Asenne vapaata taloutta kohtaan oli kriittinen ja tämä voimistui entisestään, kun vasemmistolaisuus sekä sen ääri-ilmiö taistolaisuus saivat otteen koululaitoksista ja tiedemaailmasta. Oli yleismaailmallinen edistysaskel, kun työttömyyseläke otettiin käyttöön yrittäjille lähes samaan työntekijöiden kanssa. Työttömyyseläke luotiin 1971 ja yrittäjät tulivat eläkkeen piiriin 1990-luvulla. (Pietiläinen 2005, 9, 13 & 37.)

TEL, LEL ja TaEL yhdistyivät yhdeksi työntekijöiden eläkeläiksi vuonna 2007. Tämän jälkeen lakeihin on tehty joitain muutoksia esimerkiksi työsuhteen kestoon ja vaadittavaan palkkatasoon. Suuremmat muutokset eläkelainsäädännössä ovat olleet ennen yhdistymistä vuonna 2005 voimaan tullut uudistus, jonka mukaan eläke määritellään koko työuran

keskipalkasta aiemman 10 vuoden keskiansion sijaan sekä uudistus vuonna 2017, joka satoi eläkeiän eliniän muuttumiseen. (Kontio & Hietaniemi 2020.)

Vuoden 2005 voimaan tulleen TyEL:n ja eläkelakien yhdistämisen taustalla oli työajan pidentäminen sekä järjestelmän selkeyttäminen. Työajan pidentämisellä pyrittiin takaamaan järjestelmän kestävyys ja selkeytyksen myötä työnantaja pystyy helposti hoitamaan kaikkien työntekijöidensä eläkevakuutukset yhdellä vakuutuksella. Aiemmasta poiketen työntekijöiden eläke määräytyy muutoksen myötä samalla tavalla riippumatta millä alalla tai ammatissa tämä työskentelee. (Kontio & Hietaniemi 2020.) Ennen vuotta 2005 eläkettä kertyi vasta 23-vuotiaasta eteenpäin tehdystä työstä. Tämä vanha ikäraja tulee vaikuttamaan pitkään eläkkeisiin, sillä työeläkelait eivät muutu takautuvasti. (Työeläke.fi 2020.)

Vuonna 2016 työ- ja elinkeinoministeriö nimitti työryhmän selvittämään kehitystarpeita itsensä työllistäjien työttömyysturvaan (Löfgren & Hellsstén 2016, 7). Tämän selvityksen pohjalta sosiaali- ja terveysministeriö aloitti säädösvalmistelun yhdistelmävakuutuksesta vuonna 2018 (Valtioneuvosto 2018). Tämä säädösvalmistelu ei kuitenkaan edennyt. Tätä ennen vuonna 2017 sosiaali- ja terveysministeriö perusti työryhmän, jonka tarkoitus oli selvittää yrittäjän eläkevakuuttamisen uudistusmahdollisuuksia (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 5, 8).

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmäraportti valmistui vuonna 2019. Koska raportti ei ollut yksimielinen, ei työeläketurvaa koskevia lainsäädäntöhankkeita käynnistetty. Toimenpiteisiin ryhtymisen katsottiin edellyttävän lisäselvitystä. Tutkimuksen aikana toimivan Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmaan on kirjattu, että työtulot ja sosiaaliturva tulisi sovittaa paremmin yhteen. Hallitusohjelman kirjauksiin perustuen syksyllä 2020 käynnistettiin hanke STM088:00/2020, jonka tavoitteena on YEL-järjestelmään liittyvien kysymysten ratkaisu. Tässä työryhmässä ovat mukana edellisessä, vuonna 2017 aloitetussa ja 2019 loppuun saatetussa, työryhmässä mukana olleet tahot. Tämän työryhmän tavoite on lakihankkeeksi etenevän ehdotuksen laatiminen vuoden 2022 aikana. (STM 2021.)

3.3 Eläkkeen määräytyminen

Eläke määräytyy eläkkeeseen oikeuttavan ajan pituudesta ja eläkkeen perusteena olevien ansioiden suuruudesta. Työntekijöille eläkettä kertyy 1,5 prosenttia palkasta. (Työntekijän

eläkelaki 2006/395, 65 §.) Vuoden 2017 eläkeuudistuksen myötä 53–62-vuotiailla on siirtymäaika vuoden 2025 loppuun asti, jonka aikana heille kertyy eläkettä 1,7 prosenttia työansioista (HE 16/2015). Eläke lasketaan kaikista työuran aikaisista ansioista palkkatyössä siltä ajalta, kun henkilö on täyttänyt 17 vuotta, mutta ei ole vielä saavuttanut vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajaa. Työntekijöiden eläkkeen perusteena on työansio eli vuosiansio. (Työntekijän eläkelaki 2006/395, 65 §.) Työtulon lisäksi työeläkettä kertyy tutkintoon johtavasta opiskelusta, alle 3-vuotiaan lapsen hoitovapaalta sekä erikseen määritellyistä sosiaalietuuksista, kuten kuntoutusraha etuuksista ja sairauspäivärahasta (työntekijän eläkelaki 2006/395, 4 §).

Eläkkeeseen vaikuttaa työelämästä poisjäännin ajankohta. Eläkkeen laskentakaavaan vaikuttaa myös elinajan odote. Elinaikakerroin leikkaa eläkettä sen mukaan, miten keskimääräisen eliniän odotetaan nousevan. Työeläkkeen jäädessä pieneksi, turvataan perustoimeentulo kansaneläkkeen ja takueläkkeen avulla. Eläkettä ei ole pakko hakea silloin kun vanhuuseläkeikä tulee täyteen. Eläkkeelle jäämisen lykkääminen alimman eläkeiän yli kasvattaa vanhuuseläkkeen määrää. Jokaiselta lykkäyskuukaudelta eläkettä korotetaan 0,4 prosenttia. Lykkäyskorotus ei ole kuitenkaan sidoksissa työntekoon, eli sen saa, vaikka ei enää tekisikään töitä. (HE 16/2015.)

Työntekoon sidonnaisia eläke-etuuksia on viisi: vanhuuseläke, osittainen varhennettu vanhuuseläke, kuntoutustuki, työkyvyttömyyseläke ja uraeläke. Näiden lisäksi on perheen toimeentuloa helpottava perhe-eläke, jota voidaan maksaa entiselle puolisolle ja lapsille. Ensisijainen etuus eläkkeelle jäävälle on vanhuuseläke, jonka alin ikäraja on määritelty kullekin ikäluokalle erikseen. Mitä vanhempana vanhuuseläkkeelle jää, sitä enemmän eläkettä saa. Osittaiselle vanhuuseläkkeelle voi jäädä myös varhennetusti. Varhennetulle eläkkeelle voi jäädä jo 61-vuotiaana. Mikäli henkilön eläkkeelle jäämistä varhennetaan, pienenee eläke pysyvästi 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta ennen vanhuuseläkeiän täyttymistä seuraavan kuukauden alkua. (Työntekijän eläkelaki 2006/395, 1, 15–16, 54, 83 §.)

Yrittäjän eläkelain 1 §:n mukaan yrittäjä huolehtii itse oman pakollisen eläketurvansa hankkimisesta. Eläke lasketaan kaikista työuran aikaisista ansioista yrittäjänä. Yrittäjillä eläkkeen kertyminen alkaa 18-vuotiaana ja eläkettä kertyy 1,5 prosenttia vakuutetusta yrittäjätoiminnan kokonaistyötulosta. YEL-eläkevakuutus turvaa myös yrittäjän toimeentulon, mikäli toiminta päättyy työkyvyttömyyden tai ikääntymisen vuoksi. Myös

yrittäjän omaiset kuuluvat perhe-eläketurvan piiriin. (Yrittäjän eläkelaki 2006/1272, 1 & 62 §.) Eläkelaitos vahvistaa YEL-työtulon, jonka yrittäjä on täyttänyt hakemukseen hakiessaan eläkettään ja selvittäessään vakuutusmaksun suuruutta. Tähän voidaan hakea myös muutosta, mikäli yrittäjän työpanoksessa tapahtuu muutoksia. Yrittäjät arvioivat kuitenkin usein omat tulonsa liian mataliksi oikeisiin työtuloihin nähden. YEL-tulo on keskimääräisesti kolmanneksen alempi keskipalkkaan nähden. Yrittäjien työeläkevakuuttamista valvonnan tekee eläketurvakeskus. (Eläketurvakeskus 2020.) Vuonna 2021 tammikuussa Finanssivalvonnan tekemän teema-arvion tuloksena selvisi, että pääsääntöisesti vahvistettu työtulo perustuu yrittäjän ehdotukseen työntulonsa määrästä, eikä työeläkeyhtiön edustajan tapauskohtaiseen harintaan (Finanssivalvonta 2021).

Kuten palkansaajilla, myös yrittäjillä eläkkeeseen vaikuttaa ikä, jolloin eläkkeelle jääään. Eläkkeet sopeutetaan elinaikakertoimella, joka on vahvistettu sille vuodelle, jonka aikana yrittäjä täyttää 62 vuotta. Jos yrittäjä jää osittaiselle varhennetulle eläkkeelle, vähennetään eläkeosuudesta pysyvästi 0,4 varhennusvähennyksenä samalla tavalla kuin työntekijän eläkelaisissa on määritelty. Mikäli yrittäjä taas lykkää eläkkeelle jäämistä saa tämä 0,4 prosentin lykkäyskorotuksen jokaiselta kuukaudelta, jolta tämän eläkeosuuden alkamisaikaa lykätään alimman vanhuuseläkeiän täyttymistä seuraavan kalenterikuukauden alkua myöhemmäksi. (Yrittäjän eläkelaki 2006/1272, 13 & 76 §.)

3.4 Eläkkeiden rahoittaminen

Vaikka eläkelakeja on useita, eläkkeen määräytymisperusteet ovat jotakuinkin samat kaikille vakuutetuille. Eläkkeiden rahoitustavat eroavat kuitenkin toisistaan. (Hietaniemi & Vidlund 2003, 65.) Kansaneläkkeet rahoitettiin aiemmin suurimmaksi osaksi vakuutetun vakuutusmaksuilla ja työnantajan kansaneläkemaksuilla. Nykyisin kansaneläke rahoitetaan yleisin verovaroin, sillä työnantajan sekä vakuutetun eläkevakuutusmaksuista on luovuttu. (Tuori & Kotkas 2017, 15.)

Työeläkkeet rahoitetaan Suomessa pääasiassa työeläkemaksuilla, jotka ovat työnantajien, työntekijöiden ja yrittäjien maksamia. Työntekijän palkasta peritään lakisääteinen työeläkemaksu. Työntekijän maksuosuusprosentti riippuu työntekijän iästä. Työnantajat maksavat keräämänsä eläkemaksuosuudet eläkevakuuttajalle. Yrittäjien eläkemaksut perustuvat yrittäjän ilmoittamiin vakuutettuihin työtuloihin. Yrittäjien maksuprosentti on

sidoksissa keskimääräiseen yksityisalojen palkansaajien TyEL-maksuun. Yrittäjät huolehtivat itse eläkemaksuistaan ja maksavat ne omalle eläkevakuuttajalleen. (Eläketurvakeskus 2021a.)

Eläkkeensaajien eläkkeet maksetaan aiempien vuosien eläkemaksuista kertyneillä varoilla, niille saaduilla tuotoilla sekä Työllisyysrahaston työeläkejärjestelmälle vuosittain maksamalla maksulla. (Eläketurvakeskus 2021a.) Opiskelua ja hoitovapaalla karttunutta etuutta ja siitä karttuvaa eläkettä kutsutaan ansaituksi eläkkeeksi ja tämän eläkkeen maksaa valtio. (Työntekijän eläkelaki 2006/395, 4 §.) Yrittäjien eläkekustannukset jakautuvat kahdelle taholle. Yrittäjän eläkelain mukaista eläketurvaa vakuuttavat eläkelaitokset eli YEL-eläkelaitokset osallistuvat eläkkeiden kustantamiseen. Koska YEL-laitosten vakuutusmaksurahastot eivät riitä kattamaan kaikkia eläkkeitä, maksaa valtio puuttuvan osuuden. Valtio on osallistunut yrittäjien eläkkeiden kustantamiseen vuodesta 1979 lähtien ja vain vuonna 1990 vakuutusmaksurahastojen varat ovat riittäneet niin, ettei valtion osuutta ole tarvittu. (Eläketurvakeskus 2021c.)

3.5 Yrittäjän eläketurva

Ennen 1960-luvun lopulla alkanutta vakauttamispolitiikkaa yrittäjillä ei ollut juuri ketään, joka olisi ajanut heidän etujaan. Heidän oma järjestökenttänsä oli hajanainen ja vaikutusvallaton. Yrittäjät joutuivat kuitenkin maksamaan työntekijöiden eläkkeet ja tunsivat näin eläkemuodon hyvin. Kansaneläkkeeseen kohdistuvan yritystulon ja -omaisuuden aiheuttama eläkevähennys vähensi eläkkeen suosiota. Työeläke oli lopulta yrittäjiä eniten miellyttävä vaihtoehto, vaikka sen pakollisuudesta oltiin erimieltä. Nykyään yrittäjät ovat oppineet elämään eläkevakuutuksen kanssa. Etujärjestöjen avulla yrittäjät ovat ymmärtäneet, että kyse ei ole vain pakollisesta kuluerästä, vaan panostuksesta oman ja perheen tulevaisuuden turvaan. (Pietiläinen 2005, 35, 61.)

1970-luvun lopulla käynnistyi keskustelu yrittäjien sosiaaliturvasta. Yrittäjien järjestöt olivat jo jonkin aikaa ymmärtäneet yrittäjäläkkeen merkityksen yrittäjän sosiaaliturvan osana. Myös STM ja Eläketurvakeskus osoittivat ymmärrystä yrittäjiä kohtaan, ja tämä näkyi esimerkiksi yrittäjien työtulon kytkemisenä sairaus- ja vanhempainpäivärahojen perusteeseen. Sittenkin myös yrittäjien järjestökenttä on selkeytynyt ja paikallisjärjestöt ovat ottaneet vastuuta tiedottamisesta ja vuorovaikutuksesta eläkeasioissa. (Pietiläinen 2005, 61.)

Eläketurvakeskus ETK lähettää kaikille uusille yrittäjille tiedotekirjeen vakuuttamisvelvollisuudesta. Tässä kirjeessä on mukana ohje (liite 3) jossa kerrotaan, että yrittäjällä on velvollisuus vakuuttaa oma yritystoimintansa. ETK myös valvoo yrittäjiä, että nämä ottavat vakuutuksen, mikäli kriteerit täyttyvät. ETK saa Verohallinnolta käyttöönsä ammatin- ja liikkeenharjoittajien sekä elinkeinoyhtymien osakkaiden verotiedot valvontaa varten ja näitä verrataan YEL-vakuutustietoihin. (Eläketurvakeskus 2021b.)

Yrittäjäeläkelakeja säädettäessä suurin haaste oli löytää työntekijöiden eläkepalkalle vastine. Lopulta tätä varten kehitettiin käsite työtulo. Vuosittain maksettava vakuutusmaksu ja myönnettävä eläke lasketaan työtulon perusteella. Koska verotusta ei haluttu käyttää laskentaperusteena, otettiin käyttöön arviopalkka. Arviopalkka on arvio palkasta, jonka työtätekevä työntekijä saisi vastaavasta työstä. Vaikka verotusta ei haluttu käyttää tulon määrittelyssä, käytetään sitä kontrolli ja varmistustietona. Verotusta hyödynnetään esimerkiksi vakuutettavien valvonnassa ja työtulon määrittelyn rajatapauksissa. (Pietiläinen 2005, 40.)

Verotus- ja oikeuskäytännöissä vakiintuneita yrittäjätunnuspiirteitä käytetään myös apuna arvioitaessa, onko henkilö yrittäjän eläkelaisa tarkoitettu yrittäjä. Tunnuspiirteitä ovat esimerkiksi: ansiotarkoitus, itsenäisyys, yrittäjäriski sekä toiminnan laajuus, yleisyys ja julkisuus. Kaikkien edellä mainittujen tunnuspiirteiden ei kuitenkaan tarvitse täytyä samaan aikaan. Tärkeintä on, että henkilö työskentelee ansiotarkoituksessa omaan lukuunsa itsenäisesti niin, ettei hän ole kenenkään työnjohdon tai valvontaoikeuden alainen. (Työeläkelakipalvelu 2019.)

Toisin kuin työntekijät, yrittäjä voi vanhuuseläkkeelle jäädessään jatkaa yritystoimintaansa. Yrittäjälle myönnetään vanhuuseläke, vaikka hän jatkaisi toimintaa. Eläketurvakeskus perusteli päätöstään kohtuusnäkökohdilla sekä viittasi ikäihmisten hyvinvointiin ja mielenterveyteen. (Pietiläinen 2005, 38.) Se, että yritystoimintaa halutaan jatkaa eläkeiän täytyttyä, näkyy esimerkiksi siinä, että vuonna 2004 eniten sivutoimisena yrittäjänä toimivia oli 65–74-vuotiaiden keskuudessa. (Akola ym. 2008, 102).

Yrittäjiksi luokitellut itsensätyöllistäjät kuuluvat myös yrittäjän eläketurvan piiriin. Heidän tilanteensa on kuitenkin haastava, sillä kaikki itsensätyöllistäjät eivät ole kokoaikaisia yrittäjiä, vaan joukossa on myös esimerkiksi kokoaikaisia opiskelijoita. Tämä näkyi

esimerkiksi tilastokeskuksen tutkimuksessa vuonna 2013. Vastaajista 11 % ei maksanut itselleen ollenkaan eläketurvaa. (Peränen&Sutela 2014, 23 & 115.)

3.6 Yrittäjän eläkelain yhteys muihin etuuksiin

Yrittäjän eläkelain mukainen työtulo vaikuttaa myös useisiin sairausvakuutuslain (1224/2004) alaisiin etuuksiin. Päivärahaetuuksien määrä lasketaan yrittäjälle yrittäjän eläkelain mukaan vahvistetun työtulon perusteella (Sairausvakuutuslaki 1224/2004, 7 luvun 4 §). Päivärahaetuuksiin kuuluvat sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaan esimerkiksi vanhempainpäivärahat, erityishoitoraha sekä sairauspäivärahat. Päivärahan määrä vaihtelee etuuskittain, mutta pohjana yrittäjillä on vahvistettu työtulo (Sairausvakuutuslaki 1224/2004, luku 7–10 & 11 luvun 1 & 4 §.) Työtapatuma- ja ammattitautilain (459/2015) vuosityöansio perustuu myös yrittäjän eläkelain mukaiseen työtuloon (Työtaturma- ja ammattitautilaki 459/2015, 75 §.)

Yrittäjän eläkelaki on sidoksissa myös yrittäjän työttömyysturvaan. Lain luvun 5 mukaan yrittäjän työssäoloehto täyttyy, kun hän on tarkastelujaksolla edellisten 48 kuukauden aikana työskennellyt yrittäjänä vähintään 15 kuukautta. Yrittäjäyys-ehto täyttyy, kun henkilön yrittäjän eläkelain mukainen työtulo on ollut yhteensä vähintään 1000 € kuukaudessa. Lain 6 luvussa määritellään, että yrittäjän ansiopäivärahan perusteena toimii työtulo, jonka mukaan yrittäjä on vakuuttanut itsensä yrittäjäkassassa. Perusteena oleva työtulo ei kuitenkaan saa olla suurempi kuin henkilön yrittäjän eläkelain mukaan vahvistettu työtulo. (Työttömyysturvalaki 1290/2002, 5 luvun 7 § & 6 luvun 5 §.)

Etuja laskettaessa ei siis huomioida yrittäjän todellisia tuloja, vaan työtulo perustuu arvioon, jonka eläkelaitos vahvistaa. Tällöin on mahdollista, että vahvistettu työtulo on alempi kuin oikea työpanoksen arvo ja todelliset työtulot. Tämä taas johtaa siihen, että saadun etuuden määrä saattaa jäädä hyvinkin pieneksi ja väärän suuruisiksi oikeisiin työtuloihin verrattuna. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 66.)

3.7 Yrittäjän eläketurvan ongelmat

Itsensätyöllistäjiltä kysyttäessä kehityskohteet painottuvat erityisesti sosiaali- ja työttömyysturvaa helpottaviin kipupisteisiin lainsäädännössä sekä yksittäisiin ongelmakohtiin lainsäädännössä. YEL-maksujen osalta toivottiin joustavuutta sekä

maksujen kohtuullistamista. YEL:n koetaan olevan suurten yritysten omistajille suunniteltu kokonaisuus, joka ei ota huomioon itsensätyöllistäjiä, joilla ei esimerkiksi ole palkattua työvoimaa. Minimi-YEL:n maksaminen koetaan turhauttavana, koska eläkepäivinä minimieläkemaksuja maksanut yrittäjä saa saman verran eläkettä kuin päivääkään työtä tekemätön. (Koramo ym. 2017, 32–33.) Kevytyrittäjän tulojen ollessa matalat, ovat myös eläkemaksut matalat. Pienet eläkemaksut eivät tuota lainkaan, eivätkä näin paranna kokonaiseläkettä, sillä takuueläke on suurempi. Näin ollen pienillä eläkemaksuilla ei ole eläkkeen suuruuteen vaikutusta. (Tanskanen 2020, 641.) Tämä taas saattaa heikentää intoa maksaa eläkemaksuja ja saattaa johtaa tulojen kikkailuun, jotta minimi YEL-raja ei ylitä.

Joulukuussa 2015 ilmestyneessä raportista saatiin ensimmäistä kertaa aineistoa, jolla voitiin osoittaa, että YEL:n piiriin kuuluvat alivakuuttavat usein itsensä. Alivakuuttamista on ennen vuotta 2015 ollut vaikea arvioida, mutta raportin avulla pystyttiin vertailemaan vakuutuksen työtuloa ja yritystoiminnan verotettua ansio- ja pääomatuloa. (Knuuti & Palomurto 2015.) Vuonna 2019 Keskinäinen Työeläkevakuutusyhtiö Elossa vakuutetuille yrittäjille tehdyn tutkimuksen mukaan 71 % oli alivakuuttanut itsensä (Koski & Nieminen 2019). Työeläkeyhtiötä haastateltaessa yhtiö arvioi, että erityisesti yrittäjätoimintaa aloittaessa yrittäjän voi olla hyvin hankala arvioida työpanostansa ja siihen pohjautuvaa yrittäjän työtuloa. Tällöin yrittäjä saattaa arvioida tilanteensa liiankin varovasti, jolloin työtulo jää alhaiseksi. (Työeläkeyhtiö X 2021.)

Työeläkeyhtiöiden vahvistaman työtulon suuruuden tulisi vastata yrittäjän työpanosta laadullisesti ja ajallisesti. Vahvistetun työtulon tulisi perustua sekä yrittäjän omaan ehdotukseen, mutta myös työeläkeyhtiön tapauskohtaiseen harintaan. Tästä on laadittu asianmukaiset koulutus- ja asiakasmateriaalit. Finanssivalvonnan tekemän teema-arvion mukaan käytännön toiminta ei kuitenkaan noudata yhtiöiden laatimia ohjeistuksia. Työeläkeyhtiöt eivät tee tapauskohtaista harkintaa ja vahvistetut työtulot eivät näin ollen vastaa yhtiöiden ohjeistusten mukaista tasoa. Työeläkeyhtiöillä on kuitenkin vastuu oikean, työpanokseen perustuvan, työtulon tason harkinnasta. Nykyinen toiminta ei vastaa sääntelyn mukaista vaatimusta työtulon määrittelemisestä ja vahvistetut työtulot eivät todellisuudessa vastaa sitä arvoa, jolla yrittäjän tekemään työhön voisi uskottavasti palkata työntekijän. (Finanssivalvonta 2021.)

Maaliskuussa 2019 julkaistussa sosiaali- ja terveysministeriön raportissa yrittäjän eläketurvan kehittämistä on keskeisenä ongelmana mainittu työskentelyn alivakuuttaminen sekä siitä johtuva sosiaaliturvan alhainen taso. Raportissa esitettiin myös ratkaisuja tälle ongelmalle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 67.) Raportti ei ollut yksimielinen, joten toimenpiteisiin ei ryhdytty ennen lisäselvitystä. Työryhmän raportin tuloksiin pohjautuen lisättiin kuitenkin yrittäjän eläketurvaa koskevaa viestintää. (STM 2021.) Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan on kirjattu tavoitteeksi uudistaa sosiaaliturvaa niin, että uusi selkeämpi ja toimivampi järjestelmä mahdollistaa työnteon ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen muuttuvissa elämäntilanteissa. (Valtioneuvosto 2019, 157.)

Alivakuuttaminen heijastuu yrittäjien eläkkeiden lisäksi myös muihin sosiaaliturvaetuuksiin. Vahvistetun työtulon ollessa laskentaperuste myös muille sosiaalietuuksille, kuten sairauspäivärahalle, vanhempainpäivärahalle ja työttömyysturvalle, johtaa liian alhaiseksi arvioitu työtulo myös liian alhaisiin etuusmaksuihin. Sosiaalietuudet eivät näin ollen ole myöskään linjassa yrittäjän oikeisiin toteutuneisiin työtuloihin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 66.)

Yrittäjävuosien määrä ei juurikaan vaikuttanut vakuutuksen oikein arviointiin (Koski & Nieminen 2019). Suurin ero on voitu huomata naisten ja miesten vakuutusten välillä. Naisten työtulot vastaavat huomattavasti paremmin verotettuja ansiotuloja kuin miesten. Syynä tähän voi olla esimerkiksi työmarkkinoiden eriytyminen sekä töiden erilainen luonne. Myös varautuminen mahdollisiin perhevapaisiin saattaa osaltaan vaikuttaa naisten YEL-tulon laskemiseen, varsinkin nuoremmissa ikäluokissa. (Knuuti & Palomurto 2015.)

Alhaiset vakuutusmaksut sekä työtulojen matala taso voi johtua aidosti vähäisestä työpanoksesta, mutta taustalla voi olla myös tahallinen alivakuuttaminen. Vakuutussumman aliarvioiminen voi myös johtua liian alhaisesta työtulon arviosta vakuutuksen alkaessa sekä siitä, että tuloarviota ei muisteta nostaa tulojen kasvaessa. (Knuuti & Palomurto 2015.)

3.8 Yrittäjän eläketurvan kehittäminen

Vuonna 2019 Sosiaali- ja terveysministeriö aloitti hankkeen yrittäjän eläketurvan kehittämiseksi. Työryhmän tavoitteena oli selvittää kehittämistarpeita, jotta alivakuuttaminen voitaisi kitkeä ja laki vastaisi paremmin pienimuotoisen ja satunnaisen yritystoiminnan tarpeisiin. (Akava ry 2019.) Vuonna 2017 annetun toimeksiannon mukaan,

selvitys koski erityisesti yrittäjän työtulon määrittelyä, eläkevakuutusmaksujen määräytymistä ja maksamista sekä vakuuttamiseen liittyviä menettelytapoja. Toimeksiantoa tarkennettiin myöhemmin koskemaan myös alivakuuttamiseen ja työtulon määrittelyyn liittyviä haasteita ja kehittämistarpeita näiden ongelmien ratkaisemiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 8.)

Sosiaali- ja terveysministeriön mietinnön laatinut työryhmä esitti kuusi ehdotusta:

- 1) YEL-työtulon määrittely ja tason arviointi tulisi määritellä lainsäädännössä nykyistä yksityiskohtaisemmin.
- 2) YEL-työtuloa tulisi seurata ja tarkastaa nykyistä useammin eläkelaitosten toimesta.
- 3) YEL-vakuutuksen tarjoajan tulisi antaa tarpeelliset tiedot vakuutusmaksuista, vakuutusturvasta ja -ehdoista ja tästä tiedonantovelvollisuudesta pitäisi säätää laissa.
- 4) YEL-vakuutukseen liittyvää viestintää, sekä työeläkeotetta pitäisi kehittää ja viestintää YEL-vakuutuksesta tulisi lisätä.
- 5) Yrittäjän eläkelainsäädännössä määritellyn vakuuttamisvelvollisuuden ulkopuolelle jäävän yrittäjätuloon vakuuttamista tulee kehittää.
- 6) Edellä mainittujen ehdotusten aiheuttamat muutostarpeet YEL:n hoitokuluosaan selvitettävä kokonaisuutena. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 68–77.)

Sosiaali- ja terveysministeriön tietopyyntöön toimittamasta vastauksesta selvisi, että toimenpiteisiin näiden ehdotusten pohjalta ei voitu ryhtyä. Raportti ei ollut riittävän yksimielinen, joten ehdotettujen toimenpiteiden nähtiin edellyttävän lisäselvitystä. Nykyiseen hallitusohjelmaan on kuitenkin kirjattu eriarvoisuutta vähentäväksi keinoksi työtulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen. Hallitusohjelman kirjauksella tavoitellaan helpotusta palkkatyön, yrittäjyyden ja muiden tulomuotojen yhteensovittamista sosiaaliturvan osalta. (STM 2021.) Tähän kirjaukseen perustuen sosiaali- ja terveysministeriössä käynnistettiin syksyllä 2020 jälleen uusi hanke (STM088:00/2020) kehittämään yrittäjän työeläketurvaa. Hankkeen tarkoitus on ratkaista YEL-järjestelmään liittyviä kysymyksiä ja ongelmia. Pohjana hankkeessa käytetään vuonna 2019 julkaistua STM:n työryhmänraporttia 2019:23. Työryhmä koostuu samoista toimijoista kuin vuonna 2019 mietinnön antanut työryhmä. (STM088:00/2020.) Tällä kertaa työryhmän on tarkoitus vuoden 2022 aikana saada valmiiksi esitys, joka etenee lakihankkeeksi asti (STM 2021).

4 KEVYTYRITTÄJIEN ELÄKETURVA JA SEN KEHITTÄMINEN KEVYTYRITTÄJYYSPALVELUIDEN NÄKÖKULMASTA

4.1 Haastatteluiden toteutus ja haastateltavat

Tutkimusta varten haastateltiin kolmea kevytyrittäjäyyspalvelua. Haastattelut tehtiin joulukuussa 2020. Tarkkaa määrää palvelua tarjoavista yrityksistä ei ole, mutta arvion mukaan Suomessa toimi haastattelujen teon aikana noin kymmenen kevytyrittäjäyyspalvelua tai laskutuspalvelua tarjoavaa yritystä, joista osa vaatii y-tunnuksen perustamisen. Haastateltavat valittiin sen perusteella, että he olivat toimineet alalla pitkään ja tarjosivat erityisesti kevytyrittäjäyyspalvelua, joka ei vaatinut y-tunnuksen luomista. Haastatteluun kutsuttiin 4 yritystä, joista kolmelta saatiin vastaukset. Haastatteluun vastasivat Eezy Kevytyrittäjät Osk, FREE! ja UKKO.fi. Kaikki kolme yritystä ovat jäseniä Uusi työ ry:ssä. Uusi työ ry on itsensätyöllistäjien ja kevytyrittäjyyden edistäjä ja puolestapuhuja, joka edustaa noin 95 % laskutuspalvelualan yrityksistä liikevaihdolla mitattuna (Uusi työ 2021b).

Tutkimuksen kannalta ei ole olennaista mikä kevytyrittäjäyyspalvelu on haastattelussa tuonut esiin mitään asioita. Tämän takia tutkimuksessa ei eritellä, mikä kevytyrittäjäyyspalvelu on kertonut mitään. Haastateltuihin yrityksiin viitataan yleisesti kevytyrittäjäyyspalveluina A, B ja C.

Haastattelun tarkoituksena oli saada kuva lakien soveltamisesta kevytyrittäjiin käytännössä. Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista haastattelututkimusta, joka toteutettiin puolistrukturoituna haastatteluna. Kaikille haastateltaville toimitettiin kysymykset sähköpostilla. Kaksi yritystä vastasi haastattelukysymyksiin sähköpostitse ja yhden haastattelun vastaukset saatiin suullisesti etähaastattelussa. Etähaastattelun vastaukset peruslitteroitiin eli vastauksista jätettiin turhia täytesanoja pois ja vastausten selkeyttämiseksi sanoja muutettiin kirjakieliseen muotoon. Haastatellut yritykset olivat tarjonneet kevytyrittäjäyyspalvelua jo ennen vuotta 2017, jolloin eläketurvakeskuksen ohjeiden selkeytys siirsi kaikki kevytyrittäjät YELin piiriin.

4.2 Kevytyrittäjien eläkevakuuttaminen

Kevytyrittäjäyyspalveluilla oli ennen vuotta 2017 mahdollisuus tarjota palvelua, josta maksettiin joko Työntekijöiden eläkemaksuja tai yrittäjäeläkemaksuja. Haastatteluun

osallistuneet kevytyrittäjyyspalvelut olivat kaikki maksaneet kevytyrittäjien työstä TyEL-maksuja ennen Eläketurvakeskuksen 2017 antamaa selkeytystä, joka siirsi kaikki kevytyrittäjät YEL:n piiriin. Kaikki yritykset kokevat YEL:n hankalaksi. Syitä on kuitenkin useita. Kevytyrittäjyyspalvelu A:ssa on koettu, että YEL on kokonaisuutena hankalammin lähestyttävä kuin TyEL:n kiinteä prosenttiperusteinen osa. (Kevytyrittäjyyspalvelu A 2020). Sen lisäksi, että TyEL koettiin selkeämmäksi kuin YEL, Kevytyrittäjyyspalvelu C:n haastateltava mainitsee myös helppouden, sillä TyEL:n piirissä kevytyrittäjän ei tarvinnut huolehtia vakuutuksen ottamisesta tai maksujen suorittamisesta (Kevytyrittäjyyspalvelu C 2020). Kevytyrittäjyyspalvelu B:n edustajan mukaan moni kevytyrittäjä haluaisi maksaa enemmän YEL-maksuja, mutta se on vaikeaa. YEL on myös hyvin kankea ja soveltuu ainoastaan vakiintuneeseen ja tasaiseen yritystoimintaan. (Kevytyrittäjyyspalvelu B 2020.)

YEL:in siirtyminen on kuitenkin ollut askel parempaan suuntaan ja määrittelee nyt hieman enemmän sitä mitä kevytyrittäjyys on ja miten kevytyrittäjiä kohdellaan eri lainsäädännöissä (Kevytyrittäjyyspalvelu B 2020). Hyvä asia YEL:in siirtymisessä on se, että YEL-maksut ovat verovähennyskelpoisia ja että pienimuotoisesta toiminnasta ei tarvitse maksaa eläkemaksuja (Kevytyrittäjyyspalvelu C 2020).

4.3 Alivakuuttaminen

Kevytyrittäjyyspalvelu A:n mielestä TyEL oli selkeämpi ja alivakuuttaminen oli mahdotonta. Haastateltava koki alivakuuttamisen näkökulmasta huonoksi sen, että pienimuotoisesta toiminnasta ei tarvitse maksaa YEL-maksuja. Kevytyrittäjät alivakuuttavat usein itsensä. Moni kevytyrittäjä tekee samalla palkkatöitä, josta maksetaan TyEL-maksut. Tämän takia eläkemaksujen maksamista sivutyöstä ei koeta tarpeelliseksi. (Kevytyrittäjyyspalvelu A 2020). Alivakuuttaminen voi haastateltavien mukaan johtua myös siitä, että kevytyrittäjät eivät osaa tai pysty arvioimaan tulojaan, sillä ne vaihtelevat niin paljon (Kevytyrittäjyyspalvelu B 2020). Osa kevytyrittäjistä kokee myös, että YEL-maksuista ei kerry tarpeeksi eläkettä YEL-maksuihin verrattuna, joten he säästävät muilla tavoin. (Kevytyrittäjyyspalvelu A & Kevytyrittäjyyspalvelu B 2020). Lisäksi haastateltavat arvelivat, että tietty ihmisryhmä päätyy aina moninaisista syistä alivakuuttamaan itsensä, mikäli se on mahdollista (Kevytyrittäjyyspalvelu B 2020).

Alivakuuttamisen estämiseksi ei ole yhtä ratkaisua. Tulojen arviointiin voitaisi tuoda helpotusta esimerkiksi rakentamalla järjestelmä, joka perustuu kevytyrittäjän todellisiin, toteutuneisiin ansioihin. Toinen vaihtoehto olisi joustavoittaa työtulon muutosta niin, että YEL-maksut voisi laittaa tarvittaessa tauolle. Näin YEL sopisi paremmin keikka- ja kausityöntekijöille. Nykyisen kankeuden takia alivakuuttamisesta tulee kevytyrittäjälle usein helpompi ratkaisu (Kevytyrittäjäyyspalvelu B 2020.) Kolmas vaihtoehto on periä YEL-maksua kiinteän prosentin mukaan jokaisesta tienatusta eurosta. Näin vakuutus ja sen perusteena oleva työtulo eivät nojaisi työntekijän omaan arvioon. (Kevytyrittäjäyyspalvelu A 2020.)

Kevytyrittäjäyyspalvelu C on pyrkinyt omalla toiminnallaan helpottamaan kevytyrittäjien tulojen arviointia. He ovat toteuttaneet erilaisia raportointi- ja seurantamenetelmiä, joilla kevytyrittäjät voivat seurata omien ansioidensa muodostumista. Kevytyrittäjäyyspalvelu C:ssä on haastateltavan mukaan havaittu, että opastuksella ja läpinäkyvällä viestinnällä on vaikutusta. (Kevytyrittäjäyyspalvelu C 2020.)

4.4 Työtulojen säännöllinen seuraaminen ja YELin laskentaperuste

Yhtenä tulevana toimenä sosiaali- ja terveysministeriön mietinnössä 2019 oli linjattu työtulojen säännöllinen seuraaminen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 71). Kevytyrittäjäyyspalvelu A ja B:n edustajat kertovat, että heidän edustamansa yritykset eivät ole saaneet uusia tehtäviä tai raportointivelvoitteita mietinnön jälkeen. Haastateltavien mukaan YEL-vakuutus ja mahdolliset valvontatoimet kohdistuvat suoraan kevytyrittäjiin itseensä, eivätkä mahdolliset velvoitteet suoraan koske palvelua tarjoavia yrityksiä. (Kevytyrittäjäyyspalvelu A 2020 & Kevytyrittäjäyyspalvelu B 2020.)

Kuitenkin kysyttäessä miten tällainen raportointi tulisi tehdä ja millaisin väliajoin, pidettiin parhaana vaihtoehtona reaaliaikaista tulorekisteriin kytköksissä olevaa raportointia. Tällaisen raportoinnin ei nähdä vaikuttavan kevytyrittäjien toimintaan. Kevytyrittäjäyyspalvelut ilmoittavat kaikki tulot joka tapauksessa tulorekisteriin. Eläkevakuutusyhtiöt hakevat jo nyt tulorekisteristä palkansaajien tiedot, joiden pohjalta TyEL-laskut muodostuvat. Logiikka ja järjestelmät ovat siis jo nyt olemassa, joten voisi olettaa, ettei olisi vaikeaa ryhtyä muodostamaan YEL-laskutusta samalla tavalla. Palvelun

tarjoajalle ei ole merkitystä, vaikka YEL-maksun suuruus muuttuisi kuukausittain. (Kevytyrittäjäyyspalvelu B 2020.)

Myös kevytyrittäjien etuja ajava Uusi työ ry on ehdottanut vaihtoehtoista YEL-mallia, jossa vakuutusmaksu perustuisi todellisiin ansioihin. Todellisiin tuloihin perustuva malli ottaisi huomioon kausivaihtelut ja olisi aina oikealla tasolla. Tämä toisi kaivattua joustoa YEL-maksuihin. Todellisiin ansioihin perustuva malli olisi nykyistä järjestelmää selkeämpi ja yksinkertaisempi. (Kevytyrittäjäyyspalvelu C 2020.)

Kevytyrittäjäyyspalvelu A:n haastateltavan mielestä YEL-maksun prosenttiosuuden ei pitäisi vaihdella tulojen määrän perusteella. Tulojen seuranta ei tarvitsisi tehdä, mikäli YEL maksettaisiin aina kiinteän prosenttiosuuden mukaan. Näin työtuloa ei tarvitsisi erikseen arvioida. Haastateltava kokisi hyväksi ratkaisuksi sen, että mikäli kiinteä prosenttiosuus koettaisi liian pieneksi, voitaisiin se määritellä minimiprosenttiosuudeksi ja yrittäjä voisi itse korottaa prosenttia halutessaan. (Kevytyrittäjäyyspalvelu A 2020.) Myös Kevytyrittäjäyyspalvelu C:n haastateltu edustaja kokee, että tällainen kiinteään prosenttiosuuteen perustuva malli olisi kaikista helpoin kevytyrittäjien näkökulmasta (Kevytyrittäjäyyspalvelu C 2020).

4.5 Lainsäädäntö

Haasteltavien oli vaikea määritellä tarkalleen, miltä osin lainsäädäntöön tarvitaan muutosta, sillä kokonaisuus on niin laaja. Kaiken kaikkiaan kevytyrittäjäyttä kohtaan olevien ennakkoasenteiden tulisi muuttua. Kevytyrittäjäyys ja itsensä työllistäminen lisäävät merkittävästi maamme työllisyyttä ja siksi se tulisi nähdä yhtenä työntekemisen muotona yrittäjäyden ja palkkatyön ohella. Kevytyrittäjäyden määritelmää tulisi selkeyttää tarkentamalla uudelleen mikä on työsuhde, mikä on varsinaista yrittäjäyttä ja mitä on siinä välissä tehtävä työ. Lainsäädännössä tulisi huomioida, että työmarkkinat ja -maailma ovat muuttuneet. (Kevytyrittäjäyyspalvelu B 2020.)

Kevytyrittäjäyyspalvelu B:n haastatellun mielestä lainsäädännöstä pitäisi tehdä joustava, jotta se tukisi tapahtunutta ja tapahtuvaa muutosta. Monen yrityksen lähtökohtana on, että ensin on toimittu yksinyrittäjänä, jossakin vaiheessa on palkattu ensimmäinen työntekijä ja tästä kasvettu isommaksi yritykseksi. Tällä hetkellä lainsäädännössä ei ole huomioitu yritysten ja yrittäjäyden alkutaivalta. Yrittäjiltä vaaditaan heti ns. kovanluokan yrittäjäyttä tai sitten

täytyy olla kovanluokan palkansaaja. Yrittäjyyden ja palkansaajan määritelmän väliin putoaa kuitenkin noin 300 000 toimijaa, mikä on lähes 10 % Suomen työllisistä. Nämä on kuitenkin täysin unohdettu nykyisestä lainsäädännöstä, vaikka kyseessä on voimakkaasti kasvava joukko. (Kevytyrittäjyyspalvelu B 2020.)

Lainsäädännössä on useilla toimialoilla asetettu vaatimuksia, joiden mukaan työn laskuttamiseen vaaditaan henkilökohtainen y-tunnus. Kevytyrittäjyyspalvelu C:ssä toivotaankin, että jokaisella olisi mahdollisuus toteuttaa omaa ammattitaitoaan riippumatta siitä, onko hänellä y-tunnus vai ei. Tämän ei tulisi olla toiminta määrittävä tekijä, vaan jokaisella tulisi olla vapaus valita mitä kautta oman työnsä laskuttaa. (Kevytyrittäjyyspalvelu C 2020).

Yhdeksi keskeiseksi asiaksi Kevytyrittäjyyspalvelu B mainitsee yrittäjäläkevakuutuksen ja siihen liittyvän lainsäädännön kehittämistarpeen. Uudistamis- ja päivittämisprosessi tulisi haastateltavan mielestä aloittaa yrittäjäläkelaista. Kun muutokset tehtäisiin ensin tähän lainsäädäntöön ja tunnusmerkistö määriteltäisiin, voitaisiin muutoksen avulla linjata vaikutuksia esimerkiksi sosiaaliturvaan. Sosiaali- ja terveystalouteen liittyvä lainsäädäntö kaipaa myös päivittämistä kevytyrittäjyyden näkökulmasta. (Kevytyrittäjyyspalvelu B 2020.)

Kevytyrittäjyyspalvelu B:n haasteltu edustaja tuo esiin, että pelkän normiston rakentaminen ei välttämättä vaadi lainsäädännöllisiä muutoksia. Haastateltava pohtii, että normistoa voisi kenties tarkentaa pienimuotoista yritystoimintaa tekevien osalta. Tähän ryhmään voisivat kuulua sekä y-tunnuksella että ilman y-tunnusta toimivat yrittäjämäiset henkilöt, joiden toiminta olisi tarpeeksi pientä. Normisto määrittäisi myös työsuhteen ja toimeksiantosuhteen välistä tilaa. Tällaisen normiston rakentaminen vakauttaisi myös alihankintamarkkinoita. Monet yritykset tilaavat palveluita alihankintana ja haastateltava uskoo, että normisto selkeyttäisi myös näihin sopimuksiin liittyviä tilanteita ja tulkintoja. (Kevytyrittäjyyspalvelu B 2020.)

4.6 Muita nostoja

Eläkevakuuttamisen lisäksi myös sosiaaliturvaa tulisi kehittää. Yksi mainittu kehityksen kohde on työssäoloehto, joka tulisi määritellä uudelleen. Tällä hetkellä työssäoloehto täyttyy vasta kun YEL-vakuutus on ollut voimassa 15 kuukautta. Tämä ei sovellu kevytyrittäjien

työhön, joka on usein epäsäännöllistä tai pienimuotoista. Sivutoiminen yrittäjä, kuten kevytyrittäjä, jää tässä suhteessa helposti väliinputoajaksi. (Kevytyrittäjäyyspalvelu B 2020.)

YEL-maksujen maksamisen yhteys muihin etuuksiin saattaa jäädä usein maksuvelvollisille epäselväksi. Koko sosiaaliturvajärjestelmä sairauspäivärahasta, vanhempainpäivärahasta ja työttömyysturvasta alkaen perustuu maksettuihin eläketurvamaksuihin. Koska TyEL on aina prosentuaalinen osa palkasta, rinnastetaan myös nämä sosiaalietuudet palkkaan ja sen määrään, vaikka nämä ovatkin kytköksissä eläkevakuutusmaksuihin. (Kevytyrittäjäyyspalvelu B 2020.)

Nykytilanne YEL:n kehittämisen ja kevytyrittäjyyden näkökulmasta on hyvin epävarma. Huolimatta hallitusohjelman kirjauksista koskien kevytyrittäjiä ja YEL:n kehittämistä, haastatteluista kävi ilmi kevytyrittäjäpalveluiden huoli sen toteutumisesta. Hallituksen tekemät päätökset näyttävät haastateltavien mielestä siltä, etteivät päättäjät ole riittävästi perehtyneet kevytyrittäjien tilanteeseen ja lainsäädännön puutteisiin. Pelkona on, että meneillään olevat hankkeet jopa huonontavat tilannetta. Huoli aiheuttaa epävarmuutta ja jopa pelkoa yrittäjäkentässä. (Kevytyrittäjäyyspalvelu B 2020.)

Yhtenä esimerkkinä on työneuvoston lokakuun 2020 kannanotto ruokalähetien oikeudelliseen asemaan. Lausuntojen mukaan ruokalähetit tekevät työtään työsuhteessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2020.) Kevytyrittäjäyyspalvelu B:n edustaja katsoo, että mikäli tämä linjaus jää pysyväksi, se vaikuttaa koko alihankintamarkkinaan. Haastateltava kertoi, että tällaisten linjausten vaikutuksia on jo nähty esimerkiksi Kalifornian Uber-Lyft-tapauksessa, jossa kuljettajat pakotettiin työsuhteeseen. Linjaus johti työttömyyden kasvuun. Sen seurauksena monet eivät enää uskaltaneet ostaa palveluita pienimuotoisilta yrittäjiltä, kuten fysioterapeuteilta, personal trainereilta tai muilta freelancereilta työsuhteen tuomien velvoitteiden pelossa. Nämä vaikutukset johtuivat vain yhden alustapalvelun rajoituksista ja haastateltava kokee riskiksi, että sama voi tapahtua myös Suomessa. Tällaiset linjaukset, hankkeet ja ulostulot aiheuttavat epävarmuutta ja saavat kevytyrittäjäyyspalvelua tarjoavat yritykset varpaalleen. (Kevytyrittäjäyyspalvelu B 2020.)

4.7 Yhteenveto

Eläkelainsäädännön haasteeksi Kevytyrittäjäyyspalvelu C:n edustaja linjaa, että mallit, joiden mukaan lait on säädetty, ovat vanhentuneet. Nykyinen YEL-vakuutusmalli on vanha ja luotu

erilaiseen maailmaan kuin missä nyt elämme ja teemme työtä. Perinteisen yrittäjyyden ja työnteon välissä on uusi työnteon muoto, joka pitäisi ottaa huomioon lainsäädännössä. Eri työmuotojen tasa-arvoisuus sosiaaliturvassa ja eläkevakuuttamisessa on tärkeää työllisyyden ja tasa-arvon edistämiseksi. (Kevytyrittäjyyspalvelu C 2020.)

YEL:n ongelma kevytyrittäjien kannalta on se, että se ei jousta tarpeeksi. Kevytyrittäjyyspalvelu A:n haastateltu edustaja kertoo, että YEL-vakuutus ei sovi työlle, joka on epäsäännöllistä ja tulojen saanti vaihtelevaa. Haastateltava on havainnut, että YEL-vakuuttamisvelvollisuuden määrittäminen on hankalaa ja järjestelmä on vaikeasti ymmärrettävä. Tämä johtaa siihen, että YEL-vakuutusmaksuja täytyy joskus maksaa takautuvasti pitkältikin ajalta, vaikka tulot ovat olleet pieniä tai laskuttamisessa on ollut taukoja. (Kevytyrittäjyyspalvelu A 2020.)

5 KEVYTYRITTÄJIEN SIIRTYMINEN YRITTÄJÄN ELÄKELAIN PIIRIIN 2017

5.1 Työeläkeyhtiön näkökulma

Syitä ja taustoja vuoden 2017 linjaukselle selvitettiin haastattelemalla yhtä työeläkeyhtiötä, joka haluaa pysyä nimettömänä. Työeläkeyhtiöstä kerrottiin, että kevytyrittäjyyden yleistyessä eläketurvakeskuksessa ETK:ssa alettiin selvittää, onko kevytyrittäjyyspalvelun tai laskutuspalvelun kautta tehty työ työeläkelainsäädännön käytänteiden mukaista. Tällöin päädyttiin siihen, että kevytyrittäjän ja kevytyrittäjyyspalvelun välinen suhde ei täytä työsuhteen tunnusmerkkejä, eikä tällainen työ näin ollen ole TyEL-vakuutuksen alaista. Kevytyrittäjyyttä alettiin siis vakuuttaa yrittäjän eläkelain mukaan. Vakuuttamista ei korjattu takautuvasti, sillä olisi ollut vaara, että tällöin osa kevytyrittäjistä olisi jäänyt ilman eläketurvaa. (Työeläkeyhtiö X 2021.) Yrittäjän eläkevakuutus voidaan antaa lain mukaan takautuvasti kulumassa olevalta ja sitä välittömästi edeltäneeltä kolmelta kalenterivuodelta (Yrittäjän eläkelaki 1272/2006, 111 §).

Työeläkeyhtiön näkökulmasta tilanne on vuoden 2017 jälkeen vakiintunut ja kevytyrittäjät vakuuttavat itsensä yrittäjän eläkelainmukaisesti. Työeläkeyhtiö kuitenkin huomauttaa, että on edelleen tapauksia, joissa kevytyrittäjä tulee vakuuttaa työntekijän eläkelain mukaan. (Työeläkeyhtiö X 2021.) Tällaisesta tapauksesta, jossa kevytyrittäjä on tulkittu työntekijäksi, on annettu päätös eläketurvakeskuksessa marraskuussa 2020 (ETK 2020).

Linjauksen vaikutukset on koettu toimiviksi työeläkeyhtiön näkökulmasta. Yhtiö on kokenut hyväksi, että linjaus on vakiinnuttanut lainmukaisen soveltamiskäytännön niin, että lainsäädännön määritelmää työntekijästä ja yrittäjästä ei ole tarvinnut muuttaa. Lainsäädäntömielessä Suomessa on vain yhdenlaisia yrittäjiä. Vakuuttaminen ja maksut perustuvat siis yrittäjän eläkelainsäädäntöön. Työeläkeyhtiön haastateltavan mielestä olisi kuitenkin järkevää ja tarkoituksenmukaista selvittää, millaisia vaikutuksia sillä olisi, jos kevytyrittäjät eriytettäisiin omaksi kokonaisuudekseen. Tämän selvityksen tulisi kuitenkin olla kattava, sillä muutosten tekeminen aiheuttaa aina käyttäytymisvaikutuksia. (Työeläkeyhtiö X 2021.)

5.2 Kevytyrittäjien näkökulma

Tässä tutkimuksessa kevytyrittäjien näkökulma perustuu kevytyrittäjäyryspalveluiden näkökulmiin, ministeriöiden selvityksiin sekä omaan tulkintaan. Vuoden 2017 vakuutusmuutos siirsi suurimman osan laskutuspalveluyrityksen kautta laskuttavista toimijoista YEL-vakuuttamisen piiriin. (Varma 2017). Sen sijaan, että kevytyrittäjältä perittäisiin automaattisesti eläkemaksuja, voi hän nyt itse vaikuttaa siihen, peritäänkö maksuja vai ei. Eläkemaksuja peritään vasta, kun yrittäjän tulot saavuttavat yrittäjän eläkelaisissa määritellyn minimi työtulon tason (Yrittäjän eläkelaki 1272/2006, 4 §). Mikäli yrittäjän tulee maksaa laissa määriteltyjä pakollisia eläkemaksuja, ovat nämä verovähennyskelpoisia (Verohallinto 2021a). Tämä on muutos mahdollisesti parempaan, sillä TyEL-maksut eivät olleet verovähennyskelpoisia.

Yrittäjän eläkemaksut perustuvat yrittäjän arvioon työtulosta. Työtulo on yrittäjän arvio siitä palkan määrästä, joka hänelle maksettaisi, mikäli hän tekisi työtä palkansaajana eikä yrittäjänä. (Yrittäjän eläkelaki 1272/2006, 112 §.) Tämä mahdollistaa haarukan, jonka sisään yrittäjä voi arvioida tulonsa. Tulo tulisi arvioida mahdollisimman lähelle oikeaa toteumaa. Mikäli yrittäjä haluaa, hän voi kuitenkin arvioida työnsä ala- tai yläkanttiin. Tämä johtaa siihen, että yrittäjä voi halutessaan alivakuuttaa itsensä. Aiemmin TYEL:n piirissä tällainen ei ole ollut mahdollista, sillä siellä perittävään maksuun ei voi itse vaikuttaa.

Linjaus siitä, että kevytyrittäjät kuuluvat yrittäjän eläkelain piiriin on selkeyttänyt kevytyrittäjien asemaa eläkelainsäädännön ja eläkemaksujen näkökulmasta. Itse järjestelmää ei kuitenkaan koeta selkeäksi. Aiemmin työeläkemaksut perittiin

automaattisesti tietyn prosentin mukaan ja tämä tarkoitti sitä, että kevytyrittäjän ei tarvinnut ajatella asiaa tai tehdä toimia, jotta maksut maksettaisiin (Kevytyrittäjäyyspalvelu C 2020). YEL-maksut ovat siirtäneet vastuun eläkemaksujen maksamisesta kevytyrittäjälle. Tämä tarkoittaa sitä, että kevytyrittäjän on itse seurattava tulojaan ja otettava eläkevakuutus, mikäli hän ylittää lainsäädännössä määritellyn minimitulorajan.

Tulojen määrittely ei kuitenkaan aina ole helppoa kevytyrittäjälle. Kevytyrittäjäyysä harjoitetaan usein palkkatyön ohella, eikä työn tekeminen ole säännöllistä. Tämän takia tuloja, joiden perusteella yrittäjän eläkemaksut määräytyvät, on lähes poikkeuksetta vaikea arvioida. Osa kevytyrittäjistä myös kokee eläkemaksujen maksamisen sivutyöstä turhana, mikäli heillä on olemassa päätulonlähde, josta kertyy eläkettä (Kevytyrittäjäyyspalvelu A 2020). Kevytyrittäjä ei luultavasti pääse eläkemaksuista eroon, vaikka yritystoiminta olisi kuinka sivutoimista tahansa. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä on kaavaillut mietinnössään kahta eri minimityötulorajaa, joista toinen olisi päätoimisille yrittäjille ja toinen sivutoimisille yrittäjille (sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 68). Tämä mietintö ei ole johtanut lain muuttamiseen erimielisyyksien takia, mutta sama työryhmä on jatkanut työtään ja uusi mietintö on tarkoitus julkaista vuonna 2022 (STM 2021).

Haastattelussa nousi myös esiin, että yrittäjän eläkelaki ei huomioi kausi- ja keikkatyöntekijöitä (Kevytyrittäjäyyspalvelu B 2020). Ero aikaisempiin TyEL-maksuihin on, että yrittäjän eläkemaksuja täytyy maksaa koko ajan. Ne eivät siis ole työtulon maksusuorituksiin sidonnaisia. TyEL-maksuja maksetaan aina saadusta tulosta silloin kun tuloa tulee. Tämä taas aiheuttaa haasteita kevytyrittäjille, jotka tekevät kausitöitä. Rahat eläkemaksuihin pitäisi osata laittaa sivuun aina silloin, kun asiakas maksaa laskun. Kausityön vaikutus työtuloon on nostettu esiin myös sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän mietinnössä, johon on kirjattu, että työpanoksen arvon määrittelyssä pitäisi huomioida esimerkiksi kausiluonteisuus (sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 68.) Myös haastattelussa työeläkeyhtiössä koetaan, että tilanne on heikentynyt kevytyrittäjien eläketurvan karttumisen osalta. Tällä hetkellä hyvin satunnainen ja/tai lyhytaikainen työ jää kokonaan vakuuttamatta. Tämä on kuitenkin ollut lainsäätäjän tarkoitus, sillä yrittäjän eläkelakiin on määritelty alarajat yrittäjän työtulolle ja yrittäjätoiminnan kestolle. (Työeläkeyhtiö X 2021.)

5.3 Kevytyrittäjäyryspalveluiden näkökulma

Linjauksia siitä, että kevytyrittäjät kuuluvat yrittäjän eläkelainsäädännön piiriin, on selkeyttänyt sitä millä tavalla kevytyrittäjät nähdään eläkelainsäädännön näkökulmasta (Kevytyrittäjäyryspalvelu B 2020). Yhteinen näkemys haastatteluiden perusteella on myös se, että kevytyrittäjäyryspalveluiden mielestä ei tarvitse palata malliin, jossa kevytyrittäjiltä peritään työntekijän eläkemaksuja. Eläkelainsäädäntöä tulisi kuitenkin muuttaa, jotta se vastaisi paremmin kevytyrittäjien tarpeisiin.

Kevytyrittäjäyryspalvelu A:n haastateltava kertoo, että yrityksessä kaivataan kuitenkin työntekijän eläkemaksujen yksinkertaisuutta. Heidän mielestään TyEL:stä voitaisi ottaa vaikutteita niin, että perittävä eläkemaksu pohjautuisi kiinteään prosenttiin ja se perittäisi kaikesta työtulosta. (Kevytyrittäjäyryspalvelu A 2020.) Kevytyrittäjäyryspalvelut markkinoivat usein itseään niin, että he hoitavat paperityöt kevytyrittäjän puolesta, jolloin kevytyrittäjä voi keskittyä tarjoamaan palveluita, joissa hänellä on erityisosaaminen. Nyt kun vastuu eläkevakuutuksen ottamisesta on siirtynyt yrittäjän eläkelainsäädännön myötä kevytyrittäjälle, tuleekin osa paperitöistä ja byrokratiasta kevytyrittäjän vaivaksi. Mikäli siis siirryttäisi tällaiseen kaikille yhteiseen aina perittävään eläkemaksuun, olisi se palvelun käyttäjille helpompi ymmärtää.

Vaikka yrittäjän eläkevakuutuksen ottaminen on kevytyrittäjän vastuulla, eikä kevytyrittäjäyryspalvelulla, haluavat nämä pitää asiakkaansa tyytyväisinä ja helpottaa näiden toimintaa. Koska yrittäjän eläkelakia ja sen tuomia velvollisuuksia pidetään monimutkaisena, ovat kevytyrittäjäyryspalvelut joutuneet auttamaan asiakkaitaan aiempaa enemmän. Siirtyminen TyEL-maksuista YEL-maksuihin on johtanut siihen, kevytyrittäjäyryspalvelut antavat enemmän ohjeita ja tiedotusta kevytyrittäjille, jotta nämä pystyisivät toimimaan oikein ja ottamaan eläkevakuutuksen silloin kun he sitä tarvitsevat. Haasteita on ollut esimerkiksi vakuuttamisvelvollisuuden aloituspäivämäärän ja työtulon määrittelyssä (Kevytyrittäjäyryspalvelu C 2020).

Kevytyrittäjäyryspalvelu C:ssä on pyritty helpottamaan omien tulojen seuraamista erilaisilla raporteilla ja seurantamenetelmillä. Yrityksessä on nähty, että läpinäkyvällä viestinnällä voidaan vaikuttaa siihen, että kevytyrittäjät voivat paremmin arvioida työtulonsa oikein eläkevakuutusta varten. (Kevytyrittäjäyryspalvelu C 2020.) Vuonna 2019 ilmestyneessä

sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän mietinnössä tuotiin esiin, että viestintää pitäisi edelleen kehittää ja lisätä. Tässä mietinnössä vastuuta viestinnästä siirrettiin eläkejärjestelmälle ja eläkelaitoksille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 73.)

6 ELÄKELAINSÄÄDÄNNÖN KEHITTÄMISTARPEET

6.1 Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki

Eläkelainsäädännön ja eläkejärjestelmän selkeyttämiseksi on varmasti ollut tarpeellista sulauttaa eri eläkelakeja yhteen. Tutkimusta tehdessä nousee kuitenkin kiinnostus siihen, miten jo käytöstä poistunut lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki LEL (134/1962; LEL) olisi vastannut kevytyrittäjien tarpeisiin. LEL:stä luovuttiin vuonna 2007, jolloin ei vielä tunnistettu kevytyrittäjyyttä, eikä kevytyrittäjyys ollut niin suuri ilmiö kuin se on nyt. Luopuminen on ollut ymmärrettävää, sillä se nähtiin aikoinaan eri aloja epätasa-arvoistavana eläkelakina. Lisäksi LEL:n haasteena oli, että sen työkyvyttömyyseläkemenot olivat koko ajan muiden työeläkevakuutusyhtiöiden työkyvyttömyyseläkemenoa korkeampia (HE 45/2005). Tämä tilanne ei kuitenkaan eroa siitä, että kevytyrittäjät kuuluvat yrittäjän eläkelainsäädännön piiriin, sillä tällä hetkellä YEL-maksut eivät riitä kattamaan yrittäjäeläkemenoja (Eläketurvakeskus 2021c).

Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki LEL (134/1962) olisi siis saattanut olla kaivattu välimuoto nykyisten työntekijän eläkelain ja yrittäjän eläkelain väliin. Esimerkiksi Kevytyrittäjyyspalvelu B:n mielestä tämä kolmas työntekemisen muoto työsuhteen ja yrittäjyyden välissä tulisi määritellä ja sille luoda normisto, jotta kohtelu ja tulkinta selkeytyisi (Kevytyrittäjyyspalvelu B 2020).

6.2 Yrittäjän eläkelaki

Nykyinen yrittäjän eläkelaki on jäänyt tämän päivän työelämästä jälkeen. Tämä näkyy niin kevytyrittäjyyspalveluiden haastatteluissa, kuin myös eduskunnan toiminnassa. Eduskunnassa saatiin vuonna 2019 valmiiksi selvitys siitä, että miten yrittäjän eläkelakia tulisi kehittää, mutta koska työryhmän mietintö ei ollut yksimielinen, aloitettiin uusi selvitys, jonka on tarkoitus valmistua vuonna 2022 (STM 2021). Yksi haaste on siis siinä, että

toiminta on hyvin hidasta eikä tarvittavia muutoksia saada tehtyä, vaikka niille olisi suuri tarve.

Kevytyrittäjyyspalvelu B:n haastateltavan mielestä nykyinen yrittäjän eläkelaki palvelee parhaiten täysipäiväisiä yrittäjiä, joilla on jo palkattua henkilökuntaa. Heidän mielestään laissa on unohdettu yrittäjyyden alkutaival, jossa yrittäjä vasta aloittelee toimintaa, eikä toiminta välttämättä ole niin kokonaisvaltaista. (Kevytyrittäjyyspalvelu B 2020.) Yrittäjän eläkelainsäädäntöön tarvittaisi erilaisia joustoja, jotta laki sopisi paremmin myös niille yrittäjille, joiden yritystoiminta ei ole koko päiväistä. Lainsäädännössä pitäisi ottaa huomioon, että yrittäjyys voi olla osa-aikaista, satunnaista tai kausiluonteista.

Osa-aikaisuuden huomioiminen voidaan tehdä usealla eri tavalla. Yksi tapa on, että toiminnan voisi laittaa tauolle. YEL-vakuutuksen voi päättää, mikäli yrittäjä on lopettanut yrittäjän eläkelain mukaisen yritystoiminnan tai ole muutoin enää vakuuttamisvelvollinen, esimerkiksi vähentyneiden tulojen takia (yrittäjän eläkelaki 1272/2006, 111 §). Aloittava yrittäjä on yrittäjän eläkelain mukaan oikeutettu työeläkemaksun alennukseen ensimmäiseltä 48 kuukaudelta. Alennus voidaan ottaa huomioon vain kahdella ensimmäisellä yrittäjätoimintajaksolla, mikäli ensimmäinen jakso kestää alle 48 kuukautta. (Yrittäjän eläkelaki 1272/2006, 115 §.) Tämä siis tarkoittaa sitä, että tällöin osa-aikainen yrittäjä ei pysty käyttämään aloittavan yrittäjän alennuksen täyttä potentiaalia. Hän voi joko päättää vakuutuksen ja hyötyä alennuksesta kahdessa pätäkässä tai maksaa vakuutusta myös siltä ajalta, kun hänellä ei ole yritystoimintaa. Joka tapauksessa tämä lain kohta ei ota huomioon osa-aikaista yrittäjyyttä ja kaipaisi muutosta, jotta etuus olisi yhtäläisesti kaikkien yrittäjien käytössä. Yrittäjä eläkelain 115 §:ää voitaisi siis muuttaa niin, että alennusta voisi käyttää 48 kuukautta niin monessa osassa kuin on tarpeen. Tällöin osa-aikainen yrittäjä voisi aktivoida vakuutuksen vain ajanjaksoille, jolloin hänellä on yritystoimintaa ja hyödyntää aloittavan yrittäjän alennuksen kokonaisvaltaisesti.

Toinen tapa huomioida osa-aikaisuus olisi muuttaa yrittäjäeläkemaksujen perintätapaa. Tällä hetkellä YEL-maksun voi maksaa 1, 2, 3, 4, 6 tai 12 maksuerässä (Varma 2021). Työeläkemaksu perustuu työtuloon, jonka eläkelaitos vahvista yrittäjälle (Yrittäjän eläkelaki 1272/2006, 112 & 114 §). Eläkelaki ja -maksut soveltuisivat paremmin osa-aikaiselle yrittäjälle, mikäli maksu perustuisi siihen tuloon, jonka yrittäjä tosiasiaassa saa tehdystä työstä. Eläkemaksu voitaisi periä vain niiltä kuukausilta, joilta yrittäjä saa tuloa. Näin yrittäjä

voisi paremmin ennakoida ja huomioida maksut. Tällä hetkellä yrittäjän eläkelaki ei mahdollista työtulon korjaamista takautuvasti (yrittäjän eläkelaki 1272/2006, 113 §).

Reaaliaikaiseen tulojen tarkkailuun ei pitäisi olla estettä, sillä tälläkin hetkellä maksetut palkat ilmoitetaan verottajan tulorekisteriin (tulorekisteri 2021). Reaaliaikainen työtulojen tarkastelu ja vakuutusmaksun sitominen reaaliaikaiseen työtuloon ratkaisisi myös toisen yrittäjien vakuuttamiseen liittyvän haasteen: alivakuuttamisen. Kun vakuutusmaksu perustuisi reaaliaikaiseen tuloon, ei yrittäjällä olisi mahdollisuutta aliarvioida työtulojaan. Erityisesti kevytyrittäjät kokevat työtulojen arvioinnin haastavaksi, koska tulot ja toiminta saattavat olla epäsäännöllisiä. Tällä hetkellä eläkevakuutuslaitokset toimivat lain edellyttämällä tavalla ja lakiin on kirjattu, että tulo perustuu arvioon ja eläkelaitoksen vahvistamaan työtuloon (yrittäjän eläkelaki 1272/2006, 112 §). Haastatellun työeläkeyhtiön mukaan yhtiöllä on jo tällä hetkellä oikeus saada tietoja mm. tulorekisteristä. Mutta koska verotettava tulo ei ole määritelmällisesti sama kuin yrittäjän eläkelaisissa määritelty työtulo, ei seuranta voida perustaa verotettavaan tuloon. (Työeläkeyhtiö X 2021.)

Reaaliaikainen seuranta saa kannatusta kevytyrittäjäyryspalveluilta. He joutuvat joka tapauksessa ilmoittamaan tulot tulorekisteriin, eivätkä muuttuvat työeläkemaksut tuottaisi heille ongelmia. (Kevytyrittäjäyryspalvelu B 2020.) Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä ei kuitenkaan pohtinut mietinnössään vaihtoehtoa reaaliaikaisesta tarkastelusta. Jotta tällainen reaaliaikainen työtulojen tarkastelu otettaisiin käyttöön, tulisi sysäyksen kuitenkin lähteä tällaisesta ministeriön työryhmän raportista, joka johtaisi lopulta lainsäädännön muuttamiseen ja näin ollen loisi velvoitteen eläkelaitoksille.

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän ehdotus on tehdä työtulojen tarkastelua määrääjain ja velvoittaa eläkelaitokset tarkastamaan työtulot ja vahvistamaan uusi työtulon taso yrittäjille määrääjain (sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 71). Haastateltu työeläkeyhtiö tuo esiin mallin, jossa eläkelaitokset saisivat tietoja laskutuspalveluyrityksiltä laskutettujen palveluiden euromääristä. Näitä tietoja voitaisi sitten verrata YEL-työtuloon. Haasteena kuitenkin on, että laskutuspalveluyritysten kautta voi laskuttaa myös tavaramyyntiä ja kevytyrittäjä voi käyttää useaa eri laskutuspalveluyritystä ja näillä tiedoilla seurannan toteuttaminen ei olisi edes mahdollista. Työeläkeyhtiö kokeekin, että nykyinen malli toimii hyvin, sillä työtulon määrittelyyn vaikuttaa usea eri asia ja ratkaisu tulee aina tehdä yksilökohtaisesti. Yrittäjiin ollaan nykyään jo säännöllisesti yhteydessä työtulojen tasosta,

joten sosiaali- ja terveysministeriön esittämä raportointivelvoite ei muuttaisi toimintaa olennaisesti. (Työeläkeyhtiö X 2021.)

Mikäli tällainen reaaliaikainen seuranta olisi hankala toteuttaa, olisi yksi tapa yksinkertaistaa yrittäjän eläkemaksut määrittelemällä vain kiinteä prosentti, joka perittäisi kaikesta yrittäjän työtulosta. Tällaista työntekijän eläkelain kaltaista kiinteää prosenttia kannattavat sekä Kevytyrittäjäyyspalvelu A, että Kevytyrittäjäyyspalvelu C (Kevytyrittäjäyyspalvelu A & Kevytyrittäjäyyspalvelu C 2020). Tällainen malli olisi kevytyrittäjille, kuin myös muille yrittäjille, helposti ymmärrettävä ja selkeä. Yrittäjän ei tarvitsisi vahtia tulorajaa, vaan hänen työtulostaan perittäisi aina tietty prosentuaalinen määrä eläkemaksuja. Tämä toimisi myös satunnaisesti yritystoimintaa tekeville, mikäli maksun voisi suorittaa takautuvasti toteutuneiden työtulojen mukaan.

Haastatellun työeläkeyhtiön mielestä tällainen kiinteään prosenttiin perustuvaa malli lisäisi työmäärää työeläkeyhtiöissä, sekä lisäisi yrittäjien velvoitteita. Työeläkeyhtiön mielestä tämä malli muuttaisi merkittävästi YEL-vakuuttamista. Sen lisäksi, että minimi työtuloraja poistuisi, tulisi myös pohtia neljän kuukauden yhdenjaksoisuusvaatimusta lainsäädännössä. Hyvänä asiana työeläkeyhtiö koki, että tässä mallissa eläketurvaa kertyisi kaikesta työstä. Tämä malli vastaisi paremmin nykytyöelämää, jossa toimeentulo koostuu useista eri lähteistä ja saattaa välillä sisältää katkoksia. (työeläkeyhtiö X 2021.)

Parhaiten vakuutusmaksut saataisiin vastaamaan toteumaa, mikäli ne tilitettäisiin vasta sen jälkeen, kun oikea työtulo on tiedossa. Eläkemaksujen perintä tehtäisiin kiinteän prosentin mukaan tai nykyisen mallin mukaan. Takautuvasti toimitettavan eläkevakuutusmaksun malli voisi myötäillä lakia oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä (768/2016). Tieto eläkemaksuista olisi mahdollista antaa veroilmoituksen kaltaisella ilmoituksella, samalla tavalla kuin veroilmoitukset, eli viimeistään tarkastelukautta seuraavan kalenterikuukauden yleisenä eräpäivänä (laki oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä 768/2016). Koska yrittäjiin luotetaan jo ALV-maksujen osalta niin, että he voivat ilmoittaa arvonlisäverot jälkikäteen, on loogista, että myös eläkevakuutusmaksut voitaisi periä samaan tapaan. Tällainen malli helpottaisi yrittäjien toimintaa, kun heidän ei tarvitsisi arvailla mahdollisia työtuloja tai maksaa maksuja etukäteen. Vaarana voisi tosin olla, että jälkikäteinen eläkemaksujen maksaminen saattaisi aiheuttaa maksuvaikeuksia joillekin yrittäjille. Työeläkeyhtiön haastateltavan mukaan YEL-työtuloa ei ole tarkoitettu muutettavaksi usein,

jolloin tarkastelujakson tulisi olla pitkä. Näin ollen kerralla maksettavien eläkevakuutusmaksujen summa saattaisi kasvaa suureksi ja aiheuttaa maksuhaasteita. (Työeläkeyhtiö X 2021.)

Jälkikäteistä vakuuttamista käsiteltäessä työeläkeyhtiön haastateltava nosti esiin, että sosiaaliturvaetuudet pohjautuvat arvioituun YEL-työtuloon. Mikäli vakuutukset maksettaisiin vasta jälkikäteen, saattaisi eteen tulla haastavia tilanteita, joissa työtulon määrä olisi pitänyt jo olla tiedossa. Eteen voisi tulla esimerkiksi tilanne, jossa yrittäjä sairastuu. Tällaisessa jälkikäteisessä vakuuttamismallissa työtulo ei välttämättä kuvastaisi tilannetta juuri ennen sairastumista. (Työeläkeyhtiö X 2021.) Tilanne ei jälkikäteisvakuuttamisen myötä kuitenkaan radikaalisti muuttuisi nykyisestä tilanteesta, sillä nykyinen YEL-työtulo on vain arvio yrittäjän työpanoksesta ja työtulosta eikä näin ollen vastaa kuitenkaan oikeaa toteumaa.

Sen lisäksi, että yrittäjän eläkevakuutuslaki vaatisi muokkauksia, jotta se sopisi paremmin osa-aikaisyrityksille, tulisi sitä muuttaa niin, että vakuutusmaksuilla voitaisi kustantaa yrittäjien eläkkeet sen sijaan, että osa eläkkeistä kustannetaan valtion kassasta (Eläketurvakeskus 2021c). Rahaa eläkkeitä varten saataisiin lisää ainakin ratkaisemalla alivakuuttamisen ongelma (sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 60). Ongelman ydin saattaa olla siinä, että vakuutusmaksut eivät perustu oikeaan toteumaan. Tämän takia jompikumpi ehdotetuista muutoksista, kiinteä prosentti tai vakuutusmaksujen perustuminen reaaliaikaiseen työtuloon, loisi pohjan aidolle työtuloon perustuville eläkevakuutusmaksuille. Näissä malleissa ei olisi mahdollisuutta arvioida alakanttiin työtuloa ja näin maksaa alhaisempaa vakuutusmaksua.

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän ehdotus alivakuuttamisen kitkemiselle on, että työtulo määritellään entistä yksityiskohtaisemmin. Myös kahden eri minimityötulorajan, osa-aikaisen ja päätoimisen yrittäjän, määrittely vähentäisi työryhmän mukaan alivakuuttamista. Tämä perustuu siihen, että näillä toimilla työtulon taso saataisiin arvioitua tai tarkastettua oikealle tasolle ja alivakuuttaminen vähenisi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 69–70 & 78.) Pelkkä lakitekstin lisääminen tai minimirajan muuttaminen ei kuulosta toimelta, joka estäisi tulojen ja oman työn arvon arvioinnin alakanttiin. Mikäli yrittäjä haluaa arvioida työtulonsa väärin, on se mahdollista myös näiden toimien jälkeen. Pahimmassa

tapauksessa yksityiskohtaisempi määrittely saattaa tehdä vakuutuksesta entistäkin monimutkaisemman ja vaikeuttaa näin entisestään vakuutuskokonaisuuden ymmärtämistä.

Vaikka yrittäjällä onkin vastuu omasta vakuuttamisestaan ja ottamistaan riskeistä, ei lainsäädännöllä saa mahdollistaa järjestelmän väärinkäyttöä. Tämänhetkinen malli tuo kustannuksia valtiolle. Kevytyrittäjäyyspalvelu B:ssä on aistittu, että luotto eläkejärjestelmään ei ole korkealla (Kevytyrittäjäyyspalvelu B 2020). Tämän takia lakia tulisi muuttaa siten, että jokainen yrittäjä voisi luottaa siihen, että hänen maksamillaan vakuutusmaksuilla on merkitys ja hän tulee hyötymään niistä myöhemmin.

Eläkelaitokset linjasivat, että kevytyrittäjiin sovelletaan yrittäjän eläkelakia ja tätä samaa linjausta jatketaan luultavasti myös muiden lakien ja tulkintojen osalta. Kevytyrittäjät tullaan näin ollen jatkossakin näkemään yrittäjinä, vaikka toiminta onkin enemmän palkkasuhteen ja yrittäjyyden välissä. Koska linjaus on todennäköisesti pysyvä, on tärkeää, että yrittäjän eläkelakia uudistetaan niin, että se vastaisi paremmin kevytyrittäjien tarpeisiin.

6.3 Viestintä

Sosiaali- ja terveysministeriö työryhmän mielestä työeläkejärjestelmän yhteistä viestintää tulisi kehittää (sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 73). Myös Kevytyrittäjäyyspalvelu B:ssä ollaan sitä mieltä, että viestintää tulisi kehittää. Erityisesti Kevytyrittäjäyyspalvelu B:n haastateltava nostaa esiin viestinnän puutteet YEL:n ja muiden sosiaaliturvaetuksien yhteydestä toisiinsa, jota ei useinkaan tunnisteta, eikä ymmärretä. (Kevytyrittäjäyyspalvelu B 2020.) Myös yrittäjäkassan puheenjohtajana vuonna 2018 toiminut Susanna Äijälä on esittänyt huolensa siitä, että YEL-työtulon vaikutusta muuhun sosiaaliturvaan ei ole korostettu tarpeeksi (Yrittäjäkassa 2018).

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän lausunnossa ehdotuksena on, että keskeinen sisältö yrittäjän eläkevakuutuksesta ja sen tuomasta turvasta sekä viestinnälle annetut tavoitteet koottaisi yhteiseksi ja eläkelaitoskohtaisiksi viestintäsuunnitelmiksi (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 74). Viestinnän ei kuitenkaan tulisi keskittyä ainoastaan YEL-vakuuttamiseen vaan sen tulisi käsitellä laajemmin myös muita sosiaalietuuksia. Sen sijaan, että tietoa tulee etsiä tai sitä saadaan eri lähteistä, tulisi yrittäjien saada ymmärrys kokonaiskuvasta. Näin ollen viestintävastuuta ei tulisi syyttää vain eläkelaitosten vastuulle,

vaan yhteistyötä esimerkiksi kelan ja eläkelaitosten tai eläketurvakeskuksen välillä on syytä vahvistaa ja lisätä. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän ehdotus on, että YEL-työtulon vaikutus muihin sosiaaliturvaetuksiin tuotaisiin esiin työeläkeotteella (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 75).

Eläketurvakeskus lähettää kaikille uusille yrittäjille tiedotekirjeen eläkevakuuttamista koskien. Tiedotteessa on ohje, jossa työtulon kohdalla on kerrottu sekä työtulosta, että siitä mihin työtulo vaikuttaa. Työtulon vaikutus sosiaaliturvaan tuodaan tässä ohjeessa ilmi. Tämä ohje tai kirje ei kuitenkaan tavoita niitä kevytyrittäjiä, joilla ei ole Y-tunnusta. Kirjeet on suunnattu ammatinharjoittajille, osakkaille ja yhtiömiehille. Näin ollen kevytyrittäjät ovat täysin oman tiedonhankinnan ja mahdollisesti kevytyrittäjyyttä tarjoavan yrityksen viestinnän ja tiedotuksen varassa. Se että kevytyrittäjällä ei ole Y-tunnusta ei kuitenkaan ole este yrittäjän eläkevakuutusmaksujen perinnälle. Kevytyrittäjien täytyy siis olla tarkkana omien tulojen kanssa ja pitää huoli siitä, että mikäli työtulot täyttävät YEL-vakuutettavan työtulon kriteerit, tulee vakuutus ottaa kuuden kuukauden sisällä.

Pelkkä viestintä ei suoraan poista alivakuuttamisen ongelmaa, mutta yrittäjien ymmärtäessä paremmin mihin kaikkeen arvioitu yrittäjätulo vaikuttaa, saattaa motivaatio arvioida työtulo mahdollisimman lähelle oikeaa tai jopa yläkanttiin kasvaa. Myös sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän esitys työeläkeotteen kehittämisestä saattaa vähentää alivakuuttamista. Mietinnön mukaan nykyisestä työeläkeotteesta saattaa saada väärän kuvan kertyneen eläkkeen määrästä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 75). Tämä saattaa johtaa siihen, että väärä eläke koetaan riittäväksi ja yrittäjä ei koe tarpeelliseksi arvioida työtuloaan yhtään ylemmäs tai myöskään tarkastaa vakuutettavaa työtulon määrää tämän kasvaessa.

Asia, johon tulisi myös kiinnittää huomiota viestinnässä on luottamus eläkejärjestelmää kohtaan. Yleisesti ihmiset luottavat maamme eläkejärjestelmään. Tämän osoitti eläketurvakeskuksen vuonna 2019 teettämä kysely, jossa selvitettiin 25–67-vuotiaiden luottamusta eläketurvaan. Kuitenkin, kun eläkejärjestelmän eri osa-alueita tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin, selvisi että luottamus oli vähäisempää. Kyselyyn vastaajista 45 % oli eri tai osittain erimieltä siitä, että eläkkeet pystytään maksamaan myös tulevaisuudessa. Vain 27 % vastaajista oli samaa tai osittain samaa mieltä väitteen kanssa. (Palomäki ym. 2020, 40 & 84.) Mikäli luottamus on heikkoa saattaa se entistä helpommin johtaa siihen, että eläkemaksuja pyritään välttämään, siksi että ei luoteta siihen, että niistä päästään

tulevaisuudessa nauttimaan. Luottamusta eläkejärjestelmän toimivuuteen tulevaisuudessa tulisi parantaa käytössä olevin keinoin, kuten ottamalla se huomioon viestinnässä ja pyrkimällä avoimin ja läpinäkyvin toimin vahvistamaan uskoa eläkejärjestelmämme toimivuuteen.

Eläketurvakeskuksen kyselyn tulokset osoittavat, että luottamukseen ei yksin vaikuta eläkejärjestelmän toiminta tai se että järjestelmälle asetetut tavoitteet toteutuvat. Esimerkiksi luottamus oli heikompaa, mikäli vastaaja oli huolissaan esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuudesta eläkeaikana. (Palomäki ym. 2020, 65 & 70.) Viestinnässä tulisi keksittyä koko eläkekokonaisuuteen ja siihen liittyviin asioihin, jotta luottamusta eläkejärjestelmän eri osa-alueisiin voitaisi parantaa.

6.4 Kevytyrittäjien eläketurva tulevaisuudessa

Kevytyrittäjyyttä ja kevytyrittäjiä on ollut jo pitkään. Lisäksi määrä kasvaa koko ajan. Tämä taas on edesauttanut sitä, että kevytyrittäjät huomioidaan jo paremmin monien viranomaisten toimesta. Määrän nousujohteinen käyrä osoittaa, että kyse ei ole ohimenevästä ilmiöstä vaan kasvavasta trendistä. Tällä hetkellä kevytyrittäjiä on noin 5 % kaikista työllisistä, joten ryhmää on yhä vaikeampi sivuuttaa.

Kevytyrittäjyyden huomioiminen lainsäädännössä on jäänyt pitkälti riippuvaiseksi poliittisesta tahdosta ja kunkin hallituksen hallitusohjelman sisällöstä. Pahimmassa tapauksessa hyvin aloitettu hanke jää kokonaan tauolle vaalikauden ajaksi, mikäli hallitus ei halua asiaa edistää. Tällä hetkellä tilanne on kuitenkin se, että nykyisessä Sanna Marinin hallitusohjelmassa on kirjaus, että työtulot ja sosiaaliturva tulisi yhteensovittaa nykyistä paremmin. Tähän kirjaukseen perustuen on aloitettu uusi selvitystyö YEL-järjestelmän parantamiseksi. Kevytyrittäjäpalveluihin tehtyjen haastattelujen mukaan haastateltavien luotto siihen, että selvitys kuitenkin johtaisi oikeisiin toimiin, on heikentynyt. Syynä on se, että ministeriöissä on aiemminkin saatu päätökseen aloitettuja selvityksiä ja raportteja, mutta nämä eivät silti ole edenneet lainsäädännön kehittämiseen. Yhteinen konsensus tähän tutkimukseen osallistuneilla tuntuu kuitenkin olevan, että lainsäädäntö on jäänyt ajassaan jälkeen ja kaipaa muutosta.

Kevytyrittäjäys ja siihen liittyvät lainsäädännön muutoshankkeet vaikuttavat tutkimuksessa tehtyjen havaintojen perusteella olevan sangen herkkiä poliittisten voimasuhteiden

muutoksille. Tämän takia yksi hallitus voi keskittyä paljonkin yrittäjien asemaan, kun taas seuraavalla hallituksella painopiste on muualla. Huolestuttavaa kuitenkin on, että jo tehdystä raportista, jonka tekeminen kesti useamman vuoden, ei saatu tarpeeksi selkänöjää, jotta kehitystoimet olisi voitu aloittaa. Nyt on käynnissä uusi hanke, jossa samat ihmiset yrittävät löytää uudelleen tavan kehittää yrittäjän eläkelainsäädäntöä. Kevytyrittäjäpalveluiden ja kevytyrittäjien näkökulmasta tämänkaltaisen jatkuva hankkeiden uudelleen käynnistäminen näyttäytyy lainsäätäjän kyvyttömyytenä huomioida kevytyrittäjien asemaa tai jopa haluttomuutena toteuttaa tarvittavia muutoksia.

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että kevytyrittäjille oikea kehityksen suunta lienee mahdollisimman pitkälle viety automaatio. Kevytyrittäjäksi ryhdytään yleensä kahdesta syystä: yrittäjämäinen toiminta on hyvin epäsäännöllistä tai henkilö ei halua keskittyä byrokraatiaan ja papereiden pyörittämiseen vaan toimintaan, jossa hän on hyvä ja jonka hän osaa. Mikäli henkilö on valinnut kevytyrittäjyyden jälkimmäisestä syystä, aiheuttavat YEL:n minimitulorajan tarkkailu ja eläkevakuutuksen ottaminen sekä siihen liittyvät paperityöt tarpeetonta vaivaa. Tämän takia vakuutuksen ja sen ottamisen tulisi olla automatisoitua, että järjestelmä osaisi pyytää tarvittavia vakuutusmaksuja, mikäli henkilön niitä tarvitsisi maksaa.

Tutkimuksessa työeläkeyhtiön haastateltavan mielestä nykyinen yrittäjän eläkevakuutusmalli on toimiva. Yhtiön mielestä työtulojen oikeaan tasoon voidaan vaikuttaa parantamalla yrittäjien ymmärrystä, mihin oikea työtulo vaikuttaa pelkän eläkemaksun lisäksi. YEL-järjestelmän radikaalilla muutoksella on yhtiön mukaan heijastusvaikutuksia myös muihin sosiaaliturvaetuksiin. Yhtiön mukaan tarvitaan vielä parempaa viestintää YEL-työtulosta ja sen vaikutuksista kokonaisturvaan. (Työeläkeyhtiö A 2021.)

Eläketurvaa tulisi kehittää niin, että kaikki siitä maksavat kokisivat sen hyödylliseksi. Mikäli eläkevakuutus koettaisiin sellaiseksi, että siitä on maksajalle hyötyä tulevaisuudessa, olisi eläkemaksujen maksaminen miellyttävämpää. Vaikutus olisi käytännössä sama kuin vapaaehtoisissa eläkemaksuissa. Sekä yrittäjän että työntekijän eläketurvan pitäisi olla kytköksissä toisiinsa niin, että sekä TyEL:n että YEL:n maksaminen tuntuisi kevytyrittäjästä järkevältä, mikäli hän toimii näiden kahden työntekemisen muodon välissä.

7 PÄÄTELMÄT

7.1 Tutkimuksen yhteenveto

Kevytyrittäjyyttä on Suomessa ollut jo yli 10 vuoden ajan. Tästä huolimatta tilastotietoja ja tutkimuksia aiheesta on saatavilla hyvin vähän. Usein kevytyrittäjät on sisällytetty itsensäyöllistäjiin tai jopa laajemmin yrittäjiin. Kevytyrittäjät ovat kuitenkin oma ryhmänsä, joka käytännössä toimii palkkatyön ja yrittämisen välissä.

Tutkimuksen perusteella ei voida antaa absoluuttista oikeaa vastausta, joka tekisi eläkejärjestelmästä ja eläkelainsäädännöstä täydellisen suhteessa kevytyrittäjyyteen. Ylipäätään lainsäädännön kehittäminen tällaisen aihepiirin osalta on haastavaa ja myös poliittiset realiteetit vaikuttavat tosiasiasa muutoshankkeisiin. Ensisijaisista kehityskohteista on kuitenkin myös yhteneviä mielipiteitä eri toimijoiden välillä. Toteutustapoja on kuitenkin useita.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön 2019 julkaistussa mietinnössä kehitysehdotuksina oli viestinnän parantaminen ja yksityiskohtaisempi ohjeistus lakiin työtulon määrittelyä varten. Näitä ehdotuksia ei kuitenkaan voida tutkimuksen perusteella pitää sellaisina keinoina, jotka aidosti poistaisivat kevytyrittäjien eläkejärjestelmään liittyviä ydinongelmia. Pahimmassa tapauksessa lain paikoittainen täydentäminen tekisi järjestelmästä entistä vaikeaselkoisemman. Voidaan siis pitää positiivisena sitä, että työryhmä valmistele aiheesta uuden mietinnön. Valitettavaa kuitenkin on, että jo entuudestaan pitkään tavalla tai toisella vireillä olleiden muutosten saaminen lainsäädäntöön asti kestää vielä pitkälle tulevaisuuteen.

7.2 Muutokset kevytyrittäjien eläkevakuuttamisessa vuoden 2017 jälkeen

Vuonna 2017 tehty linjaus, jonka mukaan kevytyrittäjät kuuluvat yrittäjäeläkelainsäädännön piiriin on koettu toimintaa selkeyttäväksi linjanvedoksi. Vaikka tutkimuksessa haastatellut kevytyrittäjäyyspalvelut olivat ennen vuotta 2017 perineet kevytyrittäjien eläkemaksut työntekijöiden eläkelainsäädännön mukaan, on siirtyminen YEL:n piiriin koettu kuitenkin hyväksi. Kuitenkaan yrittäjäeläkejärjestelmää ja vakuuttamisvelvollisuuden perusteita ei pidetä riittävän toimivina. Tämä käy ilmi niin ministeriön työryhmän tekemässä selvityksessä kuin myös käytännön työtä tekevien kevytyrittäjäyyspalveluiden haastatteluista.

Aikaisempiin työntekijän eläkemaksuihin verrattuna etuna on, että pienimuotoisesta yrittäjätoiminnasta ei tarvitse maksaa lainkaan eläkemaksuja. Mikäli maksuja kuitenkin tulee maksaa, ovat ne verovähennyskelpoisia kevytyrittäjälle.

Vuonna 2017 tehty linjaus on sinänsä selkeyttänyt kevytyrittäjien asemaa, mutta itse järjestelmää ei kuitenkaan koeta selkeäksi. Aiemmin kevytyrittäjän tuloista maksettiin työeläkemaksut automaattisesti, mutta nyt kevytyrittäjän pitää itse arvioida, täyttääkö hänen tekemänsä työ yrittäjäeläkelainsäädännön vakuutettavan työtulon kriteerit. Näin vastuu eläkemaksuista ja niihin liittyvistä ns. paperitöistä on siirtynyt kevytyrittäjälle. Tämä taas on ristiriidassa kevytyrittäjyyden pohja-ajatuksen kanssa, jonka mukaan kevytyrittäjyys on kevyempää yrittäjyyttä, jonka paperityöt ja byrokratian hoitaa joku muu kuin itse kevytyrittäjä.

Kevytyrittäjyyttä tarjoavat yritykset ovat pyrkineet osaltaan helpottamaan kevytyrittäjien kokemia haasteita ja viestimään paremmin yrittäjäeläkevakuutuksesta. Osa palveluista on luonut raportteja, joilla kevytyrittäjä voi seurata tulojaan. Näin pyritään välttämään myös turhat laiminlyöntimaksut. Mikäli kevytyrittäjällä on Y-tunnus saisi hän ETK:n uusille yrittäjille suunnatun tiedotekirjeen vakuuttamisvelvollisuudesta. Koska kevytyrittäjänä voi toimia ilman Y-tunnusta, tämä viestintä ei tavoita kaikkia kevytyrittäjiä.

Kuten luvussa 5 tuodaan ilmi, kevytyrittäjien siirtäminen yrittäjäeläkelain piiriin on mahdollistanut kevytyrittäjien alivakuuttamisen. Tämä ei ollut aiemmin mahdollista, sillä TyEL-maksut maksetaan kaikista tuloista. Yrittäjän eläkelain mukaan tulot arvioidaan ja on mahdollista, että arvio ei vastaa toteumaa. Myös hyvin satunnainen tai lyhytaikainen työ jää usein eläkevakuuttamisen ulkopuolelle.

Vuonna 2017 annettu linjaus on selkeyttänyt kevytyrittäjien asemaa, mutta samalla monimutkaistanut eläkevakuuttamista heidän näkökulmastaan. Kevytyrittäjät, kevytyrittäjyyspalvelua tarjoavat ja eläkeyhtiöt ovat mukautuneet linjaukseen hyvin. Muutoksia lainsäädäntöön kuitenkin kaivataan kevytyrittäjien ja palveluntarjoajien taholta.

7.3 Yrittäjän eläkelain työtulon muutokset

Yrittäjäeläkelainsäädännön tulisi jatkossa huomioida sivutoiminen yrittäjyys ja joustaa niin, että eläkemaksut ja maksuvelvollisuus olisivat helppo hoitaa, vaikka toiminta olisikin

satunnaista. Lainsäädännöstä ja vakuutusvelvollisuuden muodostumisesta tulisi tehdä selkeämpi ja helpommin hahmotettava kokonaisuus. Kevytyrittäjyyden perusajatuksena on, että kevytyrittäjän itsensä hoidettavaksi ei jää hallinnollisia ns. paperitöitä. Järjestelmän ei pitäisi sulkea ulos niitä yrittäjiä, joille nämä asiat ovat haastavia, vaan palvella kevytyrittäjiä niin, että he voivat keskittyä yritystoimintaan ja oman osaamisen ja vahvuuksien tarjoamiseen muille. Olisi tarkoituksenmukaista selvittää, millaisia vaikutuksia olisi, mikäli kevytyrittäjät eriytettäisiin yrittäjän eläkelaista ja työeläkelainsäädännöstä, esimerkiksi jo lakkautetun lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain kaltaiseksi kokonaisuudeksi. Kuten työeläkeyhtiö painottaa haastatteluvastauksissaan, selvityksen pitäisi olla kuitenkin kattava, sillä muutoksilla on aina käyttäytymisvaikutuksia.

Kevytyrittäjien eläketurva kaipaa parantamista. Tällä hetkellä satunnainen ja lyhytaikainen työ, jota kevytyrittäjien työ yleensä on, jää kokonaan vakuuttamatta. Huolimatta siitä, että tämä on ollut lainsäätäjän tarkoitus, heidän määritellessään lakiin vakuutettavan työtulon kriteerit, on tämä silti ongelmallista. Tällainen eläkelainsäädäntö aiheuttaa vajuusta valtion eläkekassaan ja vähentää kevytyrittäjien eläketuloa. Pienemmät eläketulot johtavat siihen, että luotto eläkejärjestelmään ja sen tarjoamaan turvaan heikkenee. Näin myöskään eläkemaksujen maksamista ei välttämättä koeta enää tarkoituksenmukaisena ja tämä taas aiheuttaa tulojen mahdollista alakanttiin arviointia, jotta eläkemaksuja ei tarvitse maksaa. Tämä on kuitenkin ongelmallista valtion kannalta, joka joutuu maksamaan tälläkin hetkellä osan eläkkeistä koska yrittäjien eläkemaksut eivät riitä kattamaan maksettavia eläkkeitä. Järjestelmää tulisi muuttaa niin, että maksujen maksaminen koettaisiin tarkoituksenmukaisena. Näin luottamus eläkejärjestelmään kasvaisi ja yrittäjät pyrkisivät korjaamaan mahdolliset alakanttiin arvioidut työtulot ylemmäs, koska kokisivat työtulojen oikein arvioinnin heitä hyödyttävänä asiana.

Yrittäjien itsensä alivakuuttaminen on haaste, jota myös julkinen sektori on nostanut esiin. Yrittäjien eläkemaksujen pienuus näkyy siinä, että yrittäjien eläkemaksuja ei voida kattaa pelkästään sisään tulevilla maksuilla, vaan osa eläkkeistä pitää maksaa valtion kassasta. Kevytyrittäjien kuuluminen yrittäjän eläkevakuutuksen piiriin on mahdollisesti osaltaan vähentänyt maksuja entisestään, sillä kevytyrittäjyys on monesti niin pienimuotoista, että YEL-tuloraja ei ylity. Aiemmin myös pienistä tuloista on maksettu TyEL-maksut. Lisäksi nykyinen yrittäjän eläkelainsäädäntö mahdollistaa tahallisen alivakuuttamisen. Yrittäjän eläkelainsäädäntöä tulisi muuttaa niin, että työtulo vastaisi paremmin toteutunutta työtuloa.

Näin myös alivakuuttaminen saataisi kitkettyä pois. Tämä vaatisi työtulon määrittelyn muuttamista. Erilaisia malleja työtulon määrittelyyn on esitetty luvussa 6.

Vaihtoehtoja alivakuuttamisen kitkemiseen on useita. On poliittisten päättäjien tehtävä päättää, mihin suuntaan järjestelmää viedään. Tämä vaikuttaa kuitenkin olevan haastavaa, sillä yksimielisyyttä ei ole löytynyt. Vaihtoehtoina tutkimuksessa on esitetty YEL-maksujen muuttaminen työntekijän eläkemaksuja muistuttavaan malliin, jossa maksu perittäisi kaikista työtuloista tietyn prosentiosuuden mukaan. Tutkimuksessa on esitetty yhdeksi vaihtoehdoksi siirtää vastuu vakuutuksia tarjoaville eläkeyhtiöille, joiden tehtävä olisi tarkkailla yrittäjän työtuloja säännöllisesti. Maksut voitaisi periä esimerkiksi kuukausittain oikean toteuman mukaan. Vaihtoehtoinen malli on siirtää maksujen maksaminen seuraavalle kaudelle ALV-maksujen tapaan. Tässä vaihtoehdossa maksaja tarkastelisi edellisen kauden työtulototeumaa ja maksaisi tarvittavat eläkemaksut, kun työtulojen määrä on tiedossa. Nämä mallit vähentäisivät alivakuuttamista ja tekisivät järjestelmästä helpommin ymmärrettävän kevytyrittäjälle.

Kevytyrittäjien ja kevytyrittäjyyden näkökulmasta nykyinen lainsäädäntö on kankea ja lainsäädäntöä muuttamalla tulisi lisätä joustoa. Nykyinen lainsäädäntö ei huomioi osaaikaista yrittäjyyttä, jota kevytyrittäjyys pääasiassa on. Vakuutus tulisi pystyä laittamaan tauolle ilman, että se eriarvoistasi yrittäjiä. Digitalisaation aikakaudella reaaliaikaisten tulojen käyttäminen YEL vakuutusmaksujen pohjana ei pitäisi olla vaikeaa. Tämä vaatisi mahdollisesti hieman enemmän työtä työeläkeyhtiöiltä, sekä ajattelutavan muutoksen, että YEL-makujen suuruus voi muuttua lyhyelläkin aikavälillä. Joka tapauksessa tämäkin vaatisi työtulon määrittelyn muuttamista, koska kyseessä ei olisi enää arvio, vaan toteuma. Se mitä tähän toteumaan laskettaisiin mukaan, tulisi määritellä lainsäädännössä.

7.4 Hyödyt oikein arvioiduista yrittäjän työtuloista

Mikäli työtulon määrittelyä muutettaisiin niin, että kaikki työ olisi eläkevakuutuksen piirissä, vastaisi tilanne paremmin nykyajan työelämää. Nykypäivänä toimeentulo voi koostua useasta eri lähteestä, jonka takia kankea järjestelmä ei vastaa työelämän tarpeisiin. Muutos, jolla kaikki työ olisi eläkevakuuttamisen piirissä olisi sekä valtiontalouden että kevytyrittäjien eläketurvan kannalta tärkeää. Eläkemaksuilla pystyttäisiin entistä paremmin

kustantamaan maksettavat eläkkeet ja kevytyrittäjille kertyisi parempaa eläkettä, toimivat he sitten yrittäjinä tai työntekijöinä.

Valtion kannalta tärkeintä on siis saada yrittäjät arvioimaan työtulonsa oikein, jotta valtion kassasta ei tarvitse maksaa yrittäjien eläkkeitä. Jotta yrittäjät arvioisivat tulonsa entistä paremmin tosiasiallisen tulon mukaan, tulee heidän luottaa siihen, että eläkemaksuista on heille jotain hyötyä. Orastava haaste kuitenkin liittyy siihen, että kansalaisten luottamus eläkejärjestelmää kohtaan heikkenee. Tähän vaikuttaa kasvava ikääntyvien määrä suhteessa työkäisiin, mutta myös se, että eläkemaksujen ei koeta riittävän elämiseen eläkkeellä. Luottamusta tulisi siis kasvattaa esimerkiksi selkeyttämällä järjestelmää. Myös viestinnällä on suuri merkitys luottamuksen rakentamisessa. Luottamusta ei voi parantaa yksittäisillä ohjeilla tai tiedotteilla, vaan viestinnässä täytyy ottaa huomioon laaja kokonaisuus eläkejärjestelmän ympäriltä.

Kevytyrittäjien näkökulmasta oikein arvioidut tulot vaikuttavat tulevaisuudessa saatavaan etuuteen tai etuuksiin. Haasteena on, että eduista tai tienatuista tuloista halutaan päästä nauttimaan heti ja on vaikea ajatella eläkemaksujen hyötyä tulevaisuudessa. Oikein arvioidut tulot ja niihin pohjautuvat eläkemaksut kuitenkin vaikuttavat siihen, että yrittäjä saa eläkkeelle jäädessään oikean suuruista eläkettä tekemiinsä töihin nähden. Yrittäjät usein unohtavat, että tämä työtulon arvio vaikuttaa myös muuhun yrittäjän sosiaaliturvaan. Tämän saman työtuloarvion pohjalta yrittäjälle maksetaan myös sairauspäivämaksut vanhempainpäivärahat ja työttömyysetuudet. Tämän takia on erittäin tärkeää, että kevytyrittäjä arvioi ja osaa arvioida työtulonsa oikein. Oikein arvioitu työtulo on ensiarvoisen tärkeää myös valtiontalouden ja sosiaaliturvajärjestelmän kestävyuden kannalta.

7.5 Tutkimuksen rajoitteet

Tutkimus on ollut haastava toteuttaa, sillä tutkittua tietoa aihepiiristä on hyvin vähän ja suurin osa materiaalista liittyen kevytyrittäjyyteen koostuu kokemuksista ja käytännöstä. Tarvittavista toimenpiteistä ei myöskään olla yksimielisiä ja lainsäädännön, ohjeistuksen ja linjauksien kehitystyö on usein poliittiseen tilanteeseen sidottua.

Tutkimusta ja sen laajuutta rajoittivat ajantasaisen tilastotiedon puuttuminen. Tilastokeskuksen viimeisin laajempi tutkimus on tehty vuonna 2013. Tämäkin on

koskettanut kaikkia itsensätyöllistäjiä. Tämän jälkeen Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra ja kevytyrittäjäyyspalvelua tarjoava Osuuskunta Eezy ovat toteuttaneet kyselytutkimuksen, joka on julkaistu vuonna 2016. Tämän jälkeen kattavaa tilastotietoa kevytyrittäjistä ei ole ollut saatavissa.

Tutkimusta tehdessä on päätetty haastatella kevytyrittäjäyyspalvelua tarjoavia yrityksiä suoraan kevytyrittäjien sijaan. Tähän päädyttiin siksi, että kevytyrittäjäyyspalvelut seuraavat tarkemmin tapahtuvia muutoksia, sillä heidän palvelulupaukseensa kuuluu hoitaa ns. paperityöt ja byrokratia kevytyrittäjien puolesta. Tästä syystä heillä on myös hyvä käsitys eläkelainsäädännön tilanteesta ja vaikutuksesta asiakkaisiinsa. Yksittäisiltä kevytyrittäjiltä olisi saatu vain yksittäisiä näkemyksiä, eikä näin ollen välttämättä tarpeeksi kattavaa kuvaa.

Kevytyrittäjäyys sekä yleisesti palkkatyön ja yrittäjyyden välissä tehtävä työ ovat ilmiöinä niin uusia, että kansainvälisiä vertailukohtia on vaikea löytää. Useimmiten kevytyrittäjät tai osa-aikaiset yrittäjät on sulautettu osaksi yleistä yrittäjien massaa, jolloin tutkimus- ja tilastotietoa on hyvin vähän saatavilla. Myös käsitteet vaihtelevat maakohtaisesti ja edes englannin kielessä ei ole vielä vakiintunutta käsitettä kevytyrittäjyydelle. Tämä haastoi myös tiedon etsimistä ja kansainvälisen tilanteen hahmottamista.

Mitä yleisemmäksi kevytyrittäjäyys tulee ja mitä enemmän linjanvetoja lainsäädäntöön sekä käytännön normeihin tehdään, sitä laadukkaampaa tutkimusta aiheen ympäriltä voidaan jatkossa tehdä. Kun kevytyrittäjäyys toimintana vakiintuu, voidaan helpommin tarkastella tehtyjen päätösten vaikutuksia ja kehityskohteita. Toistaiseksi toimialalla on vielä paljon soveltamista, sillä viralliset linjaukset ja kevytyrittäjyyden huomioiminen lainsäädännöstä puuttuvat.

7.6 Ehdotuksia jatkotutkimuksiksi

Kevytyrittäjien eläketurva ei ole ainut osa-alue, joka kaipaa kehittämistä. Tutkittavaa on vielä paljon aiheen ympäriltä. Eläkevakuuttamisen lisäksi myös sosiaaliturvaa tulisi kehittää. Erityisesti tutkimusta varten haastateltu työeläkeyhtiö toi useasti esiin, kuinka yrittäjän eläkelainsäädäntö ja siihen tehtävät muutokset heijastuvat myös sosiaaliturvaan. Tässäkin tutkimuksessa on tuotu esiin, että yrittäjän eläkevakuutusmaksujen perusteena olevaa yrittäjän työtuloa käytetään pohjana myös muihin yrittäjän sosiaalietuuksiin. Tämän takia olisi hyvä tutkia, millaisia kehitystarpeita esimerkiksi sairausvakuutuslaissa (1224/2004) on.

Tätä tarkastelua on hyvä tehdä erityisesti, mikäli sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen hanke yrittäjän työeläketurvan kehittämisestä (STM088:00/2020) johtaa myöhemmin lainsäädäntöhankkeeseen.

Sen lisäksi, että työtulon määrittelyä ja yrittäjän eläkevakuutukseen liittyvää vakuutusmaksun laskenta- ja maksutapaa tulisi kehittää, olisi syytä pohtia myös muita yrittäjän eläkevakuutusvelvollisuuden täyttymisen kriteereitä. Mikäli esimerkiksi minimityötulorajasta luovuttaisiin, olisi hyvä tutkia myös yhdenjaksoisuusvaatimuksen tarpeellisuutta. Myös työssäoloehdon pituutta olisi hyvä tarkastella, mikäli tutkimuksen kohteena on sosiaaliturvan kehittäminen.

Tutkimuksen aikana kevytyrittäjäpalveluiden haastattelussa nousi esiin myös mielenkiintoinen tutkittava tapaus. Tutkimuksen voisi tehdä kevytyrittäjäpalvelu Kevytyrittäjäpalvelu B:n haastattelusta esiin nousseen työ- ja elinkeinoministeriön lokakuussa 2020 antaman ruokalähettien oikeudellisesta asemaa koskevan lausunnon vaikutuksista. Vaikuttaako lausunto esimerkiksi alihankintamarkkinaa samalla tavalla kuin Uber-Lyft-tapauksessa Kaliforniassa. Mikäli ei, voisi hyvä tutkia millä tavoin Suomen ja Amerikan markkinat toimivat eri tavalla. Nämä vaikutukset koskevat luultavasti myös kevytyrittäjiä, sillä kevytyrittäjien tarjoamia palveluita ostetaan usein alihankintana.

Yksi tutkittava kohde on myös kevytyrittäjiin sovellettavan työeläkelainsäädännön määrittely. Vuonna 2017 annettu linjaus, että laskutuspalveluiden kautta toimivat kevytyrittäjät kuuluvat yrittäjän eläkelain piiriin ei ole enää täysin aukoton. Vuonna 2020 ETK:n antama päätös 1630625 mahdollistaa kevytyrittäjän kuulumisen myös työntekijän eläkelain soveltamisen piiriin. Tutkimuksen kohteena voisivat olla esimerkiksi kriteerit, joiden perusteella kevytyrittäjään sovelletaankin työntekijän eläkelakia yrittäjän eläkelain sijasta.

Kevytyrittäjäyyden ollessa verrattain uusi, mutta kasvava ilmiö, tutkimuksen aiheita sen ympäriltä on löydettävissä paljon. Myös hallituksen tekemät linjaukset ja toimet sekä niiden aiheuttamat vaikutukset kevytyrittäjien toimintaympäristöön tarjoavat runsaasti uusia tutkimuskohteita. Ilmiön vakiintuessa myös kansainvälisesti, voidaan tulevaisuudessa yhä kattavammin tarkastella valtioiden välisiä toimintatapoja ja niiden eroja. Kevytyrittäjäyys aiheena on mielenkiintoinen, sillä se kehittyy ja muuttuu samalla kun sen asema yhtenä työntekemisen muotona vakiintuu.

LÄHTEET

HAASTATTELUT

Kevytyrittäjäyyspalvelu A. Sähköpostihaastattelu 3.12.2020, haastattelijana Nelli-Maria Sarasmaa. Tallenne kirjoittajan hallussa.

Kevytyrittäjäyyspalvelu B Videohaastattelu 9.12.2020, haastattelijana Nelli-Maria Sarasmaa. Tallenne kirjoittajan hallussa.

Kevytyrittäjäyyspalvelu C. Sähköpostihaastattelu 19.11.2020, haastattelijana Nelli-Maria Sarasmaa. Tallenne kirjoittajan hallussa.

Työeläkeyhtiö X. Sähköpostihaastattelu 17.3.2021, haastattelijana Nelli-Maria Sarasmaa. Tallenne kirjoittajan hallussa.

KIRJALLISUUS JA TIETEELLISET ARTIKKELIT

Arvas, F. 2011. Umbrella Companies in Europe – a study on their growth behaviors and job creation. Henley University of Reading. 100 s. [viitattu: 24.01.2021]. ISBN: 978-91-977926-2-2. Saatavissa: http://www.fredrik.arvas.se/wpcontent/uploads/2018/02/ArvasFredrik_2011_UmbrellaCompanies_in_Europe.pdf

Ervasti, K. 2011. Oikeussosiologia ja oikeuspoliittinen tutkimus osana oikeustiedettä. Oikeustiede: Suomalaisen lakimiesyhdistyksen vuosikirja, vol. 44, sivut 61-132. ISSN: 0355-8215

Eurofound. 2015. New forms of employment. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 168 s. ISBN 978-92-897-1594-2. Saatavissa sähköisesti: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1461en.pdf

European Commission. 2016. European agenda for the collaborative economy European agenda for the collaborative economy - supporting analysis. Commission staff working document accompanying the document communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of regions. Brussels: European Commission. 50 s. [viitattu 4.2.2021] Saatavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016SC0184&from=en>

Hietaniemi, M. & Vidlund, M. 2003. Suomen eläkejärjestelmä. Helsinki: Hakapaino Oy. 148 s. ISBN 951-691-07-X. Saatavissa sähköisesti: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129401/Suomenelakejarjestelma.pdf?sequence=1>

Hirvonen, A. 2011. Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki 71 s. ISBN 978-952-92-9638-5. Saatavissa: <http://hdl.handle.net/10138/225264>

Karjalainen, H. 2017. YEL-VAKUUTUS ISTUU KEVYTYRITTÄJYYTEEN. Työeläke, 3/2017, s.19. [viitattu 11.05.2020]. ISSN-L 0564–5808 Saatavissa sähköisesti: <https://tyoelakelehti.fi/digilehti/032017/>

Kauhanen, A., Maliranta, M., Rouvinen, P. & Vihriälä, V. 2015. Työn murros: Riittääkö dynamiikka? Helsinki: Taloustieto. 112 s. ISBN 978-951-628-645-0

Knuuti, J & Palomurto, M. 2015. Moni yrittäjä alivakuuttaa työnsä. Työeläke. 5:2015. s.8 ISSN-L 0564–5808. Saatavissa sähköisesti: <https://tyoelakelehti.fi/digilehti/052015/asiantuntija-moni-yrittaja-alivakuuttaa-tyonsa>

Kovalainen, A., 2017. Alustatalous ja työnmurros. Työn Tuuli, 2:2017. Henkilöstöjohdon ryhmä – HENRY ry. 71 s. ISSN: 2343-2055. Saatavissa sähköisesti: https://www.henry.fi/media/ajankohtaista/tyon-tuuli/tyontuuli_022017-002.pdf

Minkkinen, P. 2017. Oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus - suuntaus, tarkastelutapa, menetelmä? Lakimies. Vuosikerta. 115. Nro 7–8. sivut 908–923. ISSN: 0023–7353. Saatavissa: <http://hdl.handle.net/10138/308646>

Päläs, J. & Määttä, K (toim.). 2019. Jakamistalousjuridiikan käsikirja. Helsinki: Alma Talent.536 s. ISBN 978-952-14-3630-7

Tanskanen, A. 2020. Kommentti Viherkentälle eläkemaksujen veroluonteesta. Kansantalouden aikakauskirja – 116. KAK 4/2020. Saatavissa sähköisesti: https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2020/12/KAK_4_2020_WEB-105-109.pdf

Tuori, K. & Kotkas, T. 2017. Sosiaalioikeus 5., uudistettu painos. Helsinki: Talentum pro.

Twining, W. 1997). Law in context: enlarging a discipline. Oxford: Oxford University Press.

LAIT

Laki oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä 2016/768. Annettu Helsingissä 9.9.2016. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160768>

Sairausvakuutuslaki 2004/1224. Annettu Helsingissä: 21.12.2004. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041224>

Työntekijän eläkelaki 2006/395. Annettu Helsingissä 19.05.2006. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060395>

Työsopimuslaki 2001/55. Annettu Helsingissä 26.01.2001. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055>

Työttömyysturvalaki 2002/1290. Annettu Helsingissä: 30.12.2002. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021290>

Yrittäjän eläkelaki 2006/1272. Annettu Helsingissä 22.12.2006. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061272>

RAPORTIT

Akava ry & ym. 2019. Lausuntoyhteenveto yrittäjän työeläketurvan kehittämistä selvittäneen työryhmän raportista. Sosiaali- ja terveysministeriö. 6 s. Saatavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/9abc6bf5-155a-4ac9-beb4-a4546f16a20c/f721ac6d-af87-4735-9592-44175b381146/YHTEENVETO_20190507133340.pdf

Koramo, M., Keinänen, J., Oosi, O. & Wennberg M. 2017. Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous työelämän murroksessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 13/2017. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. 104 s. [viitattu 26.7.2020]. ISBN PDF 978-952-327-201-9. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-201-9>

Palomäki, L-M. & ym. 2020. Luottamus eläketurvaan vuonna 2019 : Kyselytutkimus eläketurvaan liittyvistä näkemyksistä. Helsinki: Eläketurvakeskus, 107 s. ISBN 978-951-691-324-0 (PDF). Saatavissa sähköisesti: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-691-324-0>

Pietiläinen, S. 2005. Kun yrittänyttä vakuutukseen laitettiin Yrittäjien eläkelain synty ja varttuminen. Eläketurvakeskuksen keskustelunaloitteita 2005:1, Helsinki: Edita Prima Oy 2005. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015112620038>

Pärnänen, A. & Sutela, H. 2014. Itsensätyöllistäjät Suomessa 2013. Helsinki: Tilastokeskus, 157 s. ISBN 978-952-244-514-8. Saatavissa sähköisesti: http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yits_201400_2014_12305_net.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Yrittäjän työeläketurvan kehittämistä selvittänyt työryhmä. Yrittäjän Työeläketurvan Kehittäminen. Työryhmän Raportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. 91 s. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita. 2019:23. ISBN 978-952-00-4054-3. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4054-3>

Tilastokeskus. 2020. Työllisyys kasvoi vuoden takaiseen verrattuna. [viitattu: 26.01.2021]. Saatavissa: http://www.tilastokeskus.fi/til/tyti/2019/12/tyti_2019_12_2020-01-24_tie_001_fi.html

VERKKOLÄHTEET

Eläketurvakeskus. 2020. YEL-yrittäjät. Eläketurvakeskus. [viitattu: 30.08.2020]. Saatavissa: <https://www.etk.fi/suomen-elakejarjestelma/elaketurva/tyoelaketurvan-kattavuus-ja-vakuuttaminen/yel-yrittajat/>

Eläketurvakeskus. 2021a. Työeläkemaksut. Eläketurvakeskus. [viitattu: 1.2.2021]. Saatavissa: <https://www.etk.fi/suomen-elakejarjestelma/rahoitus-ja-sijoitustoiminta/tyoelakemaksut/>

Eläketurvakeskus. 2021b. Valvonnan tilastot. Eläketurvakeskus. [viitattu: 15.03.2021]. Saatavissa: <https://www.etk.fi/palvelut-asiantuntijoille/tyoelakevakuuttamisen-valvonta/valvonnan-tilastot/>

Eläketurvakeskus. 2021c. YEL-eläkkeiden kustannustenjako ja YEL:n valtionosuus. Eläketurvakeskus. [viitattu: 31.1.2021]. Saatavissa: <https://www.etk.fi/suomen->

elakejarjestelma/rahoitus-ja-sijoitustoiminta/tyoelakkeiden-kustannustenjakoyel-elakkeiden-kustannustenjakoyel/

Finanssivalvonta. 2021. Finanssivalvonnan teema-arvio Yrittäjän eläkelain (YEL) mukaisen vakuutuksen toimeenpanosta. [viitattu 29.11.2021]. Saatavissa: <https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/valvottavatiedotteet/2021/finanssivalvonnan-teema-arvio-yrittajan-elakelain-yel-mukaisen-vakuutuksen-toimeenpanosta/>

Finlex. 2020. Lainvalmistelun prosessiopas. Finlex. [viitattu 22.7.2020]. Saatavissa: <http://lainvalmistelu.finlex.fi/>

Hakahuhta, A. 2018. Laki ei tunne kevytyrittäjää – työntekijän ja toimeksiantajan välissä hallinnon hoitaa laskutuspalveluyritys. Yle Uutiset. [viitattu: 27.2.2020]. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10264784>

Ilmarinen. 2020. Kenelle YEL-Vakuutus?. Ilmarinen. [viitattu: 11.05.2020]. Saatavissa: <https://www.ilmarinen.fi/yrittaja/yrittajan-elakevakuutus/kenelle-yel-vakuutus/>

Kontio, K & Hietaniemi, M. 2020. Suomen eläkejärjestelmä on muuttunut yhteiskunnan muuttuessa. [verkkoaineisto]. ETK. [viitattu 13.6.2020]. Saatavissa: <https://www.etk.fi/elakejarjestelmat/elakejarjestelma-muutoksessa/elakkeiden-historia-suomessa/>

Koski, H & Nieminen, K. 2019. Pro gradu: Suurin osa yrittäjistä alivakuuttaa itsensä – naisyrittäjät tarkempia sosiaaliturvansa kanssa kuin miehet. [verkkoaineisto] Elo. [viitattu: 9.10.2020]. Saatavissa: <https://www.elo.fi/uutiset/2019/pro-gradu-suurin-osa-yrittajista-alivakuuttaa-itsensa-%E2%80%93-naisyrittajat-tarkempia-sosiaaliturvansa-kanssa-kuin-miehet>

OP Kevytyrittäjä. 2020. Helpompaa kevytyrittäjyyttä. [Viitattu: 27.2.2020]. Saatavissa: <https://op-kevytyrittaja.fi/>

Osuuskunta Eezy & Sitra. 2016. Kevytyrittäjyys itsensä työllistämisen muotona. Saatavissa: https://media.sitra.fi/2017/02/23211306/Kyselytutkimus_kevytyrittajyydesta_tulokset_FINAL.pdf

Palomurto, M. 2017. Myös kevytyrittäjä on oikea yrittäjä. Eläketurvakeskus. [viitattu: 23.3.2021]. Saatavissa: <https://www.etk.fi/blogit/myos-kevytyrittaja-on-oikea-yrittaja/>

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006. Aineisto- ja teorialähtöisyys. KvaliMOTV – Menetelmäopetukseen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [viitattu: 24.01.2021]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html.

SVT. 2019. Suomen virallinen tilasto (SVT). Jakamistalous. Helsinki: Tilastokeskus. ISSN 2341-8699. [viitattu: 4.5.2021] Saatavissa: http://www.stat.fi/til/sutivi/2019/sutivi_2019_2019-11-07_kat_004_fi.html

Toivanen-Visti O. 2018. Alustatalous toi kevytyrittäjät – Mitä, jos yhä useamman eläke on liian pieni elämiseen tulevaisuudessa? MustRead. [viitattu: 29.3.2021]. Saatavissa: <https://www.mustread.fi/artikkelit/alustatalous-toi-kevytyrittajat-mita-jos-yha-useamman-elake-on-liian-pieni-elamiseen-tulevaisuudessa/>

Tulorekisteri. 2021. Ilmoita tiedot maksetuista palkoista tulorekisteriin. Vero.fi. [viitattu:27.2.2021]. Saatavissa: <https://www.vero.fi/tulorekisteri/yritykset-ja-organisaatiot/suorituksen-maksajat/palkkatiedot/>

Työeläke.fi. 2020. Paljonko saan eläkettä. [viitattu: 30.8.2020]. Saatavissa: <https://www.tyoelake.fi/paljonko-saan-elaketta/>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2020. Työ- ja elinkeinoministeriö. [viitattu: 18.01.2020]. Saatavissa: <https://tem.fi/-/tyoneuvosto-otti-kantaa-ruokalahettien-oikeudelliseen-asemaan>

Työeläkelakipalvelu. 2019. Työsuhteen ja yrittäjätoiminnan tunnusmerkit sekä työsuhteen ja yrittäjätoiminnan välinen rajanveto. [viitattu 10.3.2021]. Saatavissa: https://www.tyoelakelakipalvelu.fi/telp-publishing/vepa/document.faces?&document_id=312222&navigation_history=200162&folder_id=200162

UKKO.fi. 2021. Kevytyrittäjäyys – etusivu. [viitattu:24.03.2021]. Saatavissa: <https://www.ukko.fi/kevytyrittajyyys/>

Uusi työ. 2021a. Uusi työ ry. Tilastotietoa. [viitattu: 26.01.2021]. Saatavissa: <https://uusityo.fi/tilastotietoa/>

Uusi työ. 2021b. Uusi työ ry. [viitattu 17.01.2021]. Saatavissa: <https://uusityo.fi/uusityo-ry/>

Varma. 2017. Laskutuspalveluyritysten asiakkaat YEL:n piiriin. [viitattu: 29.11.2021] Saatavissa: <https://www.varma.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-artikkelit/uutiset/2017-q2/laskutuspalveluyritysten-asiakkaat-yel-vakuutuksen-piiriin/>

Varma. 2021. YEL-vakuutusmaksut. [viitattu 27.2.2021]. Saatavissa: <https://www.varma.fi/yritykset/yel/yel-vakuutusmaksut/>

Yrittäjä kassa. 2018. Huolestuttava ilmiö – yhä useammalla yrittäjällä työtulo ei oikeuta työttömyysturvaan. [viitattu: 15.03.2021]. Saatavissa: <https://yrittajakassa.fi/huolestuttava-ilmio-yha-useammalla-yrityksella-tyotulo-ei-oikeuta-tyottomyysturvaan/>

Yrittäjät. 2020. 7 kysymystä kevytyrittäjäydestä. [viitattu: 27.2.2020]. Saatavissa: <https://www.yrittajat.fi/suomen-yritykset/liity-jaseneksi/kevytyrittajajasenyyys/7-kysymysta-kevytyrittajyydesta-570788>

Yrityksen.Perustaminen.net. 2020. Kevytyrittäjäyys | Milloin se on FIKSUA ja milloin ei?. [viitattu: 23.2.2020]. Saatavissa: https://yrityksen-perustaminen.net/kevytyrittajyyys/#laskutuspalvelu_vai_toiminimi

VIRALLISLÄHTEET

ETK. 2020. Päätös. Asianumero: 1630625. Päätös annettu: 9.11.2020. Saatavissa: <http://www.saadospalvelu.fi/fi/oikeuskaytanto/5943>

HE 16/2015. Hallituksen esitys eduskunnalle työeläkejärjestelmää koskevan lainsäädännön muuttamiseksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2015/20150016>

HE 261/2002. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yrittäjien eläkelain ja sairausvakuutuslain 16 ja 33 §:n muuttamisesta. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2002/20020261>

HE 45/2005. Hallituksen esitys Eduskunnalle työntekijän eläkelain ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_45+2005.pdf

STM088:00/2020. Yrittäjän työeläketurvan kehittäminen. Säädosvalmistelu. Hanke aloitettu: 31.8.2020. [viitattu: 1.3.2021]. Tiedot hankkeesta saatavissa: <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM088:00/2020>

Valtioneuvosto. 2018. Yhdistelmävakuutus. [viitattu: 13.6.2020]. Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=STM012:00/2018>

Valtioneuvosto. 2019. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistava ja osaava Suomi - sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Helsinki: Valtioneuvosto, 213 s. ISBN PDF 978-952-287-808-3. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

Verohallinto. 2019. Työskentely laskutuspalveluyrityksen kautta. [viitattu: 27.2.2020]. Saatavissa: https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/verokortti-ja-veroilmoitus/tulot/ansiotulot/tyosuhteessa_vai_yrittaj/kevytyritt%C3%A4j%C3%A4/

Verohallinto. 2021a. 50A Ansiotulot ja niistä tehtävät vähennykset, täyttöohje. Vero.fi. [viitattu: 24.2.2021]. Saatavissa: <https://www.vero.fi/tietoa-verohallinnosta/yhteystiedot-ja-asiointi/lomakkeet/tayttoohjeet/50a-ansiotulot-ja-niist%C3%A4-teht%C3%A4v%C3%A4t-v%C3%A4hennykset-t%C3%A4ytt%C3%B6hje/>

Verohallinto. 2021b. Laskutuspalveluyritysten ja niiden käyttäjien verotuskysymyksiä. Diaarinumero: VH/2061/00.01.00/2020. [viitattu:26.01.2021]. Saatavissa: <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/62252/laskutuspalveluyritysten-ja-niiden-k%C3%A4ytt%C3%A4jien-verotuskysymykset>

MUUT LÄHTEET

ETK. 2021. Aineistotilaus: Uuden yrittäjän tiedotekirje vakuuttamisvelvollisuudesta. 17.3.2021. [sähköposti]

STM. 2021. Tietopyyntö sähköpostitse sosiaali- ja terveysministeriöltä 19.01.2021. [sähköposti]

LIITTEET

Liite 1 – Kevytyrittäjyyspalveluille lähetetyn sähköpostihaastattelun kysymykset

Vuonna 2017 tullut muutos siirsi kaikki kevytyrittäjät YELin piiriin. Ennen tätä kevytyrittäjän työstä maksetusta palkasta on maksettu TyEL-maksut, jotka ovat kerryttäneet työeläkettä.

Maksoivatko teidän yrityksenne kevytyrittäjät työstään YEL vai TyEL maksuja ennen vuoden 2017 muutosta?

Mikäli työstä maksettiin TyEL maksut mitkä asiat olette kokeneet hyväksi YELiin siirtymisessä?

Mitä asioita kaipaatte TyEL ajassa?

Useat tutkimukset osoittavat, että YELin piiriin kuuluvat alivakuuttavat usein itsensä. Myös sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2019 tehdyssä selvityksessä nostettiin keskeiseksi ongelmaksi alivakuuttaminen ja siitä johtuva alhainen sosiaaliturvan taso.

Oletteko huomanneet, että kevytyrittäjät alivakuuttaisivat toimintansa?

Mistä uskotte, että alivakuuttaminen johtuu?

Millaisin keinoin te yrittäisitte kitkeä alivakuuttamisen?

Yhtenä tulevana toimena sosiaali- ja terveysministeriön mietinnössä 2019 on linjattu työtulojen säännöllinen seuraaminen. Seurannan tuloksena työtulot seuraisivat selkeämmin yrittäjän työpanoksen ja työskentelyn taloudellista arvoa.

Onko teidän yrityksenne saanut 13.3.2019 jälkeen sellaisia tehtäviä tai raportointivelvoitteita, joilla kevytyrittäjien työtuloja voitaisi paremmin seurata ja näin työtuloa päivittää vastaamaan todellisuutta?

Kevytyrittäjyys on usein keikkaluontoista, jolloin tulot saattavat jäädä alle YEL-vakuutuksen alarajan 7 958,99 euroa. Näin ollen tästä työstä ei kerry ollenkaan eläkettä. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä ehdottaa, että YEL:ssa säädetyn vakuuttamisvelvollisuuden ulkopuolelle jäävän yrittäjä työn vakuuttamista kehitetään. Nykyisin YEL-vakuutuksen ulkopuolelle jäävistä ansiotuloista mahdollistetaan ns. tilapäisen työnantajan vakuutusta muistuttavalla vakuuttamistekniikalla. Mietinnössä esitettiin, että jatkovalmistelussa selvitettäisiin, olisiko ehdotettu ns. tilapäisen työnantajan vakuutusta muistuttava YEL-vakuuttaminen mahdollista toteuttaa myös osalle YEL:n vakuuttamisvelvollisuuden piirissä olevista yrittäjistä.

Jos teidän yrityksenne saisi päättää miten eläkemasuja jatkossa peritään:

Tulisiko ne periä kuten nyt? Tämä tarkoittaisi YEL-maksujen perimistä YEL:ssä määritellyissä rajoissa.

Tulisiko siirtyä esitettyyn hybridimalliin, jossa olisi mahdollista periä työstä työnantaja vakuutusta muistuttavia maksuja, mikäli työtulo jää alle alarajan?

Tulisiko siirtyä TyEL maksuja muistuttavaan malliin, jossa kaikilta perittäisi eläkemakuja tietty prosentti bruttoansioista?

Tulisiko eläkemaksut periä jollakin muulla tavalla? Sana vapaa, kerro omat ajatukset eläkemaksujen keräämisestä ja määräytymisestä.

Liite 2 – Työeläkeyhtiölle lähetetyn sähköpostihaastattelun kysymykset

Tutkimuksen kohteena ovat kevytyrittäjät, jotka käyttävät kevytyrittäjäyyspalvelua eli laskutuspalvelua, jonka avulla kevytyrittäjä voi laskuttaa tekemästään työstä ilman Y-tunnusta. Nämä kevytyrittäjät eivät ole työsuhteessa, eivätkä Y-tunnuksen omaavia yrittäjiä.

Nykyinen lainsäädäntö ei tunnista kevytyrittäjiyyttä tai itsensätyöllistämistä. Vuonna 2017 työeläkeyhtiöt ilmoittivat, että kevytyrittäjät siirtyvät yrittäjäeläkelain eli YEL-vakuuttamisen piiriin (linkki: <https://yle.fi/uutiset/3-9594660>). Osa kevytyrittäjäyyspalveluista oli ennen tätä muutosta perinyt TyEL-maksuja kevytyrittäjiltä.

Osaatko kertoa mitkä syyt johtivat tähän työeläkeyhtiöiden linjanvetoon?

Onko tämän linjanvedon jälkeen ollut huomattavissa muutoksia, jotka olisivat näkyneet teille?

Mitä hyvä ja/tai huonoja asioita muutoksesta on tullut?

Useat tutkimukset, kuten Janne Salosen raportti vuodelta 2015

(linkki: <https://tyoelakelehti.fi/digilehti/052015/asiantuntija-moni-yrittaja-alivakuuttaa-tyonsa>), osoittavat, että YELin piiriin kuuluvat alivakuuttavat usein itsensä. Myös sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen vuonna 2019 tekemässä yrittäjän työeläketurvan kehittäminen - raportissa (linkki:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161444/R_23_19_Yrittajan_tyoelake.pdf) nostettiin keskeiseksi ongelmaksi alivakuuttaminen ja siitä johtuva alhainen sosiaaliturvan taso.

Mistä uskotte, että alivakuuttaminen johtuu?

Millaisin keinoin kevytyrittäjät voitaisi saada arvioimaan tulonsa oikein ja näin vähentää alivakuuttamista?

Yhtenä tulevana toimena sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mietinnössä 2019 on linjattu työtulojen säännöllinen seuraaminen. Seurannan tuloksena työtulot seuraisivat selkeämmin yrittäjän työpanoksen ja työskentelyn taloudellista arvoa.

Millaisin väliajoin tällaista seurantaan tulisi mielestänne tehdä?

Ottaen huomioon, että kevytyrittäjäys on useimmiten ns. keikkaluontoista, miten teidän mielestänne kevytyrittäjän tuloja voisi nykyistä helpommin arvioida?

Miten uskotte, että tällainen raportointivelvoite tulisi vaikuttamaan teidän toimintaanne?

Gradussa on pohdittu kolmea erilaista eläkevakuutusmallia.

1) Yrittäjien eläkemaksut perustuisivat toteumaan, joka perustuu tulorekisteriin ilmoitettuihin työtuloihin.

2) Eläkemaksut tilitettäisiin jälkikäteen, seuraavan tarkastelujakson alussa, samalla tavalla kuin ALV-maksut.

3) Yrittäjän eläkemaksut perittäisi kaikista työtuloista samalla tavalla kuin TyEL-maksut eli perustuen kiinteään prosenttiosuuteen. Samalla YEL-minimityötuloraja poistuisi.

Miltä edellä esitetyt mallit kuulostavat? Mitä hyvää tai huonoa malleissa on?

Olisiko parempi kehittää uudenlainen yrittäjien eläkemaksumalli vai pysyä vanhassa toimintatavassa? Mikäli vanha malli on hyvä, miksi?

Sana vapaa:

Onko asioita, joita haluaisitte tuoda esiin kevytyrittäjien eläkevakuutuksen ja maksujen osalta?

Onko teille tullut tietoa, miten yrittäjien eläkevakuutusjärjestelmää tullaan tulevaisuudessa kehittämään?

Mihin suuntaan tai millaisia muutoksia haluaisitte nähdä tulevaisuudessa koskien yrittäjien eläkevakuuttamista ja eläketurvaa?

Onko jotain muuta, mitä haluaisit kertoa aiheeseen liittyen?

Saako tutkimuksessa viitata sinuun/vastaajaan nimellä ja edustettavan tahon nimellä?

Liite 3 – YEL-vakuuttamisen ohje (ETK 2021.)

YRITTÄJÄN ELÄKEVAKUUTUS

Itsenäisen yrittäjän eläketurvasta on säädetty yrittäjän eläkelaisissa (YEL). Yrittäjän, joka tekee ansiotyötä olematta tässä työssään työ- tai virkasuhteessa, on otettava itselleen yrittäjän eläkelain mukainen vakuutus. YEL vakuutus on otettava, jos

- yrittäjä on 18-67 -vuotias
- yrittäjätoiminta on jatkunut yhdenjaksoisesti vähintään neljä kuukautta yrittäjän täytettyä 18 vuotta
- yrittäjän työtulo on keskimäärin vähintään laissa määritellyn alarajan suuruinen.

Työtulon alarajat ovat seuraavat: v. 2021 8.063,57 euroa/v
v. 2020 7.958,99 euroa/v
v. 2019 7.799,37 euroa/v
v. 2018 7.656,26 euroa/v

Vuonna 2021 YEL-vakuutusmaksu on alle 53-vuotiaille ja yli 62-vuotiaille 24,10% ja 53-62-vuotiaille 25,60 % vahvistetusta työtulosta.

Ammatin- ja liikkeenharjoittaja

YEL:n mukaisena yrittäjänä pidetään henkilöä, joka harjoittaa yrittäjätoimintaa ammatin- tai liikkeenharjoittajana joko toiminimellä tai ilman. Jos tällaisessa yritystoiminnassa työskentelee puoliso tai palkatta muu perheenjäsen, myös heitä pidetään YEL:n tarkoittamina yrittäjinä. Mikäli muulle perheenjäsenelle kuin puolisolalle maksetaan työstä palkkaa, vakuutetaan hänet TyEL:n mukaan.

Avoimet yhtiöt, kommandiittiyhtiöt ja muut yhteisöt

Avoimen yhtiön yhtiömiehet ja muun yhteisön yhtiömiehet, jotka ovat henkilökohtaisesti vastuussa yhteisön sitoumuksista, vakuutetaan lain muiden soveltamisedellytysten täytyessä YEL:n mukaan.

Osakeyhtiöt ja muut yhteisöt

Johtavassa asemassa työskentelevä osakeyhtiön osakas vakuutetaan YEL:n mukaan, jos hän yksin omistaa yli 30 % tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa yli 50 % osakepääomasta tai hänellä on yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa vastaava äänivalta osakeyhtiössä tai määräämisvalta muussa yhteisössä. Maatilataloutta, kalastusta tai poronhoitoa harjoittavan osakeyhtiön johtavassa asemassa työskentelevä osakas vakuutetaan maatalousyrittäjän eläkelain (MYEL) mukaan.

Perheenjäsenet

Perheenjäsenenä pidetään yrittäjän avio- ja avopuolisoa sekä yrittäjälle sukua suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa olevia henkilöitä, jotka elävät hänen kanssaan vakinaisesti samassa taloudessa. Perheenjäseniksi luetaan myös ottolapset. Rekisteröity parisuhde rinnastetaan avioliittoon.

Ulkomailla työskentelevä yrittäjä

Ulkomailla työskentelevän tai Suomeen tulevan yrittäjän on selvítettävä, minkä maan yrittäjäeläkevakuutukseen hän kuuluu. Lähtökohtaisesti yrittäjän eläkevakuutus otetaan työskentelymaasta. Tästä ovat poikkeuksena mm. lähetetyt yrittäjät sekä useassa maassa toimivat henkilöt. Näillä henkilöillä tulee olla A1todistus osoituksena siitä, minkä maan vakuutukseen he kuuluvat.

EU-tilanteissa vakuuttaminen tulee selvittää asuinmaan toimivaltaisen laitoksen (Suomessa ETK) kanssa. Lisätietoja: puhelin 029 411 2110.

Tarkempia ohjeita EU:n ulkopuolisesta työskentelystä saa työeläkeyhtiöiltä sekä www.etk.fi (Työeläkepalvelut/Ulkomaantyön vakuuttaminen).

Työtulo

Yrittäjälle vahvistetaan työtuloksi se palkka, joka olisi kohtuudella maksettava, jos hänen tämän lain alaista työtä suorittamaan olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö, tai se korvaus, jonka muutoin voidaan katsoa keskimäärin vastaavan sanottua työtä.

Eläkelaitos ei lain mukaan saa vahvistaa vakuuttamisvelvollisuutensa laiminlyöneelle yrittäjälle työtuloa pitemmältä ajalta takautuvasti kuin kulumassa olevalta ja kolmelta sitä välittömästi edeltäneeltä kalenterivuodelta. Jos vakuuttamisvelvollisuus on laiminlyöty edellä mainittua aikaisemmalta ajalta, on oikeus YEL:n mukaiseen eläkkeeseen tältä osin menetetty.

Eläketurvakeskus on julkaissut ohjeet YEL:n mukaisen työtulon määräämisestä toimialoitain.

Ohjeet löytyvät www.tyoelakelakipalvelu.fi/tyotulo-opas.

Työtulon määrääminen oikean tasoiseksi on tärkeää paitsi eläketurvan tason kannalta niin myös siksi, että yrittäjän sairausvakuutuslain mukainen sairauspäiväraha sekä äitiys-, isyys- ja vanhempainraha määräytyvät vahvistetun YEL-työtulon perusteella. Yrittäjän on hyödyllistä myös työttömyysturva- ja tapaturmavakuutussäännösten vuoksi pitää YEL-työtulonsa oikealla tasolla. Yrittäjä pääsee työttömyysturvan piiriin, jos hänen YEL-työtulokseen on vahvistettu vähintään 13 247 euroa vuoden 2021 tasossa. Työtaturma- ja ammattitautilain mukainen yrittäjän vapaaehtoinen tapaturmavakuutus on myös sidottu yrittäjän YEL-vakuutukseen ja -työtuloon.

Vakuuttaminen eläkkeen rinnalla

Vuoden 2005 alusta lähes kaikki eläkkeen rinnalla tapahtuva YEL:n piiriin kuuluva yrittäjätoiminta on vakuutettava. Vakuuttaminen on kuitenkin vapaaehtoista, jos henkilö on työeläkelakien mukaisella vanhuuseläkkeellä. Työkyvyttömyys- tai osittainen varhennettu vanhuuseläke ei poista vakuuttamisvelvollisuutta.

Jousto YEL-työtulossa

Yrittäjä voi maksaa kalenterivuodessa tietyin edellytyksin vakuutusmaksua 10-100 % vahvistetun työtulon perusteella määrättyä maksua suurempana ja korottaa näin eläketurvaansa. Vakuutusmaksua voi tietyin rajoituksin maksaa 10-20 % vähemmän kuin vahvistetun työtulon perusteella määrätty maksu edellyttäisi.

Vakuutuksen tekeminen

Yrittäjän on itse otettava eläkevakuutus jostakin kääntöpuolella mainitusta työeläkevakuutusyhtiöstä tai eläkekassasta. Eläkekassoilla on rajoituksia sen suhteen, minkä toimialojen yrittäjiä ne voivat ottaa jäsenikseen.